Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний аграрно-
економічний університет
Економічний факультет
Кафедра готельно-ресторанного та
туристичного бізнесу

ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ (КРАЄЗНАВСТВО ТА КРАЇНОЗНАВСТВО)

Кропивницький - 2025

УДК 379.85:911.3 (076.6)
Б 74

Рекомендовано до друку
Вченою Радою Херсонського
державного аграрно-економічного
університету
(протокол № 8 від 29. 04 2025 року)

Богадьорова Л.М., Мельниченко С. Г.

Б 74 Географія туризму (краєзнавство та країнознавство): навчальний посібник посібник для студентів спеціальності 242 Туризм і рекреація / . Л. М. Богадьорова, С. Г. Мельниченко. – Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2025. – 246 с.

ISBN 978-617-8187-45-3 (електронне видання)

Посібник для студентів спеціальності 242 Туризм і рекреація з дисципліни «Географія туризму (краєзнавство та країнознавство)» підготовлений відповідно до освітньо-професійної програми та навчального плану спеціальності 242 Туризм і рекреація.

Рецензенти:

Балджи М. Д. професор кафедри економічної теорії та економіки підприємства Одеського державного аграрного університету, д.е.н., професор

Бойко В. О. доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Херсонського аграрно-економічного університету, к.е.н., доцент

УДК 379.85:911.3 (076.6)

ISBN 978–617–8187–45–3 (електронне видання)

© Богадьорова Л. М., 2025
© Мельниченко С. Г., 2025
© ФОП Вишемирський В.С., 2025

ПЕРЕДМОВА

Інтерес до пізнання світу, вивчення його культурного, природного та історичного розмаїття є одним із ключових рушіїв розвитку сучасного суспільства. Туризм, як одна з найбільш динамічних сфер глобальної економіки, відкриває нові можливості для міжкультурного діалогу, пізнання унікальних природних ландшафтів та популяризації національної спадщини.

Сучасний туристичний бізнес неможливо уявити без грунтовного розуміння географічних особливостей регіонів, їхнього краєзнавчого й країнознавчого потенціалу. Саме ці знання стають базисом для розробки унікальних туристичних маршрутів, забезпечення якісного обслуговування гостей та збереження культурно-історичної і природної спадщини.

Навчально-методичний посібник "Географія туризму (краєзнавство та країнознавство)" створено для студентів спеціальності 242 "Туризм і рекреація", аби забезпечити необхідний теоретичний фундамент та практичні навички для майбутніх фахівців. У посібнику висвітлено широкий спектр тем, зокрема географічні аспекти туризму, методи дослідження краєзнавства та країнознавства, особливості природних і культурних ресурсів різних регіонів світу.

Особливу увагу приділено сучасним тенденціям у сфері туризму, таким як розвиток сталого туризму, збереження природного та культурного різноманіття, а також інноваційним підходам до популяризації туристичних об'єктів. Знання, отримані в ході вивчення цієї дисципліни, дозволять вам ефективно аналізувати туристичний потенціал різних регіонів, створювати унікальні маршрути та сприяти розвитку туристичної галузі у гармонії з навколишнім середовищем.

Сподіваємося, що цей посібник стане вашим надійним супутником у навчанні, допоможе поглибити знання та розкрити нові горизонти у світі туризму.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕОГРАФІЇ ТУРИЗМУ

План

1.1 Об'єкт, предмет, основні завдання курсу «Географія туризму»

1.2 Понятійно-термінологічний апарат географії туризму

1.3 Еволюція наукових досліджень в географії туризму

1.4 Джерела інформації географії туризму

1.5 Методи збору географічної інформації

Література:

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навчальний посібник. К. : ВЦ «Академія», 2005. 704 с.
2. Будз М. Д., Мартинюк В. О., Постоловський Р. М., Троян С. С. Комплексне країнознавство (основні поняття, категорії, країни, персоналії) : словник-довідник. Київ : ПП Самборський І.О., 2003. 256 с.
3. Вацеба В. Я. Туристичне країнознавство: конспект лекцій. Чернівці: Рута, 2003. 32с.
4. Довгань Г. Д. Сиротенко А. Й., Стадник О. Г. Країнознавство. Х. Вид-во «Ранок», 2009 . 480 с.
5. Клапчук В.М. Туристичне країнознавство (лекції): Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2023. 177 с
6. Раціональне використання природних ресурсів: навчальний посібник / Л. М. Богадьорова, С. Г. Мельниченко. – Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2024. – 234 с. URL: https://surl.li/tzhveo
7. Семенов В. Ф., Дишкантюк О. В., Олійник В. Д. Туристичне країнознавство: навч. посіб. 2-ге вид., дововнене та виправлене, стереотипне / за ред. В. Ф. Семенова. Херсон : Грінь Д. С., 2013. 391 с.

1.1 Об'єкт, предмет, основні завдання курсу Географія туризму

Географія туризму - це міждисциплінарна наукова галузь, яка вивчає просторові закономірності, взаємодію та динаміку туристичної діяльності на глобальному, регіональному та місцевому рівнях. Ця дисципліна інтегрує принципи географії, економіки, соціології, екології та культурології для вивчення

взаємозв'язків між туристами, дестинаціями та середовищем. Зосереджуючись на просторових вимірах туризму, що дає уявлення про те, як туризм використовує природні та антропогенні ландшафти і формується під впливом цих ландшафтів, пропонуючи комплексну основу для розуміння ролі туризму в сучасному суспільстві.

Об'єктом вивчення географії туризму є складна система просторових і часових взаємодій, пов'язаних з туризмом. Сюди входять переміщення людей, тобто туристів, місця, які вони відвідують, а також соціально-економічні, культурні та екологічні наслідки цих переміщень. Об'єкт охоплює природне та антропогенне середовище, інфраструктуру, послуги, а також досвід і діяльність, пов'язані з туризмом. Ця система є динамічною і перебуває під впливом низки факторів, зокрема економічних тенденцій, технологічного прогресу, культурних уподобань та глобальних подій, таких як пандемії чи геополітичні зміни. Аналізуючи ці взаємодії, географія туризму прагне зрозуміти, як туризм сприяє формуванню регіонів, громад та екосистем.

Предмет географії туризму є більш конкретним і зосереджується на просторовій організації, закономірностях і процесах туризму. Сюди входить розподіл туристичних атракцій, створення та еволюція туристичних регіонів, потоки туристів у різних просторових масштабах, а також розвиток інфраструктури та послуг, пов'язаних з туризмом. Предмет також заглиблюється в те, як туризм взаємодіє з географічними дослідженнями, такими як регіональний розвиток, урбанізація, поширення культури та екологічна стійкість. Такого роду дослідження дозволяють дослідникам і практикам оцінювати вплив туризму як на ландшафт, так і на суспільство, забезпечуючи основу для обґрунтованого планування та формування політики.

Основні завдання курсу «Географія туризму» полягають у вивченні теоретичних основ, аналізі практичного застосування та вирішенні сучасних проблем у цій галузі. Це включає вивчення понять туристичного попиту та

пропозиції, концепції туристичних регіонів та класифікації туристичних дестинацій на основі їхніх фізичних, культурних чи економічних характеристик.

Іншим важливим завданням є вивчення глобального розподілу туризму та його відмінностей між регіонами і країнами. Це передбачає аналіз факторів, що впливають на туристичні потоки, таких як кліматичні умови, доступність, політична стабільність та економічний розвиток.

Курс також розглядає взаємодію між туризмом і навколишнім середовищем, підкреслюючи важливість сталих практик. Туризм часто чинить значний тиск на природні та культурні ресурси, що призводить до таких проблем, як деградація середовища проживання, забруднення та комерціалізація культури. Ключовим завданням географії туризму є оцінка екологічних і соціальних наслідків туризму та вивчення стратегій пом'якшення цих наслідків з одночасною максимізацією позитивного внеску туризму в місцеві громади та екосистеми.

Крім того, курс спрямований на аналіз ролі туризму в економічному та регіональному розвитку. Туризм є основним рушієм економічного зростання в багатьох країнах, сприяючи створенню робочих місць, надходженню іноземної валюти та розвитку інфраструктури.

Курс «Географія туризму» підкреслює важливість дослідницьких та аналітичних навичок у вирішенні складних питань географії туризму. Студентам пропонується брати участь у польових дослідженнях, аналізі даних та тематичних дослідженнях, щоб розвинути тонке розуміння динаміки туризму. Ці завдання не лише поглиблюють їхні теоретичні знання, але й готують їх до вирішення практичних завдань у туристичному секторі, таких як маркетинг дестинацій, кризовий менеджмент та інтеграція технологій у туристичні послуги.

Отже, географія туризму - це дисципліна, яка досліджує просторові виміри туризму та його взаємодію з природним і людським середовищем. Зосереджуючись на об'єкті та предметі географії туризму та вирішенні її основних завдань, курс надає студентам знання та навички, необхідні для аналізу

та управління туризмом таким чином, щоб збалансувати економічні вигоди з соціальною та екологічною стійкістю. Такий цілісний підхід гарантує, що туризм продовжуватиме слугувати позитивною силою для розвитку, зберігаючи при цьому ресурси та культури, які лежать в основі його привабливості.

1.2 Понятійно-термінологічний апарат географії туризму

Понятійно-термінологічний апарат географії туризму формує фундаментальну основу, за допомогою якої науковці та практики аналізують, інтерпретують та управляють просторовими, економічними, соціальними та екологічними вимірами туризму. Ця галузь поєднує географію і туризмознавство, зосереджуючись на взаємозв'язках між місцями, ландшафтами і людською діяльністю під впливом туризму. Вона охоплює широкий спектр термінів і понять, які визначають її сферу, методологію та застосування.

Географія туризму досліджує просторові моделі туристичних явищ, процеси, що формують ці моделі, та вплив, який вони спричиняють. Її концептуальний апарат ґрунтується на основних принципах географії, таких як розташування, місце, масштаб, регіон і просторова взаємодія, а також на специфічних для туризму поняттях, таких як туристичні потоки, дестинації, атракції та туристичні регіони. Ці взаємопов'язані ідеї забезпечують системне розуміння того, як туризм функціонує в різних просторових і часових масштабах.

Одним із фундаментальних понять у географії туризму є дестинація, яка слугує центром туристичної діяльності. Дестинації - це географічні території, які приваблюють відвідувачів своїми природними, культурними чи рекреаційними ресурсами. Вони можуть варіюватися від невеликих міст і об'єктів культурної спадщини до цілих країн або регіонів. З цим поняттям тісно пов'язане поняття «туристична привабливість», яке стосується конкретних об'єктів або особливостей у межах дестинацій, що приваблюють туристів. Атракціями можуть бути природні чудеса, історичні пам'ятки, культурні події або спеціально

побудовані об'єкти, такі як тематичні парки чи курорти. Разом дестинації та атракції визначають просторовий контекст, в якому є туристична діяльність.

Іншим важливим поняттям є «туристичний потік», який описує рух туристів з місць їхнього перебування до дестинацій і назад. Розуміння цих потоків передбачає аналіз мотивацій, уподобань і поведінки туристів, а також факторів, що впливають на їхній вибір подорожей, таких як доступність, інфраструктура та маркетингові зусилля. Вивчення туристичних потоків також проливає світло на просторовий розподіл туристичної діяльності та її інтенсивність, що є важливим для планування та управління дестинаціями.

Ще одним ключовим терміном у цій галузі є «туристичний регіон», що означає географічну територію, яка характеризується чітко вираженою ідентичністю, спільними рисами та розвитком туризму. Туристичні регіони можуть бути визначені адміністративно, наприклад, національні парки або об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО, або функціонально, на основі моделей туристичної поведінки та регіональних взаємозалежностей. Вони слугують одиницями аналізу для розуміння просторової організації туризму та його соціально-економічних наслідків.

Географія туризму також використовує концепцію «туристичних систем», яка розглядає туризм як динамічну мережу взаємопов'язаних компонентів, включаючи туристів, дестинації, генеруючі регіони та посередників, таких як туроператори та туристичні агенції. Цей системний підхід підкреслює складність туризму та його залежність від взаємодії між різними зацікавленими сторонами та ресурсами. Він забезпечує комплексну основу для аналізу взаємозв'язків між попитом і пропозицією в туризмі, а також зовнішніх факторів, що впливають на розвиток туризму, таких як глобалізація, екологічні зміни та політичні заходи.

Термінологія в географії туризму часто перетинається з термінологією суміжних дисциплін, зокрема економіки, соціології та екології (рис. 1.1). Наприклад, такі терміни, як «сталість», «пропускна спроможність» і

«овертуризм» часто використовуються для опису викликів і впливів, пов'язаних з туризмом. Сталість підкреслює необхідність такого розвитку туризму, який збалансовує економічні, соціальні та екологічні цілі, гарантуючи, що дестинації залишатимуться життєздатними для майбутніх поколінь. Пропускна спроможність означає максимальний рівень туристичної активності, який дестинація може підтримувати без шкоди для своїх природних і культурних ресурсів. Овертуризм висвітлює ситуації, коли надмірна кількість туристів негативно впливає на якість життя місцевих мешканців та враження відвідувачів.

Рис. 1.1. Взаємозв’язок географії туризму з іншими дисциплінами

Методологічний апарат географії туризму включає якісні та кількісні підходи, що відображає міждисциплінарний характер галузі. Просторовий аналіз, картографування та географічні інформаційні системи (ГІС) є важливими інструментами для візуалізації та інтерпретації туристичних моделей. Опитування, інтерв'ю та етнографічні методи використовуються для збору інформації про поведінку та сприйняття туристів. Економічне моделювання та оцінка впливу визначають внесок туризму в місцеву та регіональну економіку, а екологічна оцінка вивчає його екологічні наслідки.

Оскільки туризм продовжує розвиватися у відповідь на глобальні тенденції та виклики, концептуальний і термінологічний апарат географії туризму також повинен адаптуватися. Нові поняття, такі як «віртуальний туризм», «розумні дестинації» та «економіка вражень», відображають зростаючий вплив технологій та зміну споживчих уподобань. Віртуальний туризм, наприклад, дозволяє людям досліджувати дестинації за допомогою цифрових медіа, зменшуючи потребу у фізичних подорожах. Розумні дестинації використовують передові технології для покращення досвіду відвідувачів, оптимізації використання ресурсів та вдосконалення управління. Економіка вражень підкреслює важливість створення незабутніх і автентичних вражень, підкреслюючи роль культури і творчості в розвитку туризму.

Отже, концептуальний і термінологічний апарат географії туризму забезпечує основу для розуміння складної взаємодії між туризмом і географічним простором. Інтегруючи усталені географічні принципи зі специфічними для туризму концепціями, ця галузь пропонує цікаву та цінну інформацію. Ця інтелектуальна основа має вирішальне значення для вирішення проблем сталого розвитку туризму та сприяння інноваціям у все більш глобалізованому та взаємопов'язаному світі.

1.3 Еволюція наукових досліджень в географії туризму

Еволюція наукових досліджень у галузі географії туризму є свідченням динамічної взаємодії між людською діяльністю та просторовими явищами. Ця галузь значно розвинулася за останні десятиліття, відображаючи широкі зміни в географічній думці, методології та визнання туризму як трансформаційної глобальної сили. Перші дослідження з географії туризму з'явилися в середині 20-го століття, що збігається з післявоєнним бумом міжнародних подорожей. Спочатку ці дослідження мали переважно описовий характер, зосереджуючись на розподілі туристичних атракцій, моделях туристичних потоків та розвитку

інфраструктури. Цей етап, який часто називають етапом інвентаризації, мав на меті нанести на карту і каталогізувати зростаючу туристичну індустрію, що відповідало традиційному акценту географії та просторовій організації.

З розвитком галузі дослідники почали застосовувати більш аналітичні підходи, інтегруючи економічні, культурні та екологічні виміри у свої дослідження. 1960-ті та 1970-ті роки ознаменувалися зрушенням у бік розуміння факторів, що впливають на моделі туризму, таких як рівень доходу, доступність та маркетинг. У цей період також з'явилися такі концептуальні засади, як теорія центрального місця Кристаллера та модель життєвого циклу туристичної зони Батлера, які забезпечили теоретичне підґрунтя для розуміння просторової та часової динаміки туристичних дестинацій. Ці моделі підкреслили важливість географії для пояснення нерівномірного розвитку туризму та його наслідків для регіонального планування і формування політики.

Кінець XX-го століття приніс сплеск інтересу до соціального та екологічного впливу туризму, зумовлений зростаючим усвідомленням проблем сталого розвитку. У цей період з'явилися критичні погляди на географію туризму, які досліджували динаміку влади, нерівності та культурну комерціалізацію, пов'язану з розвитком туризму. Дослідники вивчали, як туризм змінює місцеві ідентичності, економіку та ландшафти, часто підкреслюючи напруженість між розвитком і збереженням. Концепція сталого туризму стала центральною темою, підкреслюючи необхідність балансу між економічним зростанням і збереженням довкілля. Географи відіграли ключову роль у пропаганді відповідальних туристичних практик, привертаючи увагу до просторових вимірів використання та деградації ресурсів.

Технологічний прогрес і глобалізація у 21 столітті ще більше трансформували географію туризму, відкриваючи нові дослідницькі горизонти та виклики. Поширення цифрових картографічних інструментів, географічних інформаційних систем (ГІС) та аналітики даних революціонізувало способи

вивчення географами туризму. Ці технології дозволяють аналізувати великі масиви даних про поведінку, вподобання та пересування туристів, пропонуючи безпрецедентне розуміння просторових закономірностей і тенденцій. Тим часом глобалізація сприяла поширенню туризму в раніше недоступні регіони, що викликає питання про сталість і справедливість такого розвитку.

Останніми роками пандемія COVID-19 висвітлила крихкість глобальних туристичних мереж та їхній глибокий взаємозв'язок з географією. Дослідження цього періоду зосереджені на просторових диспропорціях у впливі пандемії, стійкості туристичних економік та потенціалі для переосмислення туризму в постпандемічному світі. Такі концепції, як дегресивний туризм та повільні подорожі, набули популярності, пропагуючи більш локалізований та орієнтований на громаду підхід до розвитку туризму. Крім того, роль технологій у віртуальному туризмі та зростання віддаленої роботи викликали нові дебати про межі та визначення подорожей і туризму.

1.4 Джерела інформації географії туризму

Географія туризму - це багатогранна галузь знань, яка вивчає просторові виміри туристичної діяльності, включаючи її походження, напрямки та потоки. Джерела інформації в цій дисципліні мають вирішальне значення для розуміння закономірностей, тенденцій та впливів у туристичному секторі. Ці джерела варіюються від кількісних даних, таких як статистичні звіти, до якісних наративів, таких як досвід мандрівників, забезпечуючи всебічну основу для аналізу та прийняття рішень.

Одним з основних джерел інформації в географії туризму є офіційна статистика. Національні та регіональні ради з туризму, урядові установи та міжнародні організації, такі як Всесвітня туристична організація ООН (ЮНВТО), збирають дані про прибуття, виїзди, витрати та ночівлі туристів. Ці набори даних є безцінними для визначення основних туристичних регіонів і розуміння

масштабів та економічного значення туристичних потоків. Такі статистичні дані часто доповнюються економічними показниками, які розкривають внесок туризму у ВВП, зайнятість і торговельний баланс, що дозволяє оцінити роль туризму в економічному розвитку. Вцілому джерела інформації у туризмі нічим не відрізняються від джерел інформації у географії (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Джерела географічної інформації

Географічні інформаційні системи (ГІС) та просторові дані є ще одним важливим джерелом ГІС-технології дозволяють візуалізувати та аналізувати просторові моделі, такі як розподіл туристичних визначних пам'яток, доступність дестинацій та кластеризація об'єктів розміщення. Ці інструменти часто включають дані супутникових знімків, цифрових карт і географічно прив'язаного контенту в соціальних мережах. Просторовий аналіз має важливе значення для розуміння взаємозв'язків між туристичною інфраструктурою, природними і культурними ресурсами та міським розвитком, пропонуючи уявлення про планування сталого туризму та пом'якшення впливу на навколишнє середовище.

Опитування та інтерв'ю слугують первинними джерелами якісної інформації в географії туризму. Ці методи використовуються для збору

інформації про мотивацію, вподобання та задоволеність мандрівників. Опитування можуть фіксувати демографічні та психографічні профілі туристів, тоді як інтерв'ю із зацікавленими сторонами, такими як місцеві громади, туроператори та політики, надають контекст ширшого соціально-економічного та екологічного впливу туризму. Такі дані допомагають розробляти туристичні продукти, які відповідають вимогам ринку та цілям сталого розвитку.

Академічні дослідження та тематичні дослідження також роблять значний внесок у цю сферу. Наукові статті, матеріали конференцій та дисертації містять теоретичні основи та емпіричні висновки, які поглиблюють наше розуміння туристичних явищ. Ці дослідження часто досліджують нішеві теми, такі як екотуризм, туризм культурної. Тематичні дослідження конкретних дестинацій або туристичних практик пропонують детальні звіти, які можна узагальнити для подібних контекстів або використати як орієнтири для політики та планування.

Платформи соціальних медіа та туристичні онлайн-форуми стали все більш важливими джерелами інформації в останні роки. Такі платформи, як Instagram, TripAdvisor та Google Reviews, надають дані про досвід та вподобання туристів у режимі реального часу. Контент, створений користувачами, може виявити тенденції популярності дестинацій, аналіз настроїв та відгуки про послуги. Такі контенти в соціальних мережах пропонують динамічний погляд на географію туризму, підкреслюючи еволюцію взаємодії між туристами та дестинаціями.

Історичні записи, включаючи щоденники подорожей, путівники та архівні матеріали, надають контекст для еволюції туризму в часі. Ці джерела допомагають простежити розвиток дестинацій, зміни у способах подорожей та зміни у ставленні суспільства до туризму.

Крім того, міжнародні та регіональні організації публікують звіти та білі книги, які синтезують різні джерела даних. Ці документи часто містять прогнози туристичних тенденцій, оцінки туристичної політики та рекомендації щодо найкращих практик. Звіти таких організацій, як Всесвітня рада з подорожей і

туризму (WTTC) та Європейська туристична комісія (ETC), широко використовуються науковцями, практиками та політиками для прийняття рішень і розробки стратегій.

Інвентаризація природних і культурних ресурсів, що ведеться такими установами, як ЮНЕСКО, є життєво важливою для визначення та управління пам'ятками, які приваблюють туристів. Наприклад, списки об'єктів Світової спадщини, біосферних заповідників і геопарків підкреслюють важливість збереження унікальних географічних об'єктів і культурних скарбів. Ці переліки часто слугують орієнтирами для ініціатив зі сталого туризму, збалансовуючи зусилля зі збереження природи з економічними вигодами від туризму.

Нарешті, нетрадиційні джерела, такі як мистецтво, література і кіно, дають уявлення про репрезентацію дестинацій і символічні значення, пов'язані з ними. Ці культурні артефакти впливають на сприйняття місць і надихають на туристичну поведінку. Наприклад, зображення дестинацій у популярних фільмах чи романах може створювати привабливі образи, які стимулюють туристичний попит, сприяючи таким явищам, як кіноіндукований туризм.

1.5 Методи збору географічної інформації

Методи збору географічної інформації з часом значно еволюціонували під впливом технологічного прогресу, потреби в точності та зростаючої складності географічного аналізу. Традиційно географія значною мірою покладалася на безпосереднє спостереження і ручну картографію, коли геодезисти ретельно вимірювали і записували відстані, кути і висоти, використовуючи такі інструменти, як компаси, ланцюги і нівеліри. Такий підхід, хоч і був точним для свого часу, був трудомістким і обмеженим у масштабах, оскільки вимагав багато часу і зусиль для нанесення на карту навіть невеликих територій.

З появою аерофотозйомки на початку XX-го століття збір географічної інформації став революційним. Камери, встановлені на літаках, давали змогу

побачити ландшафти з висоти пташиного польоту, що дозволило географам аналізувати особливості рельєфу, схеми землекористування та міського розвитку з безпрецедентною деталізацією. Перевага аерознімків полягала в тому, що вони відносно швидко охоплювали великі території, дозволяючи створювати топографічні карти і системи класифікації земельних ділянок. Такі методи, як фотограмметрія, ще більше підвищили корисність аерофотознімків, уможлививши точні вимірювання і тривимірне моделювання шляхом аналізу зображень, що перекриваються (рис. 1.3).

Рис. 1.3 Методи збору географічної інформації

Розвиток супутникових технологій у середині 20-го століття ознаменував ще один трансформаційний період у зборі географічних даних. Супутники, оснащені приладами дистанційного зондування, такими як мультиспектральні сканери та радіолокаційні системи, надають вичерпні дані про земну поверхню.

Наземні методи залишаються життєво важливими для збору детальної і локалізованої географічної інформації. Польові дослідження, проведені з використанням сучасних інструментів, таких як пристрої Глобальної системи позиціонування (GPS), надають точні просторові координати та атрибутивні дані для конкретних місць. Зокрема, технологія GPS зробила революцію в польових роботах, дозволивши географам визначати точне місцезнаходження з високою точністю, часто з точністю до кількох сантиметрів. Ці інструменти поєднують у собі електронне вимірювання відстаней і кутів, що дозволяє ефективно збирати тривимірні просторові дані.

Краудсорсинг став новим підходом до збору географічних даних, що використовує силу колективного внеску людей з усього світу. Такі платформи, як OpenStreetMap, дозволяють волонтерам надавати геопросторові дані, такі як дорожні мережі, будівлі і визначні місця.

Безпілотні літальні апарати (БПЛА), або дрони, набули популярності як універсальні інструменти для збору географічних даних. Оснащені камерами високої роздільної здатності, датчиками LiDAR і тепловізійним обладнанням, дрони можуть знімати детальні зображення і дані про рельєф на різних місцевостях.

На додаток до цих активних методів, пасивний збір даних набув популярності завдяки використанню пристроїв Інтернету та сенсорних мереж. Станції екологічного моніторингу збирають дані про погодні умови, якість повітря та вологість ґрунту, сприяючи географічним дослідженням зміни клімату, забруднення та продуктивності сільського господарства. Ці системи працюють автономно і безперервно, забезпечуючи постійний потік даних, які можна аналізувати для виявлення часових і просторових закономірностей.

Нарешті, інструменти інтеграції та аналізу даних відіграють вирішальну роль у сучасному зборі географічної інформації. Географічні інформаційні

системи (ГІС) дозволяють зберігати, маніпулювати та візуалізувати величезні обсяги просторових даних з різних джерел.

Методи збору географічної інформації продовжують розвиватися завдяки технологічному прогресу і зростаючій потребі в детальних, точних і своєчасних даних. Чи то за допомогою супутникового дистанційного зондування, наземних зйомок, чи то спільних картографічних ініціатив, ці методи разом поглиблюють наше розуміння складних систем Землі і сприяють прийняттю обґрунтованих рішень у різних галузях знань.

Питання для самоконтролю

1. Що є об'єктом і предметом вивчення географії туризму?
2. Які основні завдання ставить перед собою курс «Географія туризму»?
3. Як географія туризму пов'язана з іншими дисциплінами, такими як економіка чи екологія?
4. У чому полягає роль туризму у формуванні регіонів та громад?
5. Які основні фактори впливають на розвиток туризму в різних регіонах?
6. Що таке «дестинація» у географії туризму?
7. Як визначаються туристичні потоки, і чому вони важливі для аналізу?
8. Що означає термін «туристичний регіон», і які приклади можна навести?
9. Що таке «туристична система» і які її основні компоненти?
10. Як впливають сучасні технології на формування нових понять у географії туризму (наприклад, віртуальний туризм)?
11. Як еволюціонувала географія туризму від описової науки до аналітичної?
12. Які основні концептуальні моделі географії туризму з'явилися у другій половині 20-го століття?
13. У чому полягає значення сталого розвитку для географії туризму?
14. Як глобалізація вплинула на розвиток географії туризму?
15. Які нові підходи до туризму виникли в результаті пандемії COVID-19?
16. Які основні джерела інформації використовуються у географії туризму?

17. Як географічні інформаційні системи (ГІС) допомагають вивчати туризм?

18. Чому контент соціальних мереж є важливим джерелом для аналізу сучасного туризму?

19. Яку роль відіграють історичні записи у вивченні еволюції туризму?

20. Як звіти міжнародних організацій, таких як ЮНВТО, впливають на дослідження у сфері географії туризму?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Що є об'єктом вивчення географії туризму?
А) Лише туристичні потоки
Б) Просторові та часові взаємодії, пов’язані з туризмом
В) Соціально-економічний розвиток регіонів
Г) Туристична інфраструктура

2. Яке завдання НЕ належить до основних у географії туризму?
А) Аналіз сталих практик у туризмі
Б) Дослідження туристичних потоків
В) Розробка медичних протоколів для туристів
Г) Вивчення впливу туризму на довкілля

3. Який із термінів описує рух туристів між дестинаціями?
А) Туристична система
Б) Туристичний потік
В) Туристична привабливість
Г) Просторова взаємодія

4. Що є основою для визначення туристичного регіону?
А) Адміністративні межі
Б) Географічні характеристики та туристична активність
В) Кількість населення
Г) Транспортна доступність

5. Який із методів збору географічної інформації найбільше залежить від супутникових даних?
А) Картографування
Б) Географічні інформаційні системи (ГІС)
В) Польові дослідження
Г) Краудсорсинг

6. Яка організація надає статистику про міжнародні туристичні потоки?
А) ЮНЕСКО
Б) Всесвітня туристична організація (ЮНВТО)
В) Європейська туристична комісія (ЕТС)
Г) Всесвітня рада з подорожей і туризму (WTTC)

7. Який термін описує туристичні дестинації, які використовують передові технології для покращення досвіду відвідувачів?
А) Екотуризм
Б) Віртуальний туризм
В) Розумні дестинації
Г) Сталий туризм

8. Що є однією з ключових проблем, пов’язаних з розвитком туризму?
А) Урбанізація
Б) Овертуризм
В) Природне відновлення ресурсів
Г) Відсутність транспортної інфраструктури

9. Який концептуальний підхід розглядає туризм як динамічну систему взаємодій між туристами, дестинаціями та регіонами?
А) Туристична привабливість
Б) Туристична система
В) Регуляторний підхід
Г) Соціально-економічний аналіз

10. Який метод збору географічної інформації передбачає використання дронів?
А) Польові дослідження
Б) Аерофотозйомка
В) Супутниковий моніторинг
Г) Краудсорсинг

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які дисципліни інтегрує географія туризму?
А) Економіка
Б) Екологія
В) Математика
Г) Соціологія
Д) Культурологія

2. Що належить до основних факторів, що впливають на туристичні потоки?

А) Кліматичні умови
Б) Рівень урбанізації
В) Доступність дестинацій
Г) Політична стабільність
Д) Місцеві культурні уподобання

3. Які компоненти включає поняття «туристична система»?

А) Туристи
Б) Генеруючі регіони
В) Туроператори
Г) Дестинації
Д) Природні ресурси

4. Які джерела інформації використовуються у географії туризму?

А) Офіційна статистика
Б) Соціальні мережі
В) Глобальні інформаційні системи
Г) Література та кіно
Д) Наукові статті

5. Які концепції стали популярними в туризмі після пандемії COVID-19?

А) Повільні подорожі
Б) Розширення масового туризму
В) Дегресивний туризм
Г) Віртуальний туризм
Д) Глобалізація туризму

6. Які основні цілі сталого туризму?

А) Максимізація прибутків туроператорів
Б) Збереження природних ресурсів
В) Соціально-економічний розвиток громад
Г) Захист культурної спадщини
Д) Збільшення кількості туристів у регіоні

7. Які сучасні технології використовуються для аналізу туристичних потоків?

А) Супутникове зондування
Б) Дрони

В) Географічні інформаційні системи (ГІС)
Г) Аналітика великих даних
Д) Традиційні паперові карти

8. Які проблеми може спричиняти овертуризм?
А) Забруднення навколишнього середовища
Б) Поліпшення інфраструктури
В) Зниження якості життя місцевих мешканців
Г) Перевантаження культурних об'єктів
Д) Зростання цін на житло

9. Які методи використовуються для збору якісної інформації у географії туризму?
А) Інтерв'ю з туристами
Б) Аналіз статистичних даних
В) Опитування місцевих громад
Г) Етнографічні дослідження
Д) Використання супутникових зображень

10. Які з нижченаведених понять є частиною термінологічного апарату географії туризму?
А) Дестинація
Б) Туристична привабливість
В) Пропускна спроможність
Г) Туристичний потік
Д) Рекламні кампанії

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Поясніть, що є об'єктом і предметом географії туризму. Як вони співвідносяться між собою?
2. Охарактеризуйте основні завдання курсу "Географія туризму". Чому важливо вивчати ці аспекти у контексті глобалізації туризму?
3. Опишіть еволюцію наукових досліджень у географії туризму. Які основні зміни відбулися у підходах до досліджень з середини XX століття до сьогодення?
4. Що таке туристичний потік, і як він впливає на просторову організацію туризму? Наведіть приклади факторів, що визначають напрямки туристичних потоків.
5. Розкрийте поняття "туристична дестинація" і "атракція". Чому вони є ключовими концепціями в географії туризму?

6. Проаналізуйте роль географічних інформаційних систем (ГІС) у дослідженні туризму. Які переваги вони забезпечують у порівнянні з традиційними методами аналізу?

7. Розгляньте основні джерела інформації географії туризму. Як вони взаємодоповнюють одне одного у формуванні повної картини туристичних процесів?

8. Опишіть методи збору географічної інформації, які застосовуються у туризмі. Які з них найбільш ефективні для оцінки екологічного впливу туризму?

9. Поясніть концепцію сталого туризму у контексті географії туризму. Які стратегії можуть забезпечити баланс між економічним розвитком і збереженням ресурсів?

10. Розкрийте значення пандемії COVID-19 для географії туризму. Як вона вплинула на просторові закономірності туристичної діяльності та глобальні туристичні потоки?

ТЕМА 2. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ: ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

План

2.1 Туристсько-рекреаційні ресурси: сутність поняття

2.2 Структура рекреаційно-туристських ресурсів України, їх поділ на основні групи

2.3 Характеристика та методика оцінки рекреаційно-туристських ресурсів України

2.4 Місце України на ринку міжнародного туризму

Література:

1. Дорошко М.С. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки : навч. посібник / М.С. Дорошко. Київ : Ніка-Центр, 2009.-310с.

2. Дорошко М.С. Країнознавство: країни пострадянського простору, Європи і Північної Америки : навч. посібник . Київ. ун- т, 2012. – 312

3. Історичне краєзнавство. Курс лекцій. — Львів: Вид. ЛНУ імені І. Франка, 2011. — Ч. ІІ. — 306 с.

4. Кострица М. Ю. Українська краєзнавство: теорія, постаті, практика. — Житомир, Вид. Косенка, 2006. — 444 с.

5. Круль В. П. Краєзнавство. Навч.-метод. посібник. — Чернівці: Вид. «Рута», 2007. — 104 с.
6. Кузьма-Качур М. І., Горват М. В. Основи краєзнавства. Навч. посібник. — К.: Вид. Ліра, 2017. — 256 с.
7. Парфіненко А. Ю. Національна держава і міжнародний туризм у вимірах глобалізації: вступ до курсу «Туристичне країнознавство». Харків : Бурун Книга, 2009. 128 с.
8. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : навч. посіб. Харків : Бурун Книга, 2009. 288 с.
9. Тронько П. Т. Українське краєзнавство в ХХ столітті. — К.: Вид. ІІУ НАНУ, 2002. — 84 с.

2.1 Туристсько-рекреаційні ресурси: сутність поняття

Туристичні та рекреаційні ресурси є важливими компонентами туристичної індустрії, що слугують основою для туристичних вражень та розвитку туристичних дестинацій. Ці ресурси охоплюють широкий спектр природних, культурних, історичних та створених людиною активів, які приваблюють відвідувачів і надають можливості для дозвілля, освіти та релаксації. Розуміння сутності поняття туристично-рекреаційних ресурсів вимагає міждисциплінарного підходу, який інтегрує елементи географії, соціології, економіки та екології.

За своєю суттю поняття туристично-рекреаційних ресурсів стосується елементів довкілля, суспільства та культури, які мають потенціал для задоволення потреб туристів та рекреантів. Ці ресурси можна умовно поділити на природні та антропогенні. Природні туристичні ресурси включають ландшафти, екосистеми, клімат, водні об'єкти, флору і фауну, які сприяють естетичній та практичній привабливості дестинації. Наприклад, величні гірські хребти, незаймані пляжі та розлогі ліси є квінтесенцією природних атракцій, які приваблюють відвідувачів, що шукають мальовничої краси, пригод на свіжому повітрі або спокою (рис. 2.1).

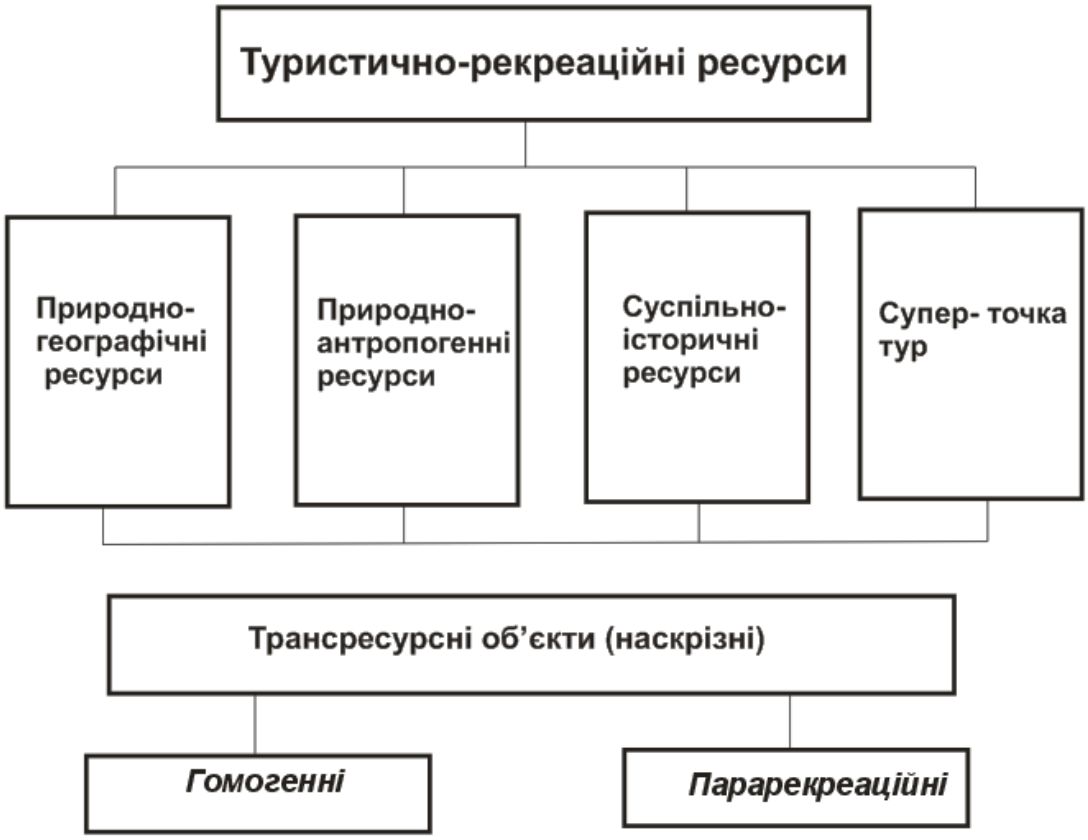

Рис. 2.1. Класифікація туристично-рекреаційних ресурсів

З іншого боку, антропогенні ресурси, також відомі як культурні або створені людиною, складаються зі створених людиною об'єктів, таких як історичні пам'ятники, архітектурні пам'ятки, музеї, фестивалі та сучасна інфраструктура, як-от тематичні парки та курорти. Ці ресурси відображають історичні, мистецькі та технологічні досягнення суспільства і дають уявлення про його традиції, цінності та спосіб життя. Наприклад, такі знакові споруди, як Ейфелева вежа у Франції або Велика Китайська стіна, є всесвітньо визнаними туристичними ресурсами, які уособлюють культурну цінність і приваблюють мільйони відвідувачів щороку.

Цінність туристичних та рекреаційних ресурсів не є невід'ємною, а скоріше залежить від їхньої здатності задовольняти людські бажання та інтереси. На цю цінність впливають різні фактори, включаючи доступність, привабливість, унікальність та якість послуг, що надаються. Добре збережений природний парк з

обмеженим доступом може бути менш відвідуваним, ніж легкодоступний об'єкт, незважаючи на його кращі екологічні чи естетичні характеристики. Аналогічно, наявність високоякісної інфраструктури, такої як житло, транспорт і зручності, значно підвищує корисність туристичних і рекреаційних ресурсів.

Важливим аспектом розуміння туристичних та рекреаційних ресурсів є їхня сталість. Надмірна експлуатація, забруднення та занедбаність можуть призвести до деградації цих ресурсів, зменшуючи їхню привабливість та довгострокову життєздатність. Природні ресурси, зокрема, є вразливими до впливу нерегульованого туризму на довкілля, зокрема, до руйнування середовища існування, забруднення води та втрати біорізноманіття. Культурні ресурси стикаються з такими викликами, як перенаселеність, вандалізм та ерозія традиційних практик через комерціалізацію. Таким чином, практики сталого управління є важливими для того, щоб збалансувати потреби відвідувачів зі збереженням ресурсів.

Економічний вимір туристичних та рекреаційних ресурсів є не менш важливим. Ці ресурси формують основу місцевої, регіональної та національної економіки, приносячи дохід від діяльності, пов'язаної з туризмом. Вони створюють можливості для працевлаштування в таких секторах, як готельний бізнес, транспорт і розваги, а також стимулюють розвиток допоміжних галузей. Для багатьох країн, що розвиваються, ефективне використання туристичних та рекреаційних ресурсів може слугувати каталізатором економічного зростання та подолання бідності. Однак, економічні вигоди необхідно порівнювати з потенційними негативними наслідками, такими як надмірна залежність від туризму, комерціалізація культури.

2.2 Структура рекреаційно-туристських ресурсів України, їх поділ на основні групи

Структура рекреаційно-туристичних ресурсів України є різноманітною та

складною системою, сформованою унікальними географічними, історичними та культурними особливостями країни. Цю систему можна проаналізувати через її поділ на три основні групи: природно-географічні, природно-антропогенні та соціально-історичні ресурси. Кожна з цих категорій робить свій внесок у привабливість та функціональність України як дестинації для різних видів туризму та рекреації (рис. 2.2).

Рис. 2.2 Характеристика туристичних ресурсів

Природно-географічні ресурси формують основу туристичного потенціалу України, охоплюючи фізичні та біологічні атрибути країни. Природні ландшафти України неймовірно різноманітні, починаючи від Карпатських гір і закінчуючи великими рівнинами, родючими степами та мальовничими річковими системами. Карпати вирізняються густими лісами, високогірними луками та мінеральними джерелами, що робить їх ідеальним місцем для екологічного, пішохідного та

оздоровчого туризму. Водні ресурси України, такі як річка Дніпро, дельта Дунаю та численні озера, такі як Світязь і Синевир, надають можливості для водних видів спорту, риболовлі та екотуризму. Різноманітна флора і фауна країни, включаючи кілька природних заповідників і національних парків, таких як Шацький національний природний парк і біосферний заповідник «Асканія-Нова», пропонують значний потенціал для екологічного туризму і спостереження за дикою природою. Крім того, клімат України, що характеризується теплим літом і м'якою зимою, сприяє цілорічній рекреаційній діяльності.

Природно-антропогенні ресурси являють собою взаємодію між природними особливостями та втручанням людини, що підвищує придатність та доступність цих ресурсів для туризму та рекреації. До цієї категорії відносяться парки, дендропарки та території, де людські зусилля покращили природне середовище з естетичною, освітньою чи рекреаційною метою. Прикладами є парк «Софіївка» в Умані, видатний ландшафтний парк зі штучними озерами, водоспадами та гротами, а також дендрологічні парки, такі як Тростянецький та Олександрійський. Крім того, бальнеологічні курорти на базі мінеральних джерел і грязьових родовищ, як-от у Трускавці та Моршині, ілюструють перетворення природних об'єктів на центри лікувально-оздоровчого туризму. Покращення інфраструктури, як-от туристичні маршрути, гірськолижні курорти та візит-центри, також є важливими компонентами цієї групи. Вони полегшують доступ до природних ресурсів і покращують загальний туристичний досвід.

Соціально-історичні ресурси до яких належать культурні пам'ятки, історичні місця та нематеріальна спадщина, які відображають багате і складне минуле країни. Україна це країна численних об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО, таких як Собор Святої Софії в Києві та стародавнє місто Херсонес у Криму. Замки і фортеці, включаючи Кам'янець-Подільський замок і середньовічну фортецю в Мукачевому, дають уявлення про архітектурну та військову історію регіону. Релігійний туризм процвітає завдяки наявності

знакових монастирів та місць паломництва, таких як Києво-Печерська та Почаївська лаври. Міські центри, такі як Львів, з його добре збереженим середньовічним старим містом, та Одеса, відома своєю унікальною архітектурою та чорноморським шармом, слугують центрами культурного туризму. Народні традиції, музика, танці та кухня ще більше збагачують соціально-історичні ресурси України, роблячи культурні фестивалі та події невід'ємною частиною туристичної індустрії.

2.3 Характеристика та методика оцінки рекреаційно-туристських ресурсів України

Україна, розташована на географічному перехресті Європи та Азії, наділена різноманітними природними та культурними ресурсами, які роблять її привабливою для рекреаційної та туристичної діяльності. Країна може похвалитися широким спектром природних ландшафтів, включаючи Карпатські гори, степові зони, річки, такі як Дніпро, та понад 70 000 водних об'єктів. Багата культурна спадщина, історичні пам'ятки та традиції ще більше доповнюють її природну привабливість. Розуміння та оцінка цих ресурсів є важливими для сталого розвитку, планування та управління туризмом.

Рекреаційні та туристичні ресурси в Україні поділяються на природні, історико-культурні та соціально-економічні. Природні ресурси включають ліси, гори, річки, озера, мінеральні джерела та кліматичні зони, які підтримують такі види туризму, як піший туризм, лижний спорт, водні види спорту та оздоровчий туризм. Карпати, з їхнім біорізноманіттям та сприятливим кліматом, є популярним місцем для екологічного туризму та зимових видів спорту. Узбережжя Чорного та Азовського морів пропонують морські курорти та оздоровчий туризм, використовуючи лікувальні властивості багатих мінералами грязей та солоних озер. Історико-культурні ресурси включають об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО, такі як Києво-Печерська лавра, історичний центр Львова та

дерев'яні церкви Карпатського регіону. Соціально-економічні аспекти, такі як транспортна інфраструктура, заклади розміщення та місцева гастрономія, забезпечують підтримку, необхідну для процвітання туристичної галузі. Загалом, схема оцінки туристичної привабливості території наведена на рисунку 2.3.

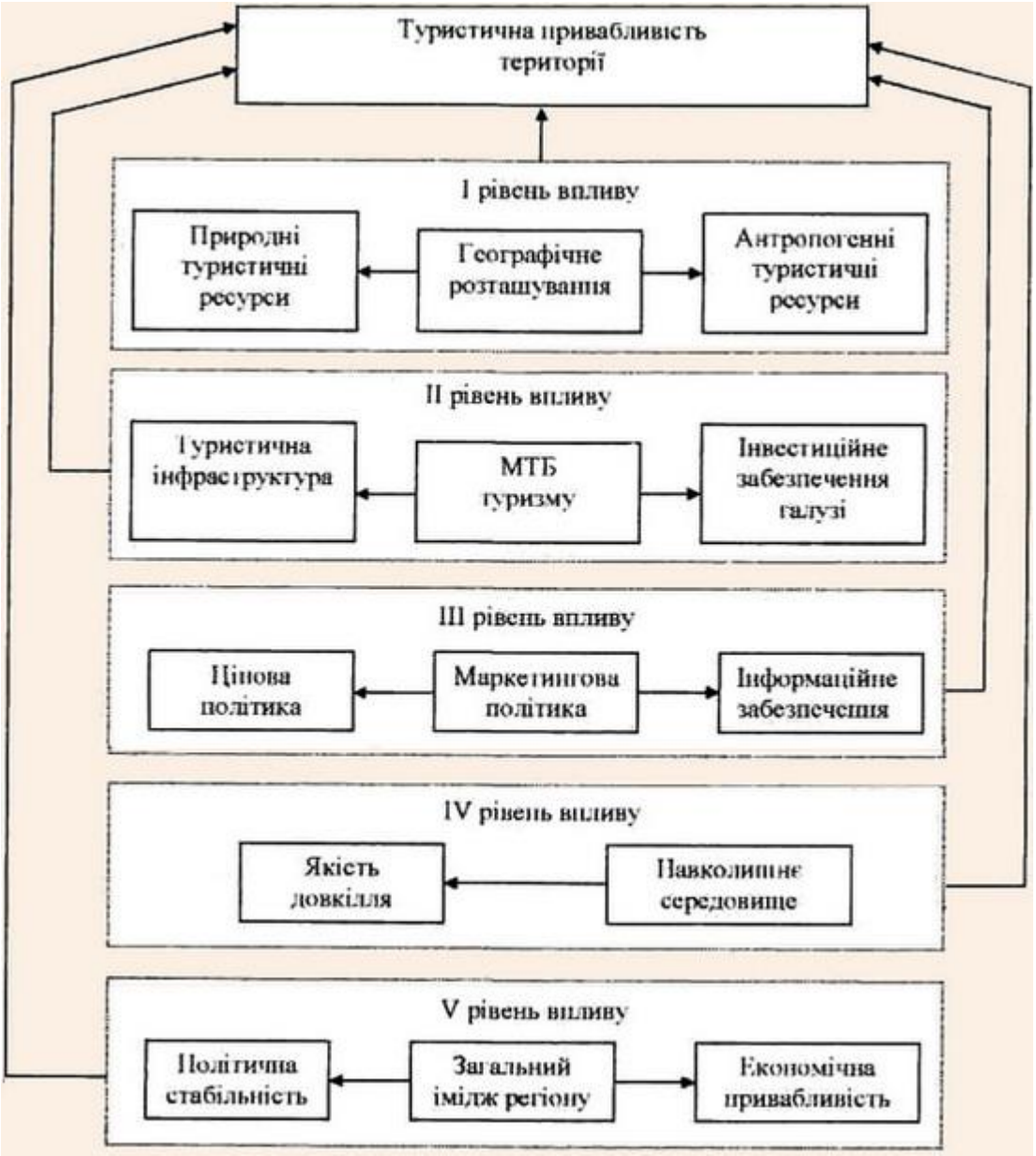

Рис. 2.3 Туристична привабливість території

Оцінка цих ресурсів передбачає поєднання якісних і кількісних методів для вимірювання їхнього потенціалу, доступності та сталості. Оцінка зазвичай починається з інвентаризації наявних ресурсів. Географічні інформаційні

системи (ГІС) відіграють ключову роль у картографуванні та аналізі просторового розподілу, особливо для природних і культурних об'єктів. Для природних ресурсів аналізуються такі фактори, як придатність клімату, багатство біорізноманіття та мальовничість. Такі показники, як пропускна здатність, екологічна чутливість і потенціал відновлення, також мають вирішальне значення для забезпечення того, щоб розвиток туризму не завдавав шкоди навколишньому середовищу.

Для історико-культурних ресурсів оцінка включає такі критерії, як архітектурна цінність, історичне значення та культурна унікальність. Ці фактори часто оцінюються за допомогою експертних оцінок та опитувань, підкріплених кількісними інструментами, такими як метод аналітичної ієрархії (MAI). Опитування задоволеності відвідувачів та механізми зворотного зв'язку також допомагають оцінити соціально-економічний вимір, визначаючи сфери для покращення послуг та інфраструктури.

Методи економічної оцінки, включаючи аналіз витрат і вигод, дослідження готовності платити та аналіз вартості подорожей, дають уявлення про грошову цінність рекреаційних ресурсів. Ці підходи допомагають визначати пріоритети інвестицій та ефективно розподіляти ресурси. Крім того, SWOT-аналіз (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats - сильні та слабкі сторони, можливості та загрози) часто використовується для розуміння конкурентного позиціонування різних регіонів у туристичній сфері України.

Сталий розвиток є наріжним каменем сучасної оцінки ресурсів. Україна, яка підписала міжнародні угоди щодо сталого туризму, наголошує на мінімізації впливу на навколишнє середовище з одночасною максимізацією соціально-економічних вигод. Такі інструменти, як оцінка впливу на довкілля (ОВД) та стратегічна екологічна оцінка (СЕО), є невід'ємною частиною процесів планування. Залучення місцевих громад до оцінки та розвитку ресурсів забезпечує культурну автентичність та справедливий розподіл вигод.

Виклики в оцінці рекреаційних та туристичних ресурсів в Україні включають непослідовний збір даних, обмежені фінансові ресурси та інфраструктурні прогалини, особливо у віддалених районах. Політична нестабільність та зовнішній економічний тиск також можуть перешкоджати всебічній оцінці та розвитку цих ресурсів. Однак дедалі ширше впровадження цифрових інструментів, міжнародна співпраця та просування практики сталого туризму пропонують перспективні шляхи для подолання цих викликів.

2.4 Місце України на ринку міжнародного туризму

Україна, розташована у Східній Європі, займає унікальну позицію на міжнародному туристичному ринку, що постійно розвивається, і характеризується різноманітними ландшафтами, багатою культурною спадщиною та історичним значенням. Межує з такими країнами, як Польща, Угорщина та Румунія на заході та росія на сході, Україна слугує перехрестям європейської та євразійської культур. Її географічне розмаїття - від Карпатських гір на заході до безкрайніх степів на сході та узбережжя Чорного моря на півдні - пропонує різноманітні атракції для туристів, які шукають природу, історію та пригоди.

Культурне багатство України величезне, її історія формувалася під слов'янським, візантійським і пізнішим європейським впливом. Ця спадщина відображена в архітектурі, мистецтві та традиціях країни. Київ, столиця країни, є домом для таких знакових пам'яток, як Києво-Печерська лавра та Софійський собор, які є об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО. Львів, на заході України, відомий своєю збереженою середньовічною архітектурою та яскравою кавовою культурою, його часто називають воротами до центральноєвропейського шарму. Одеса, історичне портове місто на Чорному морі, поєднує неокласичну архітектуру з яскравим культурним життям, що робить її улюбленим місцем для морського туризму. Тим часом, менш відомі, але не менш привабливі регіони,

такі як Чернівці з їх вражаючим університетським комплексом та Кам'янець-Подільський, відомий своєю середньовічною фортецею, роблять свій внесок у багатий гобелен пам'яток України.

Однією з найпривабливіших туристичних переваг України є її природна краса. Карпати є центром для любителів активного відпочинку, пропонуючи можливості для катання на лижах, піших прогулянок та екологічного туризму. Густі ліси та альпійські луки цього регіону приваблюють туристів, які шукають незайману природу та традиційний сільський спосіб життя. З іншого боку, південне узбережжя Чорного моря, включаючи Одеську та Миколаївську області, популярне своїми пляжами, бальнеологічними курортами та м'яким кліматом. Крім того, унікальні природні явища, такі як річка Дніпро та біосферний заповідник «Асканія-Нова», степовий регіон, що охороняється ЮНЕСКО, приваблюють як екотуристів, так і дослідників.

Однак місце України на світовому туристичному ринку стикається з низкою викликів. Політична нестабільність, особливо після конфлікту з Росією, який розпочався у 2014 році та посилився у 2022 році, суттєво вплинула на сприйняття України як безпечної дестинації. Це призвело до коливань у кількості туристичних прибуттів, оскільки питання безпеки часто затьмарюють визначні пам'ятки країни. Незважаючи на це, стійкість туристичного сектору України проявляється в зусиллях з ребрендингу та репозиціонування на міжнародному ринку. Ініціативи, спрямовані на просування культурного туризму, гастрономії та пригодницьких подорожей, є частиною ширших стратегій, спрямованих на диверсифікацію та залучення глобальної аудиторії. Анліз ринку міжнародного туризму у 2011 та 20212 роках показано на рисунку 2.4.

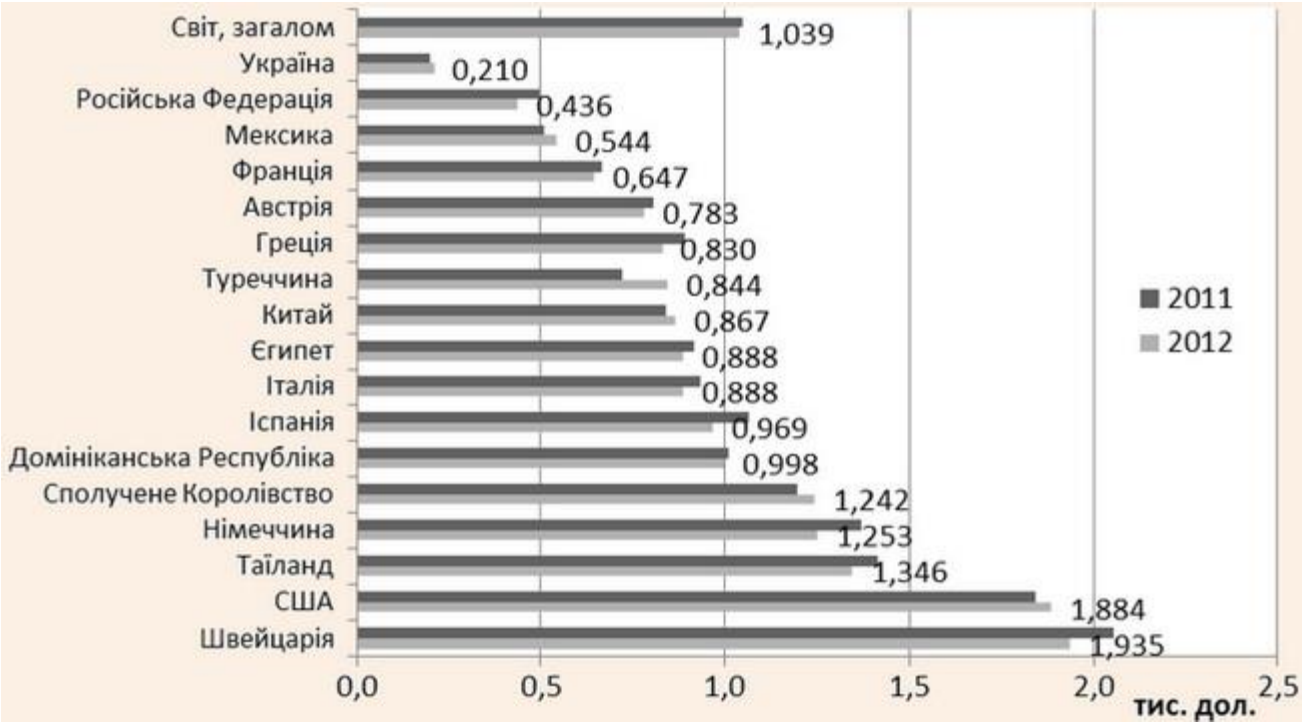

Рис. 2.4 Аналіз ринку міжнародного туризму України

Роль внутрішнього туризму також значно зросла за останні роки, особливо в часи, коли міжнародний туризм зменшився через глобальні кризи, такі як пандемія COVID-19, та постійну геополітичну напруженість. Українці самі почали досліджувати величезний потенціал своєї країни, заново відкриваючи для себе регіони, які раніше були затінені більш традиційними туристичними центрами.

Окрім традиційного туризму, Україна привернула увагу своїми унікальними нішевими пропозиціями, такими як темний туризм. Чорнобильська зона відчуження, увічнена в міні-серіалі «Чорнобиль» 2019 року на каналі HBO, стала значною принадою для відвідувачів, які цікавляться історією та наукою. Цей об'єкт дає протверезний і водночас захоплюючий погляд на наслідки однієї з найстрашніших ядерних катастроф у світі, поєднуючи освіту з пізнавальним туризмом.

Зусилля з інтеграції в європейський туристичний простір, підтримані

угодами про лібералізацію візового режиму з Європейським Союзом і партнерством з міжнародними туристичними агентствами, також сприяли підвищенню видимості України на світовій арені. Лоукост-авіакомпанії та покращення транспортного сполучення зробили країну більш доступною для туристів з Європи та за її межами. Фестивалі, такі як львівський фестиваль кави та джазу і київський фестиваль сучасного мистецтва, ще більше збагачують культурну пропозицію країни та приваблюють молоду міську аудиторію.

Потенціал України на міжнародному туристичному ринку залишається величезним, але недостатньо використаним. Ключ до розкриття цього потенціалу лежить у площині вирішення структурних викликів, зокрема покращення інфраструктури, підвищення рівня безпеки та сприяння розвитку сталих туристичних практик. Інвестиції в маркетингові кампанії, які підкреслюють унікальні атрибути України - її історію, ландшафти та яскраву сучасну культуру - матимуть вирішальне значення для зміни її іміджу та позиціонування її як конкурентоспроможної та привабливої дестинації.

Питання для самоконтролю

1. Що таке туристсько-рекреаційні ресурси?
2. Які основні компоненти включають туристичні ресурси?
3. Чим відрізняються природні ресурси від антропогенних?
4. Наведіть приклади природних туристичних ресурсів України.
5. Які культурні ресурси можна вважати антропогенними?
6. Як доступність впливає на привабливість туристичних ресурсів?
7. Які основні групи рекреаційно-туристських ресурсів України?
8. Які особливості природно-географічних ресурсів України?
9. Наведіть приклади природно-антропогенних ресурсів України.
10. Що належить до соціально-історичних ресурсів?
11. Які основні об’єкти ЮНЕСКО розташовані в Україні?
12. Як проводиться оцінка рекреаційно-туристичних ресурсів?
13. Які методи використовуються для економічної оцінки туристичних ресурсів?
14. Що таке SWOT-аналіз у контексті туристичних ресурсів?

15. Які виклики постають перед оцінкою туристичних ресурсів в Україні?
16. Як сталий розвиток впливає на туристичні ресурси?
17. Яке місце займає Україна на міжнародному ринку туризму?
18. Які природні особливості сприяють розвитку туризму в Україні?
19. Як геополітична ситуація впливає на туристичну галузь України?
20. Які перспективи розвитку туризму в Україні у контексті міжнародної інтеграції?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Які ресурси належать до природних туристично-рекреаційних ресурсів?
А) Історичні пам'ятки
Б) Мінеральні джерела
В) Музеї
Г) Фестивалі

2. Що з наведеного є прикладом антропогенного ресурсу?
А) Карпатські гори
Б) Собор Святої Софії
В) Річка Дніпро
Г) Національний парк «Асканія-Нова»

3. Який регіон України є найпопулярнішим для гірського туризму?
А) Полісся
Б) Донбас
В) Карпати
Г) Причорномор'я

4. Що є основою туристично-рекреаційного потенціалу України?
А) Інфраструктура
Б) Кліматичні умови та природні ландшафти
В) Нематеріальна культурна спадщина
Г) Міжнародне співробітництво

5. Який з об’єктів належить до Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні?
А) Одеський театр опери та балету
Б) Києво-Печерська лавра
В) Карпатський біосферний заповідник
Г) Херсонес Таврійський

6. Яке туристичне місце найчастіше асоціюється з бальнеологічними курортами?

А) Львів
Б) Трускавець
В) Київ
Г) Одеса

7. Що є основною метою сталого управління туристично-рекреаційними ресурсами?

А) Збільшення кількості туристів
Б) Максимізація прибутку від туризму
В) Збереження ресурсів для майбутніх поколінь
Г) Розвиток міжнародної співпраці

8. Який метод використовується для картографування туристичних ресурсів?

А) SWOT-аналіз
Б) Географічні інформаційні системи (ГІС)
В) Метод аналітичної ієрархії (MAI)
Г) Опитування туристів

9. Який тип ресурсів включає річки, озера та клімат?

А) Природні ресурси
Б) Антропогенні ресурси
В) Соціально-історичні ресурси
Г) Інфраструктурні ресурси

10. Що є ключовим фактором успішності туристичної дестинації?

А) Велика кількість пам'яток
Б) Економічна доступність
В) Висока якість послуг та інфраструктури
Г) Геополітичне становище

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які природні ресурси є важливими для туристично-рекреаційного потенціалу України?

А) Ліси
Б) Річки
В) Архітектурні пам'ятки
Г) Мінеральні джерела

2. Що належить до соціально-історичних туристичних ресурсів?
А) Замки
Б) Народні традиції
В) Тематичні парки
Г) Музеї

3. Які критерії враховуються при оцінці туристичних ресурсів?
А) Доступність
Б) Унікальність
В) Висока кількість відвідувачів
Г) Привабливість

4. Що сприяє розвитку сталого туризму?
А) Розвиток інфраструктури
Б) Забруднення природного середовища
В) Використання місцевих ресурсів
Г) Залучення місцевих громад

5. Які виклики стоять перед туристичною галуззю України?
А) Політична нестабільність
Б) Недостатній розвиток інфраструктури
В) Велика кількість культурних пам’яток
Г) Низький рівень маркетингу

6. Які методи використовуються для економічної оцінки туристичних ресурсів?
А) SWOT-аналіз
Б) Аналіз вартості подорожей
В) Географічні інформаційні системи (ГІС)
Г) Дослідження готовності платити

7. Які регіони України мають високий потенціал для екотуризму?
А) Карпати
Б) Степові регіони
В) Індустріальні зони Донбасу
Г) Національні природні парки

8. Які фактори визначають привабливість туристичної дестинації?
А) Унікальність об’єкта
Б) Географічне розташування
В) Рівень інвестицій

Г) Якість обслуговування

9. Які види туризму найбільш поширені в Україні?
А) Гірський туризм
Б) Релігійний туризм
В) Промисловий туризм
Г) Круїзний туризм

10. Які заходи можуть підвищити конкурентоспроможність України на міжнародному туристичному ринку?
А) Просування культурного туризму
Б) Створення сучасної туристичної інфраструктури
В) Підвищення податків для туристів
Г) Організація міжнародних фестивалів

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Дайте визначення туристично-рекреаційних ресурсів і поясніть їх значення для розвитку туристичної галузі.
2. Опишіть основні природно-географічні ресурси України та їхній внесок у туристичний потенціал країни.
3. Розкрийте роль соціально-історичних ресурсів у формуванні туристичної привабливості України.
4. Поясніть, як сталий розвиток впливає на збереження туристично-рекреаційних ресурсів. Наведіть приклади.
5. Опишіть методи оцінки туристично-рекреаційних ресурсів та поясніть, які з них найкраще підходять для аналізу природних ресурсів.
6. Проаналізуйте переваги і виклики туристичного розвитку в Карпатському регіоні України.
7. Поясніть, як геополітичні фактори впливають на міжнародний туризм в Україні.
8. Розкажіть про значення об'єктів ЮНЕСКО в Україні для залучення туристів. Які перспективи їх розвитку?
9. Охарактеризуйте сучасні тенденції розвитку екотуризму в Україні та визначте регіони, які мають найбільший потенціал у цьому напрямі.
10. Запропонуйте заходи для покращення конкурентоспроможності туристичної галузі України на міжнародному ринку.

ТЕМА 3. ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНІ РИСИ ГЕОПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

План

3.1 Туристичний потенціал території та загальна характеристика його складових елементів

3.2 Туристські атракції (туристські принади)

3.3 Класифікація туризму з позицій географічної науки

3.4 Форми та види туризму

3.5 Регіони України, які користуються найбільшою популярність у туристів

3.6 Ресурсний потенціал туристсько-рекреаційного комплексу України

Література:

1. Довгань Г. Д. Сиротенко А. Й., Стадник О. Г. Країнознавство. Х. Вид-во «Ранок», 2009 . 480 с.
2. Масляк П. О. Країнознавство: підручник / 2-ге вид., випр. К. : Знання, 2008. 292 с.
3. Мельниченко С. Г., Богадьорова Л. М., Охременко І. В. Статистичний аналіз динаміки туристичної діяльності в Херсонській області. *Актуальні проблеми сталого розвитку.* 2024. № 1 (2). С. 50-56. Doi: https://doi.org/10.60022/2(2)-7SD
4. Навчальний портал Національної туристичної організації України http://www.ntoukraine.org/
5. Національна туристична організація України. – Режим доступу : http://www.ntoukraine.org/index_ua.html.
6. Нормативні акти України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.kmu.gov.ua/ua/npasearch.
7. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму: навчальний посібник / під ред. проф. О. О. Любіцевої. К. : Альтерпрес, 2008. 436 с

3.1 Туристичний потенціал території та загальна характеристика його складових елементів

Туристичний потенціал території являє собою комплексний набір природних, культурних, історичних та інфраструктурних елементів, які в сукупності визначають її привабливість для відвідувачів. Це багатовимірне поняття, що охоплює фізичні особливості, культурні цінності, економічні чинники та соціальну динаміку, які в сукупності створюють привабливість дестинації. Розуміння туристичного потенціалу регіону передбачає аналіз як його внутрішніх ресурсів, так і спроможності розвивати та підтримувати діяльність, пов'язану з туризмом (рис. 3.1).

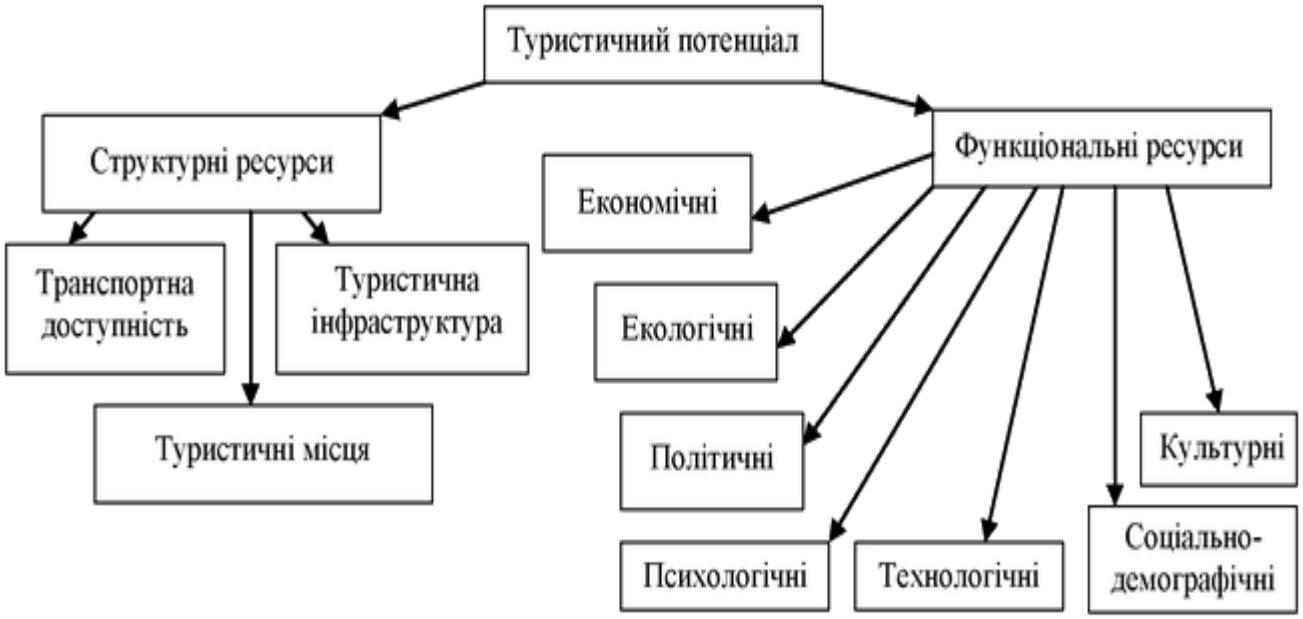

Рис. 3.1. Туристичний потенціал території

Природні ресурси часто є основою туристичної привабливості території. До них відносяться ландшафти, біорізноманіття, клімат і геологічні утворення, які формують ідентичність дестинації. Прибережні райони з незайманими пляжами, гірські хребти, що пропонують можливості для піших прогулянок, або заповідні екосистеми з унікальною флорою і фауною слугують важливими атракторами. Естетичну цінність цих природних об'єктів підвищує їхня доступність та стан збереження. Наприклад, добре доглянутий національний

парк з організованими стежками та гідами може приваблювати екотуристів, тоді як незаймані дикі території можуть приваблювати шукачів пригод.

Культурно-історичні елементи є ще одним важливим компонентом туристичного потенціалу території. Пам'ятники, музеї, історичні місця та традиції відображають історичну траєкторію та культурне багатство регіону. Архітектурні дива, такі як старовинні замки, храми чи сучасні пам'ятки, розповідають історії минулого, виступаючи мостом до розуміння місцевої спадщини. Фольклор, фестивалі, гастрономія та ремесла ще більше збагачують досвід відвідувачів, пропонуючи глибший зв'язок зі способом життя громади. Наприклад, регіон, відомий своїми кулінарними традиціями, може привабити гурманів, в той час як інші регіони можуть зацікавити тих, хто цікавиться археологією або традиціями корінних народів.

Інфраструктура та послуги відіграють ключову роль у перетворенні потенціалу на реалізований туризм. Територія може мати багаті природні та культурні ресурси, але без належного транспортного сполучення, розміщення та послуг гостинності її привабливість може залишитися невикористаною. Доступність є основоположним фактором; регіони з розвиненою транспортною мережею, включаючи аеропорти, залізницю та автошляхи, мають більше шансів привабити туристів. Якість засобів розміщення, від розкішних курортів до бюджетних хостелів, визначає інклюзивність дестинації. Інші послуги, такі як екскурсії, рекреаційні об'єкти та інформаційні центри, покращують загальний досвід, задовольняючи різноманітні туристичні вподобання.

Економічні фактори, такі як інвестиції в туризм і маркетингові стратегії, суттєво впливають на здатність території розвивати свій потенціал. Уряди та приватні структури часто співпрацюють у створенні рекламних кампаній, підкреслюючи унікальні переваги та орієнтуючись на конкретні сегменти ринку. Крім того, наявність політики підтримки, наприклад, стимулів для сталого

розвитку туризму, сприяє довгостроковому зростанню і мінімізує негативний вплив на навколишнє середовище та місцеві громади.

Соціальні та культурні установки також формують прийом, який отримують туристи. Привітна та гостинна громада може залишити довготривалі позитивні враження, заохочуючи до повторних візитів та просування з вуст в уста. І навпаки, регіони, що стикаються з соціальною напруженістю або неготовністю до подолання культурних відмінностей, можуть зіткнутися з труднощами в утриманні туристів. У цьому відношенні важливими є освітні та навчальні програми для місцевих жителів, що наголошують на культурній чутливості та обслуговуванні клієнтів.

Нарешті, сталість і стійкість туризму мають першорядне значення. Надмірна експлуатація ресурсів, перенаселеність і погіршення стану довкілля можуть підірвати ті самі активи, які роблять дестинацію привабливою. Необхідно досягти балансу між максимізацією кількості туристів і збереженням цілісності території. Це передбачає впровадження таких заходів, як екологічний туризм, системи управління відходами та регулювання пропускної спроможності для забезпечення довгострокової життєздатності. Отже, туристичний потенціал території - це складна взаємодія її природних і культурних ресурсів, інфраструктурної готовності, економічних стратегій та соціальної динаміки. Йдеться не лише про наявність визначних особливостей, а й про ефективне управління ними та їхню презентацію. Цілісний підхід, що наголошує на сталості та інклюзивності, має важливе значення для розкриття та підтримки справжнього потенціалу будь-якого регіону як процвітаючої туристичної дестинації.

3.2 Туристські атракції (туристські принади)

Туристичні атракції є невід'ємною частиною глобальної індустрії подорожей та відпочинку, що приваблює мільйони відвідувачів щороку до дестинацій по всьому світу. Ці атракції, що охоплюють природні ландшафти,

історичні пам'ятки, культурні центри та розважальні заклади, відіграють ключову роль у формуванні вражень мандрівників та економіці приймаючих регіонів. Різноманітність туристичних атракцій відображає широкий спектр інтересів, традицій і природних чудес, які можна знайти в усьому світі. Їхнє значення виходить за рамки простої рекреаційної цінності, охоплюючи збереження культури, освіту та екологічну обізнаність. Зараз виділяють новий вид атракцій – квест-атракції (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Різновиди увест-атракцій

Природні пам'ятки, такі як гори, пляжі, ліси та водоспади, є одними з найпопулярніших напрямків для мандрівників, які шукають спокою та натхнення. Знаковими прикладами є Гранд-Каньйон у США, Великий Бар'єрний риф в Австралії та гора Еверест у Гімалаях. Ці об'єкти часто слугують символами національної ідентичності та охороняються за допомогою природоохоронних заходів, щоб забезпечити їх збереження для майбутніх поколінь. Екотуризм, зростаюча тенденція в туристичній індустрії, наголошує на відповідальних

подорожах до природних територій задля збереження довкілля та покращення добробуту місцевого населення. Відвідувачів природних пам'яток заохочують мінімізувати свій екологічний слід, просуваючи практики сталого туризму, які відповідають глобальним цілям збереження природи.

Історичні та культурні пам'ятки є не менш привабливими, пропонуючи вікно в минуле та різноманітну спадщину людства. Такі місця, як піраміди Гізи в Єгипті, Велика Китайська стіна і руїни Мачу-Пікчу в Перу, приваблюють мільйони відвідувачів, які прагнуть доторкнутися до давніх цивілізацій. Музеї, художні галереї та культурні фестивалі ще більше збагачують цю категорію, забезпечуючи платформи для збереження і демонстрації мистецьких, інтелектуальних і соціальних досягнень суспільства. Ці пам'ятки часто супроводжуються розповідями та екскурсіями, які розповідають відвідувачам про їхнє значення, виховуючи повагу до культурного розмаїття та історії.

Міські визначні пам'ятки, включаючи знакові пам'ятки міста, сучасні архітектурні шедеври та розважальні райони, роблять значний внесок у привабливість туризму в мегаполісах. Такі міста, як Париж, Нью-Йорк, Токіо і Дубай, стали світовими центрами туризму, кожен з яких пропонує унікальні пам'ятки, такі як Ейфелева вежа, Таймс-сквер, перехід Шибуя і Бурдж-Халіфа. Ці міські центри часто поєднують історичний шарм із сучасними інноваціями, задовольняючи широкий спектр інтересів - від шопінгу і ресторанів до театру і нічного життя. Міський туризм часто перетинається з діловими подорожами, оскільки багато з цих міст приймають міжнародні конференції, виставки та культурні заходи.

Роль парків розваг і тематичних парків як туристичних атракцій не можна недооцінювати. Такі місця, як Діснейленд, Universal Studios і Six Flags, пропонують захоплюючі розваги, які приваблюють як сім'ї, так і любителів гострих відчуттів. Ці парки часто є самодостатніми туристичними напрямками, що приваблюють відвідувачів з усього світу своїми вишуканими атракціонами,

виставами та тематичним середовищем. Такі атракції роблять значний внесок у місцеву економіку, створюючи робочі місця, стимулюючи бізнес, пов'язаний з туризмом, і приносячи дохід від продажу квитків і сувенірів.

Релігійні та духовні об'єкти також слугують важливими туристичними атракціями, приваблюючи паломників і культурних туристів до місць, що мають глибоке значення. Такі місця, як Мекка, Ватикан і Варанасі, пропонують унікальний досвід, що поєднує в собі побожність, традиції та архітектурну пишність. Ритуали і церемонії, що проводяться в цих місцях, часто зачаровують відвідувачів, даючи уявлення про духовні практики і цінності різних культур. Ці пам'ятки підкреслюють роль туризму у сприянні взаєморозумінню і повазі між різними релігійними громадами. Пригодницький туризм набув популярності, оскільки мандрівники все частіше шукають вражень, які кидають виклик їхнім фізичним і ментальним обмеженням. Такі види діяльності, як трекінг, дайвінг, парапланеризм і сафарі-експедиції надають можливості для особистісного зростання, розвитку навичок і припливу адреналіну. Такі місця, як тропічні ліси Амазонки, Серенгеті та Альпи, задовольняють цю нішу, пропонуючи безпрецедентні пригоди, які з'єднують людей з природою та їхньою власною життєстійкістю.

Туристичні атракції мають значний економічний вплив, стимулюючи розвиток інфраструктури, готельного бізнесу та суміжних галузей. Місцеві громади часто отримують вигоду від туризму завдяки створенню робочих місць, збільшенню доходів і можливостям для культурного обміну. Однак стрімке зростання туризму може також створювати проблеми, зокрема, перенаселеність, погіршення стану довкілля та комерціалізацію культурної спадщини. Щоб вирішити ці проблеми, зацікавлені сторони все частіше виступають за сталий розвиток туризму, який збалансовує економічний розвиток із збереженням навколишнього середовища та культури.

Отже, туристичні атракції - це багатогранне явище, яке збагачує людський досвід, сприяючи економічному зростанню та культурному обміну. Їх різноманітність відображає широкий спектр інтересів і прагнень, які спонукають до подорожей, що робить їх важливими компонентами глобальної туристичної індустрії. Надаючи пріоритет сталості та інклюзивності, туристичний сектор може забезпечити, щоб ці пам'ятки продовжували надихати і приносити користь майбутнім поколінням.

3.3 Класифікація туризму з позицій географічної науки

Туризм, як багатогранне явище, глибоко переплітається з географічною наукою через свої просторові виміри та взаємозв'язки між людьми, місцями та середовищами. З географічної точки зору, класифікація туризму передбачає розуміння просторової організації туристичної діяльності, взаємодії між туристами і дестинаціями, а також екологічних, економічних і соціальних наслідків цієї взаємодії. Географічні класифікації туризму зосереджуються на просторових моделях, територіальних характеристиках і регіональних відмінностях, які формують туристичну діяльність.

Один з ключових аспектів класифікації туризму базується на географічних характеристиках дестинації. Дестинації часто поділяють на природні та культурні атракції. Природні атракції включають ландшафти, екосистеми та осередки біорізноманіття, такі як гори, пляжі, ліси та національні парки. Ці дестинації приваблюють природний туризм, екотуризм та пригодницький туризм. Культурні атракції, з іншого боку, охоплюють історичні місця, архітектурні пам'ятки, музеї, фестивалі та традиції, які підкреслюють людську спадщину. Міський туризм, туризм спадщини та релігійний туризм часто обертаються навколо культурних пам'яток. Ці категорії підкреслюють просторову концентрацію туризму навколо певних природних чи культурних ресурсів.

Інша класифікація розглядає туризм на основі просторового масштабу та відстані. Внутрішній туризм відбувається в межах кордонів країни, тоді як міжнародний туризм передбачає перетин національних кордонів. Ця відмінність має вирішальне значення для розуміння географічного розподілу туристичних потоків і пов'язаних з ним економічних наслідків. Внутрішній туризм часто сприяє регіональному економічному розвитку, особливо в сільській місцевості або слаборозвинених регіонах, шляхом перерозподілу багатства і стимулювання місцевого підприємництва. На міжнародний туризм впливають такі фактори, як доступність, візова політика та глобальне сполучення, що підкреслює роль міжнародних аеропортів, пунктів перетину кордону і транспортних мереж у формуванні туристичних потоків (рис. 3.3).

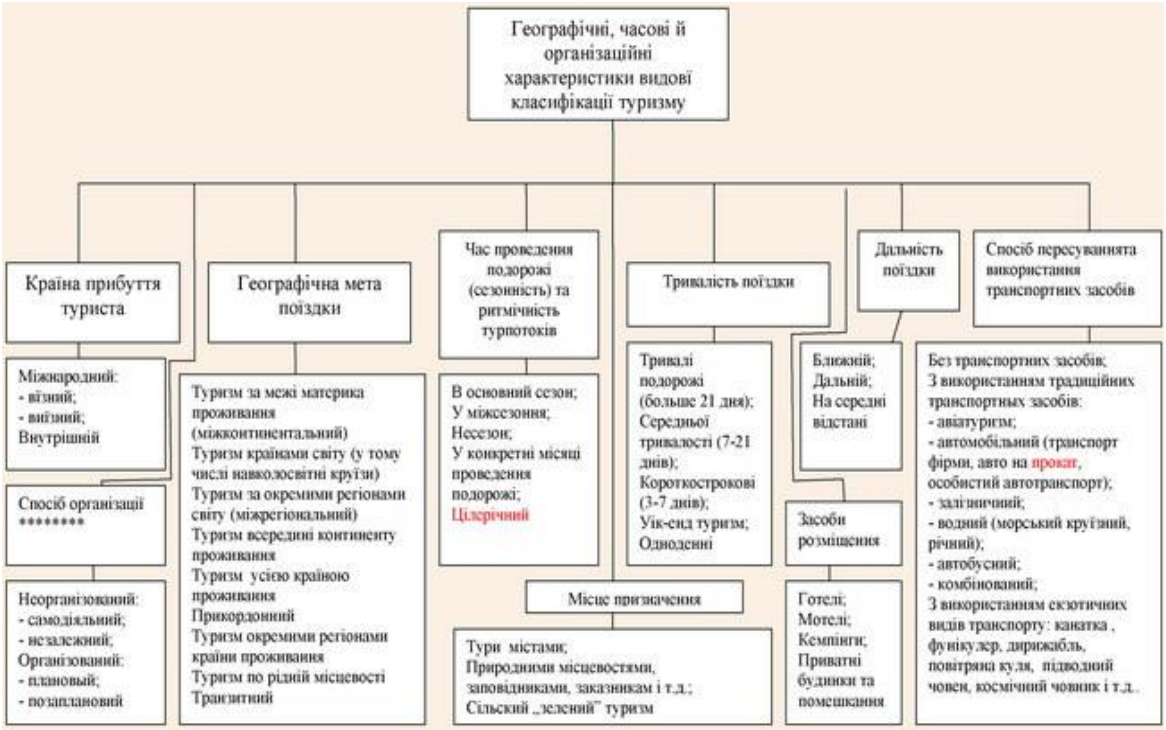

Рис. 3.3. Різновиди класифікації видів туризму

Географічна наука також класифікує туризм на основі регіональної диференціації та спеціалізації. Певні регіони є синонімами певних видів туризму через їхні унікальні природні чи культурні особливості. Наприклад, альпійські

регіони асоціюються із зимовим спортивним туризмом, тоді як прибережні райони часто підтримують пляжний туризм. Аналогічно, острови популярні серед туристів, яким притаманні сонце, пісок і море, тоді як посушливі та напівпосушливі зони можуть приваблювати пустельний туризм, пропонуючи такі враження, як піші прогулянки по дюнах, походи на верблюдах і спостереження за зорями. Регіональний брендинг та ідентичність відіграють важливу роль у тому, як дестинації просувають себе на ринку, орієнтуючись на конкретні туристичні сегменти.

Сезонність є ще одним важливим географічним фактором, що впливає на класифікацію туризму. Туристична діяльність і дестинації часто прив'язані до сезонних коливань, які диктують потік відвідувачів залежно від кліматичних і природних умов. Наприклад, лижний спорт і сноубординг домінують у зимовому туризмі в регіонах з помірним кліматом, тоді як тропічні дестинації переживають пік відвідуваності в холодні місяці на Глобальній Півночі. Географи вивчають ці сезонні закономірності, щоб зрозуміти коливання попиту і розробити стійкі стратегії управління дестинаціями.

Доступність і сполучення також є основою для класифікації туризму. Дестинації різняться за рівнем доступності, який залежить від транспортної інфраструктури, географічного розташування та міського розвитку. Віддалені та периферійні регіони можуть приваблювати нішеві туристичні ринки, такі як пригодницький або дослідницький туризм, тоді як добре сполучені міські центри, швидше за все, обслуговуватимуть масовий туризм. Розвиток транспортних технологій та інфраструктури значно скоротив час у дорозі, що сприяло зростанню туризму на далекі відстані та розширенню географічного охоплення туристів.

З точки зору взаємодії людини і довкілля, туризм також можна класифікувати на основі його взаємодії з природними ресурсами. Сталий туризм, у тому числі екотуризм і туризм на базі громад, наголошує на мінімальному

впливі на довкілля та активних зусиллях щодо його збереження. Натомість масовий туризм часто призводить до деградації довкілля через надмірне використання ресурсів, забруднення та несталі практики. Ця відмінність підкреслює необхідність для географів аналізувати просторові наслідки туризму для екосистем і виступати за практики, які збалансовують розвиток туризму з екологічним менеджментом.

Нарешті, туризм географічно класифікується за його соціально-економічним впливом і мотивацією подорожей. Відпочинковий туризм, мотивований релаксацією та відпочинком, часто орієнтований на багаті регіони з розвиненою туристичною інфраструктурою. На противагу цьому, бюджетний туризм процвітає в економічно ефективних дестинаціях з низькими витратами на проживання. Інші категорії, такі як діловий туризм, медичний туризм та освітній туризм, підкреслюють функціональні цілі подорожей та їхні географічні детермінанти, такі як наявність конференц-центрів, медичних установ або навчальних закладів.

Отже, географічна класифікація туризму забезпечує комплексну основу для розуміння просторової динаміки, регіональних особливостей та екологічних наслідків туристичної діяльності. Аналізуючи туризм через призму географічної науки, дослідники можуть визначити просторові тенденції, оцінити стратегії регіонального розвитку та сприяти сталому зростанню туристичної галузі. Ця класифікація допомагає не лише картографувати туристичні моделі, але й розробляти політику, спрямовану на вирішення соціально-економічних та екологічних проблем, пов'язаних з туризмом.

3.4 Форми та види туризму

Туризм, як багатогранне явище, охоплює широкий спектр видів діяльності та вражень, які задовольняють різноманітні інтереси, мотивації та вподобання. З часом туризм перетворився на складну індустрію з різноманітними формами та

видами, які задовольняють динамічні потреби мандрівників. Класифікація туризму зазвичай ґрунтується на таких критеріях, як мета, вид діяльності, географічне охоплення та вплив на навколишнє середовище. Розуміння цих форм і видів туризму має важливе значення для усвідомлення масштабів туризму та його впливу на економіку, культуру та екосистеми.

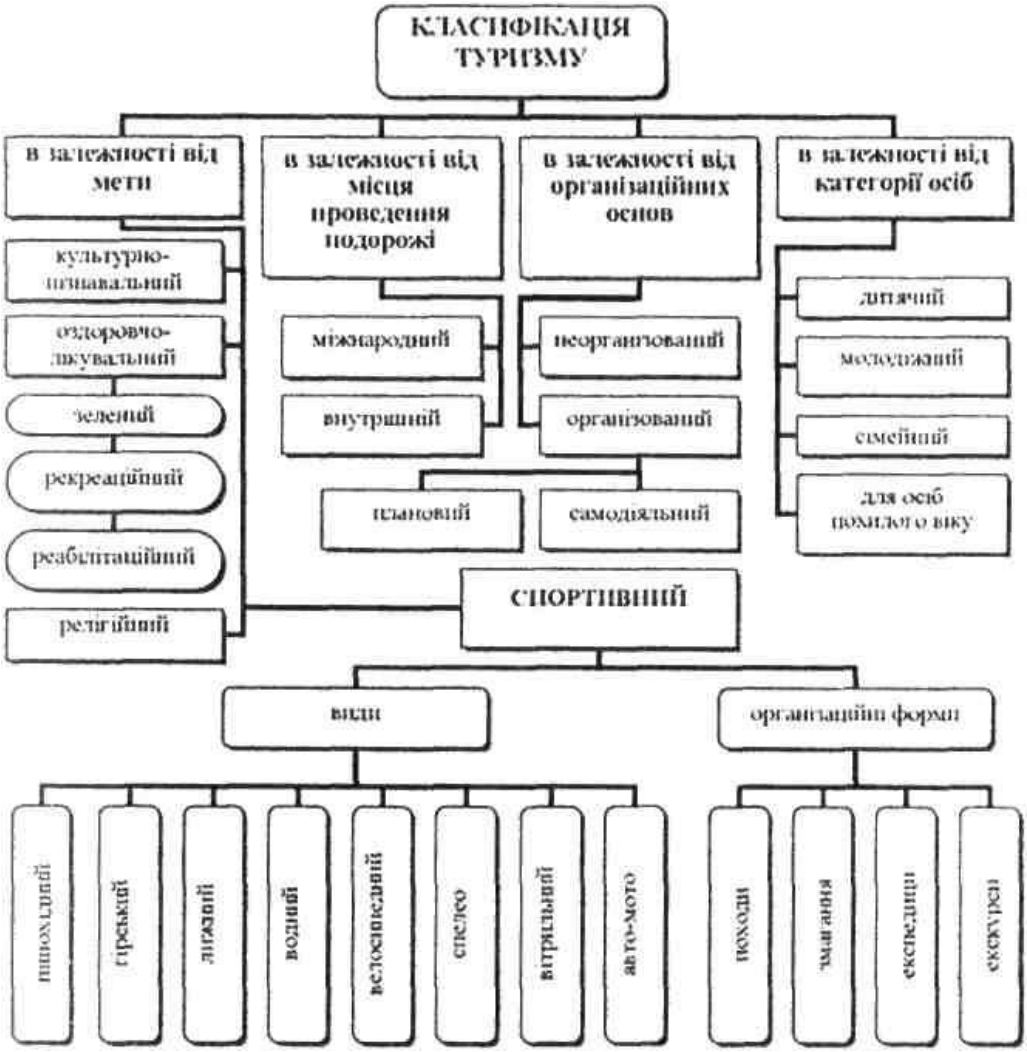

Рис. 3.4. Форми та види туризму

Однією з найбільш традиційних і широко визнаних форм туризму є відпочинковий туризм, коли люди подорожують насамперед заради відпочинку, розваг та омолодження. Ця форма часто включає пляжний відпочинок, розкішні

круїзи, відвідування курортів або парків розваг. Відпочинковий туризм є значним рушієм світової туристичної індустрії, що підживлюється зростанням наявного доходу, покращенням транспортних мереж та зростанням популярності культури відпочинку. З ним тісно пов'язаний культурний туризм, коли мандрівники прагнуть зануритися в культурну спадщину, традиції та мистецтво країни призначення. Відвідування музеїв, історичних пам'яток, фестивалів та культурних заходів є центральним елементом цього виду туризму, що приваблює тих, хто прагне дізнатися про історію та звичаї різних регіонів.

Природничий туризм, який включає екотуризм та пригодницький туризм, зосереджується на природному середовищі як головній атракції. Екотуризм наголошує на сталих практиках подорожей і збереженні природних середовищ існування, приваблюючи екологічно свідомих мандрівників. Такі заходи, як сафарі в дикій природі, спостереження за птахами та відвідування національних парків, є невід'ємною частиною цього виду туризму. З іншого боку, пригодницький туризм приваблює любителів гострих відчуттів, які беруть участь у фізично складних видах діяльності, таких як альпінізм, дайвінг, рафтинг і трекінг. Обидві форми підкреслюють важливість балансу між розвитком туризму і збереженням довкілля, щоб забезпечити мінімальний вплив на навколишнє середовище.

Релігійний туризм, або паломництво, є ще одним важливим видом туризму, який характеризується подорожами до священних місць та участю в духовних ритуалах. Такі місця, як Мекка, Ватикан, Варанасі та Єрусалим щороку приваблюють мільйони паломників, пропонуючи їм глибокий культурний та духовний досвід. Аналогічним чином, оздоровчий і велнес-туризм набув популярності, що зумовлено прагненням до фізичного і психічного благополуччя. Цей вид туризму включає відвідування спа-курортів, йога-центрів та медичних закладів, де мандрівники шукають лікування, терапії або релаксації. Медичний туризм, підвид оздоровчого туризму, часто передбачає подорожі за

кордон для проходження медичних процедур, які можуть бути доступнішими або якіснішими в певних напрямках.

Діловий туризм, або корпоративні подорожі, пов'язаний з робочими заходами та подіями, такими як конференції, виставки та заохочувальні поїздки. Ця форма туризму робить значний внесок у готельний та авіаційний сектори, а такі міста, як Сінгапур, Дубай і Лас-Вегас, стають відомими бізнес-центрами. Спортивний туризм, який перетинається з відпочинковим і культурним туризмом, передбачає подорожі з метою участі в спортивних заходах або спостереження за ними. Знаковими прикладами є Олімпійські ігри, Чемпіонат світу з футболу та Гран-прі Формули-1, які приваблюють величезну кількість вболівальників та учасників.

Освітній туризм - це ще одна форма, яка поєднує навчання з подорожами. Студенти та професіонали вирушають в освітні тури, програми навчання за кордоном або семінари з розвитку навичок, щоб здобути знання, досліджуючи нові культури. Волонтерський туризм являє собою унікальне поєднання подорожей і соціального впливу.

Туризм також різниться залежно від географічного охоплення. Внутрішній туризм передбачає подорожі в межах власної країни, які стали популярними завдяки доступності та зручності коротких відстаней. На противагу цьому, міжнародний туризм передбачає перетин кордонів для вивчення іноземних дестинацій, що часто передбачає значний культурний обмін та економічний вплив. Міський туризм зосереджується на міських пейзажах, де відвідувачів приваблює архітектура мегаполісів, шопінг, нічне життя та кулінарні враження. І навпаки, сільський туризм підкреслює чарівність сільської місцевості, пропонуючи такі види діяльності, як перебування на фермах, агротуризм і сільський туризм.

З'явилися спеціалізовані форми туризму для обслуговування нішевих ринків. Темний туризм, наприклад, передбачає відвідування місць, пов'язаних з

трагедією, смертю чи катастрофою, таких як концентраційні табори, поля битв і меморіали. Космічний туризм, хоч і перебуває в зародковому стані, являє собою футуристичний вид подорожей, коли приватні компанії пропонують суборбітальні та орбітальні польоти за окрему плату. Кулінарний туризм, або гастрономічний туризм, зосереджений на вивченні гастрономічних традицій дестинації, включаючи фестивалі їжі, кулінарні класи та дегустаційні тури.

Різноманітність форм і видів туризму ілюструє його здатність адаптуватися до мінливих суспільних тенденцій та індивідуальних уподобань. Ця адаптивність є свідченням стійкості туризму та його потенціалу сприяти культурному взаєморозумінню, економічному зростанню та сталому розвитку. Однак управління впливом туризму на місцеві громади, природні ресурси та культурну спадщину залишається критично важливим завданням. Майбутнє туризму залежатиме від інноваційних практик і політики, які збалансовують зростання зі сталістю, забезпечуючи справедливий розподіл його переваг і водночас пом'якшуючи негативні наслідки

3.5 Регіони України, які користуються найбільшою популярність у туристів

Україна - країна різноманітних ландшафтів, багатої історії та яскравої культури, що робить її дедалі популярнішою серед туристів. Серед різних регіонів України є кілька, що виділяються своєю природною красою, історичним значенням та унікальними пам'ятками, які приваблюють туристів з усього світу.

Одним з найвідоміших туристичних напрямків в Україні є Львів, розташований у західній частині країни. Відомий як «культурна столиця» України, Львів може похвалитися прекрасно збереженим історичним центром, який є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Його бруковані вулиці, середньовічна архітектура і чарівні кав'ярні створюють європейську атмосферу, яка приваблює відвідувачів. Такі визначні пам'ятки, як Львівський оперний театр,

площа Ринок та пагорб Високий Замок є незмінними фаворитами серед туристів. Львів також має яскраву культуру кави та шоколаду, з численними фестивалями, присвяченими цим місцевим делікатесам.

Київ, столиця України, є ще одним популярним напрямком, що поєднує сучасне міське життя з багатовіковою історією. Місто відоме своїми золотоверхими церквами, такими як собор Святої Софії та монастирський комплекс Києво-Печерської лаври, які є об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Річка Дніпро, що протікає через Київ, пропонує приголомшливі краєвиди та можливості для неспішних річкових круїзів. Майдан Незалежності та вулиця Хрещатик є жвавими центрами активності, а численні парки міста, такі як Маріїнський парк, пропонують зелені зони для відпочинку.

Одеса, портове місто на Чорному морі, відоме своїми пляжами, яскравим нічним життям та унікальною архітектурою. Потьомкінські сходи, монументальні сходи, з яких відкривається чудовий вид на гавань, є однією з найбільш знакових пам'яток Одеси. Міський театр опери та балету, який вважається одним з найкрасивіших у світі, приваблює любителів культури, а прилеглі пляжі, такі як Аркадія, - тих, хто шукає сонця і відпочинку. Багатокультурна історія Одеси проявляється в її кухні, мистецтві та архітектурі, які відображають впливи Греції, Італії та Османської імперії.

Для любителів природи найкращим вибором є Карпатські гори на заході України. Цей регіон ідеально підходить для піших прогулянок, катання на лижах і знайомства з традиційною гуцульською культурою. Такі селища, як Яремче та Буковель, є воротами до пригод на свіжому повітрі, а місцеві ремесла та кухня відкривають вікно в культурну спадщину регіону. Карпати також є місцем для унікальних екосистем з густими лісами, водоспадами та різноманітною дикою природою, які приваблюють екотуристів.

Рис. 3.5. Відвідуваність іноземцями країн світу

Кримський півострів, незважаючи на політичні суперечки, залишається цікавим місцем завдяки своїм приголомшливим ландшафтам та історичним пам'яткам. На його південному узбережжі розташовані такі курортні міста, як Ялта, відома Лівадійським палацом і замком Ластівчине гніздо, розташованим на скелі. Середземноморський клімат регіону та блакитні води Чорного моря роблять його бажаним місцем для любителів пляжного відпочинку. Крим також є місцем для античних пам'яток, таких як Херсонес, грецька колонія та археологічна пам'ятка, внесена до списку ЮНЕСКО.

На півдні України Херсонська область приваблює туристів своїми незвичайними ландшафтами, такими як біосферний заповідник Асканія-Нова та мальовничий острів Джарилгач. Відомий як «українські Мальдіви», Джарилгач пропонує незаймані пляжі та чисті води, забезпечуючи спокійний відпочинок для відвідувачів. Херсонська область також є воротами до унікального селища

Вилкове, яке часто називають «українською Венецією», де канали замінюють вулиці.

Чорнобильська зона відчуження, незважаючи на свою трагічну історію, стала місцем призначення для тих, хто цікавиться темним туризмом. Розташована на північ від Києва, ця територія пропонує екскурсії, які дають уявлення про катастрофічну ядерну катастрофу 1986 року. Відвідувачі можуть оглянути покинуте місто Прип'ять, Чорнобильську атомну електростанцію та прилеглі території, де природа відновила землю.

Нарешті, Закарпатська область, розташована на найзахіднішому краю України, пропонує суміш культур завдяки своїй близькості до Угорщини, Словаччини та Румунії. Цей регіон відомий своїми термальними джерелами, середньовічними замками та мальовничими виноградниками. У Мукачеві та Ужгороді, головних містах області, знаходяться історичні пам'ятки, такі як замок Паланок та Ужгородський замок, які відображають багату історію регіону.

3.6 Ресурсний потенціал туристсько-рекреаційного комплексу України

Туристично-рекреаційний комплекс України має значний ресурсний потенціал, який зумовлений різноманітними географічними, культурно-історичними та природними особливостями країни. Розташована на перехресті Європи та Азії, Україна пропонує унікальне поєднання ландшафтів - від гірських регіонів до безкрайніх степів, річок, лісів та узбережжя. Таке розмаїття створює широкі можливості для розвитку різних форм туризму та рекреації, включаючи екологічний, культурний, лікувально-оздоровчий та пригодницький туризм.

Однією з найпомітніших особливостей ресурсного потенціалу України є її природний ландшафт. Карпатські гори на заході країни надають широкі можливості для гірського туризму, гірськолижного спорту та пішохідного туризму. Багатий на біорізноманіття, цей регіон також пропонує можливості для

екологічного туризму та природоохоронних ініціатив. Карпати є домом для заповідних зон і національних парків, таких як Карпатський біосферний заповідник і Синевирський національний парк, які слугують координаційними центрами для сталого туризму. Крім Карпат, Кримський півострів (незважаючи на політичні ускладнення) славиться своїми унікальними геологічними утвореннями, м'яким кліматом і культурними пам'ятками, які традиційно приваблюють туристів для пляжного туризму, піших прогулянок та історичних досліджень.

Країна також багата на водні ресурси, які роблять значний внесок у її рекреаційну привабливість. Дніпро, одна з найбільших річок Європи, слугує головною артерією для водних видів відпочинку, таких як круїзи, риболовля та водні види спорту. Узбережжя Чорного та Азовського морів ще більше збільшують потенціал України, пропонуючи піщані пляжі та м'який клімат, які ідеально підходять для морського туризму. Прибережні курорти, особливо ті, що розташовані навколо Одеси та Миколаєва, вже давно стали улюбленими місцями відпочинку для українських та іноземних туристів. Численні озера та водосховища України також підвищують її рекреаційну цінність, підтримуючи оздоровчий туризм та відпочинок.

Культурна та історична спадщина є ще одним наріжним каменем туристичного потенціалу України. Як одна з найстаріших держав Європи, Україна може похвалитися багатою історією, яка відображена в її архітектурі, традиціях та культурному розмаїтті. Такі ключові об'єкти, як Києво-Печерська лавра, історичний центр Львова та стародавнє місто Херсонес у Криму, визнані об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (рис. 3.6), що підкреслює їх глобальне значення. Спадщина козацтва на Запоріжжі, унікальні дерев'яні церкви Карпат та об'єкти єврейської спадщини в таких місцях, як Умань і Львів, ще більше розширюють культурну та історичну привабливість. Ці пам'ятки не лише приваблюють ентузіастів історії, а й сприяють розвитку пізнавального туризму.

Рис. 3.6 Об’єкти світової спадщини ЮНЕСКО в Україні

Крім того, етнографічне розмаїття України підвищує її туристичний потенціал. Понад 130 етнічних груп, що проживають на її території, створюють яскраве полотно культур, кожна з яких має свої традиції, кухню та фестивалі. Такі події, як Львівське свято кави, Сорочинський ярмарок та численні фольклорні фестивалі по всій країні дарують відвідувачам незабутні враження та демонструють багатство української спадщини.

Оздоровчий та велнес-туризм в Україні також спирається на її природні ресурси. Країна є домом для численних мінеральних джерел, лікувальних грязей і санаторіїв, особливо в таких регіонах, як Трускавець, Моршин і Хмільник. Ці регіони здавна відомі своїми лікувальними властивостями і приваблюють туристів, які шукають лікування від різних недуг. Розвиток оздоровчої

інфраструктури в цих регіонах доповнює ширшу туристичну пропозицію та зміцнює репутацію країни як місця для оздоровчого туризму.

У сфері пригодницького туризму Україна пропонує значні можливості для таких видів діяльності, як скелелазіння, парапланеризм, рафтинг і спелеологія. Річки Дністер і Буг добре відомі своїми маршрутами для рафтингу, а такі регіони, як Поділля, пропонують вражаючі ландшафти для скелелазіння і спелеотуризму. Зростаюча популярність пригодницького туризму відповідає світовим тенденціям і має потенціал для залучення в Україну більш молодих і схильних до пригод людей (рис. 3.7).

Рис. 3.7 Природно-заповідний фонд України

Незважаючи на значний ресурсний потенціал, туристично-рекреаційний комплекс України стикається з проблемами, серед яких недостатній рівень розвитку інфраструктури, обмежена міжнародна поінформованість та поточна геополітична ситуація. Однак стратегічні інвестиції в інфраструктуру, цілеспрямовані маркетингові кампанії та політика сприяння сталому туризму можуть розкрити весь потенціал туристичних та рекреаційних ресурсів України. Використовуючи свої багаті природні, культурні та історичні активи, Україна може стати провідною дестинацією на світовому туристичному ринку. Розвиток туристичного та рекреаційного сектору не лише обіцяє економічне зростання, але й слугує засобом зміцнення національної ідентичності та сприяння міжнародному співробітництву.

Питання для самоконтролю

1. Що таке туристичний потенціал території?
2. Які основні складові туристичного потенціалу?
3. Як природні ресурси впливають на туристичну привабливість території?
4. Які приклади культурно-історичних елементів можуть підвищити туристичний потенціал?
5. Яка роль інфраструктури у розвитку туристичного потенціалу?
6. Як економічні чинники впливають на розвиток туристичного сектору?
7. Чому сталість є важливим аспектом у використанні туристичних ресурсів?
8. Що відносять до природних туристичних атракцій?
9. Які приклади культурних та історичних пам'яток мають міжнародне значення?
10. Як міські атракції впливають на розвиток туризму?
11. У чому полягає роль тематичних парків у сучасному туризмі?
12. Які проблеми може викликати стрімкий розвиток туристських атракцій?
13. Як класифікується туризм з позицій географічної науки?
14. Чим відрізняється внутрішній туризм від міжнародного?
15. Як сезонність впливає на туристичну діяльність?
16. Які види туризму характеризують взаємодію людини з природою?

17. Які регіони України користуються найбільшою популярністю серед туристів?

18. Які туристичні атракції характерні для Львова та Києва?

19. Чим приваблюють туристів Карпати та узбережжя Чорного моря?

20. Які проблеми заважають повноцінному розвитку туристичного потенціалу України?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Що входить до туристичного потенціалу території?

А) Тільки природні ресурси

Б) Тільки культурні цінності

В) Комплекс природних, культурних, історичних та інфраструктурних елементів

Г) Тільки економічні фактори

2. Що є важливим компонентом туристичного потенціалу території?

А) Лише біорізноманіття

Б) Ландшафти, культурні цінності, економічні та соціальні чинники

В) Тільки геологічні утворення

Г) Реклама туристичних об'єктів

3. Які регіони України є популярними серед любителів гірських походів?

А) Одеська область

Б) Карпатський регіон

В) Донецький регіон

Г) Запорізька область

4. Який туристичний об’єкт України внесено до списку ЮНЕСКО?

А) Києво-Печерська лавра

Б) Хрещатик

В) Аркадія в Одесі

Г) Майдан Незалежності

5. Що є основною характеристикою екотуризму?

А) Використання великих ресурсів

Б) Мінімальний вплив на довкілля

В) Підвищення доходів від туризму

Г) Організація масових турів

6. Який регіон України називають "українськими Мальдівами"?
А) Закарпаття
Б) Острів Джарилгач
В) Карпати
Г) Кримський півострів

7. Що є типовим для культурного туризму?
А) Альпінізм
Б) Відвідування музеїв і фестивалів
В) Рафтинг
Г) Сезонний відпочинок

8. Що є основною причиною розвитку медичного туризму?
А) Унікальні природні пам’ятки
Б) Доступність медичних послуг за кордоном
В) Популяризація традиційної медицини
Г) Відсутність медичної інфраструктури в країні

9. Що є ключовим чинником успішності туристичної дестинації?
А) Рекламні кампанії
Б) Гостинність місцевого населення
В) Лише наявність визначних пам’яток
Г) Інтеграція природних, культурних та інфраструктурних компонентів

10. Який фактор найбільше впливає на сезонність туризму?
А) Транспортна інфраструктура
Б) Природні та кліматичні умови
В) Кількість туристичних агенцій
Г) Ціни на готелі

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які складові елементи входять до туристичного потенціалу території?
А) Природні ресурси
Б) Культурні цінності
В) Економічні фактори
Г) Інфраструктура
Д) Соціальні конфлікти

2. Які фактори впливають на розвиток туризму?
А) Рівень доступності дестинації
Б) Стан природних ресурсів

В) Наявність міжнародних конференцій
Г) Місцева кухня та традиції
Д) Високі податки для туристів

3. Що є прикладами природних туристичних атракцій?
А) Гори Карпати
Б) Річка Дніпро
В) Львівська опера
Г) Острів Джарилгач
Д) Києво-Печерська лавра

4. Які регіони України користуються популярністю серед туристів?
А) Львівщина
Б) Київська область
В) Одеська область
Г) Закарпаття
Д) Донеччина

5. Які види туризму є прикладом активного туризму?
А) Альпінізм
Б) Пляжний відпочинок
В) Рафтинг
Г) Екскурсії в музеї
Д) Піші прогулянки у горах

6. Які міста України є найбільш популярними для культурного туризму?
А) Львів
Б) Київ
В) Одеса
Г) Харків
Д) Дніпро

7. Які проблеми впливають на туристичний потенціал України?
А) Недостатній рівень інфраструктури
Б) Політична нестабільність
В) Висока екологічна свідомість
Г) Обмежена міжнародна поінформованість
Д) Відсутність культурних пам'яток

8. Що можна віднести до форм туризму за метою подорожі?
А) Медичний туризм

Б) Релігійний туризм
В) Пляжний відпочинок
Г) Освітній туризм
Д) Космічний туризм

9. Які природні ресурси сприяють розвитку рекреаційного туризму в Україні?
А) Лісові масиви Карпат
Б) Узбережжя Чорного моря
В) Мінеральні джерела Трускавця
Г) Велика кількість музеїв
Д) Річка Дністер

10. Які види діяльності включає екотуризм?
А) Спостереження за птахами
Б) Альпінізм
В) Відвідування національних парків
Г) Організація масових концертів
Д) Туристичні походи в дикій природі

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Розкрийте поняття "туристичний потенціал території". Які основні складові включає це поняття, і чому вони важливі для розвитку туризму?
2. Охарактеризуйте основні природні ресурси України, які використовуються для розвитку туристичної галузі. Наведіть приклади їх впливу на популярність туристичних дестинацій.
3. Поясніть, які культурно-історичні атракції України є ключовими для залучення іноземних туристів. Як їхнє збереження впливає на туристичну привабливість?
4. Які чинники визначають доступність туристичної дестинації? Наведіть приклади, як розвинена інфраструктура може вплинути на вибір туристів.
5. Опишіть відмінності між екотуризмом і масовим туризмом. Як ці види туризму впливають на природне середовище і місцеве населення?
6. Проаналізуйте роль Карпатського регіону в розвитку туристичної галузі України. Які види туризму найбільш розвинені в цьому регіоні?
7. Поясніть, чому Львів називають "культурною столицею" України. Які особливості цього міста забезпечують його популярність серед туристів?
8. Опишіть, як сезонність впливає на розвиток туризму в Україні. Наведіть приклади регіонів, які є популярними в різні пори року, і поясніть причини.

9. Оцініть економічний вплив туризму на місцеві громади. Які позитивні та негативні аспекти ви можете виділити? Наведіть приклади.

10. Обґрунтуйте необхідність сталого розвитку туризму в Україні. Які заходи, на вашу думку, слід запровадити для збереження природних і культурних ресурсів?

ТЕМА 4. РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

План

4.1 Туристсько-рекреаційні ресурси України

4.2 Поняття «туристсько-рекреаційний регіон» та «туристсько-рекреаційний район»

4.3 Ресурсно-рекреаційний рейтинг адміністративно-територіальних одиниць України

4.4 Ресурсно-рекреаційна паспортизація адміністративно-територіальних суб'єктів і рейтингове рекреаційне районування території України

Література:

1. European federation of tourist guide associations [Electronic resource]. – Access mode : http://www.feg-touristguides.com.

2. Melnychenko S. G., Bohadorova L. M. Geography of Spatial-Temporal Features of the Hotel Collective Accommodation Facilities in Ukraine. Man and Environment. Issues of Neoecology. 2021. № 36. Pp. 34-42. Doi: https://doi.org/10.26565/1992-4224-2021-36-03

3. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.

4. Масляк П. О. Країнознавство: підручник / 2-ге вид., випр. К. : Знання, 2008. 292 с.

5. Парфіненко А. Ю. Національна держава і міжнародний туризм у вимірах глобалізації: вступ до курсу «Туристичне країнознавство». Харків : Бурун Книга, 2009. 128 с.

6. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : навч. посіб. Харків : Бурун Книга, 2009. 288 с.

7. Природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pzf.in.ua/index.php/lmm.

8. Про туризм : Закон України із змінами, внесеними згідно із Законами № 2581-VIII від 02.10.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/repnol.

9. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму: навчальний посібник / під ред. проф. О. О. Любіцевої. К. : Альтерпрес, 2008. 436 с

4.1 Туристсько-рекреаційні ресурси України

Україна з її багатою історією, різноманітною географією та яскравими культурними традиціями пропонує широкий спектр туристичних та рекреаційних ресурсів. Ці ресурси охоплюють природні, історичні, культурні та інфраструктурні елементи, які в сукупності роблять країну привабливим місцем для внутрішніх та міжнародних відвідувачів. Туристичний потенціал України ґрунтується на її унікальному розташуванні на перехресті Європи та Азії, різноманітних ландшафтах та глибокій культурній спадщині.

Природні ресурси є найважливішим чинником туристичної привабливості України. Карпатські гори на заході країни пропонують мальовничі ландшафти, можливості для гірськолижного, пішохідного та екологічного туризму, а також шанс зануритися в традиції гуцульської культури. Карпати також відомі своїми мінеральними джерелами та оздоровчими курортами, які стають дедалі популярнішими серед велнес-туристів. На відміну від них, Кримський півострів, незважаючи на геополітичні складнощі, залишається історично значущим завдяки своєму середземноморському клімату, пляжам та історичним пам'яткам, таким як Ластівчине гніздо та руїни Херсонеса.

Рис. 4.1 Природні рекреаційно-туристичні ресурси України станом на 2007 рік

Крім того, розгалужені річкові системи України, включаючи Дніпро, Дністер і Південний Буг, надають можливості для відпочинку на воді, від каякінгу і рафтингу до безтурботних річкових круїзів.

Рис. 4.2 Природні ресурси

Історичні та культурні ресурси країни не менш визначні. Спадщина України представлена численними об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО, такими як Києво-Печерська лавра, Софійський собор у Києві та дерев'яні церкви Карпатського регіону. Місто Львів, яке часто називають культурною столицею України, може похвалитися добре збереженим середньовічним старим містом, яскравою мистецькою сценою та чарівною культурою кафе. Київ, столиця, є центром історичних та архітектурних чудес, поєднуючи в собі стародавні пам'ятки, такі як Золоті Ворота, із сучасними культурними центрами. Крім того, історичні ресурси України поширюються на менші міста та сільську місцевість, де відвідувачі можуть оглянути старовинні фортеці, місця козацької спадщини та музеї під відкритим небом, що демонструють традиційний український спосіб життя.

Культурний туризм ще більше збагачується національними фестивалями, традиціями та кулінарними пропозиціями. Україна є домівкою для широкого спектру фестивалів, від традиційних заходів, таких як святкування Маланки в Карпатах, до сучасних музичних фестивалів, таких як Atlas Weekend у Києві. Українська кухня з такими основними стравами, як борщ, вареники та сало, додає ще один рівень привабливості, пропонуючи туристам смачну подорож до кулінарної спадщини країни.

Чорноморське узбережжя - ще одна головна туристична принада. Такі міста, як Одеса, яку часто називають «Перлиною Чорного моря», поєднують пляжний туризм з яскравим нічним життям і культурними пропозиціями. Дерибасівська вулиця, Потьомкінські сходи та Одеський театр опери та балету - це лише кілька визначних пам'яток, які приваблюють мільйони відвідувачів щороку. Прилеглі курорти на узбережжі Чорного моря, такі як Затока і Коблево, задовольняють потреби сімейного відпочинку та любителів активного дозвілля.

Україна також може похвалитися значним потенціалом для пригодницького туризму. Окрім гірських походів і катання на лижах у Карпатах, є можливості для

спелеотуризму в гіпсових печерах Поділля, польотів на повітряній кулі над мальовничими ландшафтами та дослідження покинутих місць, таких як місто-привид Прип'ять поблизу Чорнобильської зони відчуження. Чорнобиль став гарячою точкою темного туризму, приваблюючи відвідувачів, заінтригованих історією та наслідками ядерної катастрофи 1986 року.

Рис. 4.3. ПЗФ України

Розвиток туристичної інфраструктури також відіграв життєво важливу роль у зростанні привабливості України як туристичної дестинації. Розширення мережі бюджетних авіаліній зробило такі міста, як Київ, Львів та Харків, більш доступними для міжнародних мандрівників. Зросла кількість готелів, хостелів та унікальних засобів розміщення, таких як еко-будиночки, що задовольняють широкий спектр бюджетів та вподобань. Крім того, добре розвинена залізнична

мережа України забезпечує зручне сполучення між основними туристичними центрами.

Виклики залишаються, зокрема, необхідність покращення промоції туристичного потенціалу України на світовій арені, усунення інфраструктурних прогалин у сільській місцевості та вирішення геополітичних питань. Однак країна досягла значних успіхів у розвитку своєї туристичної галузі, визнавши її життєво важливим компонентом економічного зростання та культурного обміну. Використовуючи свої величезні та різноманітні ресурси, Україна продовжує позиціонувати себе як обов'язковий пункт призначення для мандрівників, які шукають природну красу, історичну глибину та культурне багатство.

4.2 Поняття «туристсько-рекреаційний регіон» та «туристсько-рекреаційний район»

Поняття «туристично-рекреаційний регіон» і «туристично-рекреаційна територія» є центральними для розуміння просторової організації та управління туризмом і рекреацією. Ці терміни часто використовують як взаємозамінні, але вони мають різні значення та імплікації в галузях географії, регіонального планування та туризмознавства. Вивчення їхніх визначень, характеристик і взаємозв'язків дає цінну інформацію про розвиток і оптимізацію туристичних систем.

Туристично-рекреаційний регіон можна розуміти як великомасштабну територіальну одиницю, що характеризується поєднанням природних, культурних та інфраструктурних ресурсів, сприятливих для туристичної та рекреаційної діяльності. Ця концепція підкреслює функціональну та просторову інтеграцію пов'язаних з туризмом активів на широкій географічній території, що охоплює численні населені пункти, ландшафти та визначні пам'ятки. Межі туристично-рекреаційного регіону зазвичай визначаються такими факторами, як концентрація туристичного потоку, наявність рекреаційних об'єктів і

взаємозалежність економічної діяльності, пов'язаної з туризмом. Ці регіони часто збігаються з адміністративним поділом або природними межами, такими як річкові басейни, гірські хребти або прибережні зони.

Визначення туристично-рекреаційного регіону тісно пов'язане з його функціональною єдністю та економічною роллю в ширшому контексті. Такі регіони, як правило, слугують центрами для різноманітних видів туризму, включаючи культурний туризм, екологічний туризм, пригодницький туризм та оздоровчий туризм. Взаємодія між визначними пам'ятками, інфраструктурою та послугами сприяє зростанню згуртованої туристичної індустрії, яка робить внесок у місцеву та національну економіку. Наприклад, Альпи в Європі, Великий Бар'єрний риф в Австралії та Скелясті гори в Північній Америці є прикладами туристичних та рекреаційних регіонів, де природна краса, культурна спадщина та розвинена туристична інфраструктура співіснують, створюючи всесвітньо визнані дестинації.

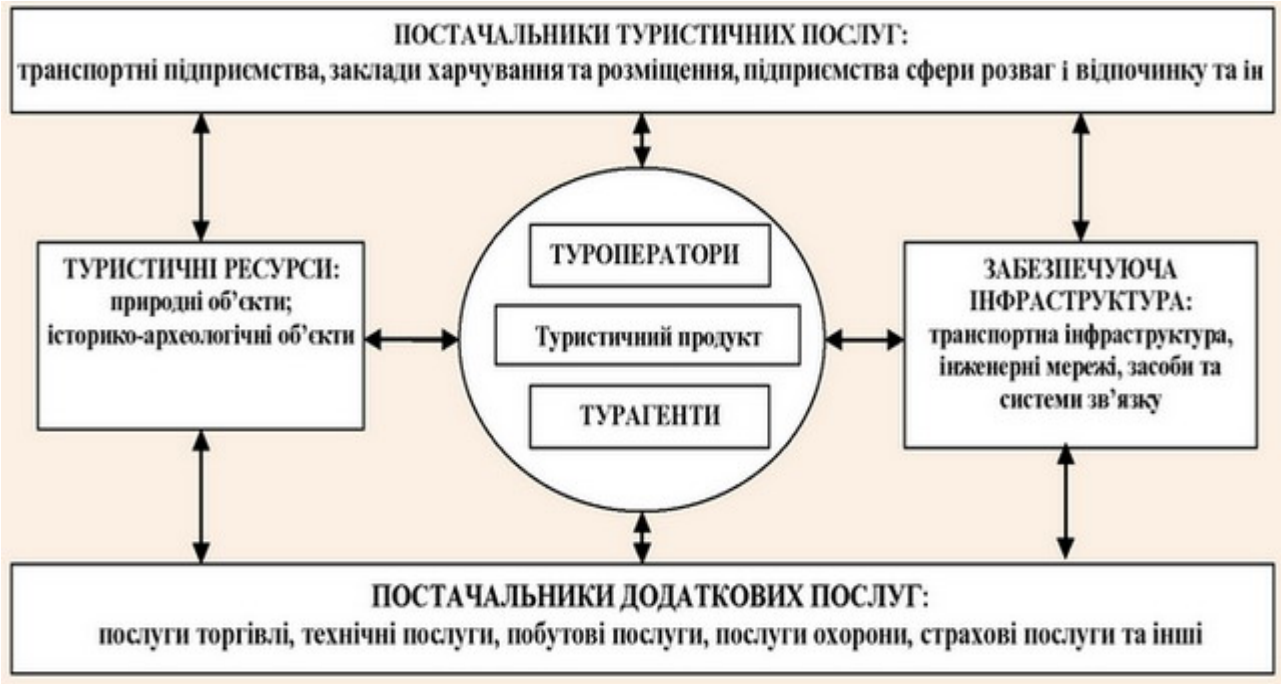

Рис. 4.4 Структура туристсько-рекреаційного комплексу

На відміну від них, туристично-рекреаційна зона означає меншу, більш локалізовану просторову одиницю, яка є складовою більшого регіону. Ці території характеризуються специфічним фокусом або спеціалізацією з точки зору туризму та рекреації, що часто визначається наявністю певної визначної пам'ятки або набором особливостей. Туристично-рекреаційна територія може складатися з одного національного парку, історичної пам'ятки, приморського курорту або групи сіл, що пропонують додаткові туристичні послуги. Масштаб такої території зазвичай обмежений, а її привабливість часто полягає в унікальності або ексклюзивності її ресурсів.

Відносини між туристичними та рекреаційними регіонами і територіями є ієрархічними та синергетичними. Регіони забезпечують загальну структуру, в межах якої функціонують райони, тоді як райони сприяють різноманітності та багатству регіональної туристичної пропозиції. Наприклад, у туристично-рекреаційному регіоні Тоскана, Італія, окремі території, такі як виноробний регіон К'янті, місто Флоренція та прибережні міста Тірренського моря, відіграють різні ролі у залученні та задоволенні туристів з різними інтересами.

З точки зору планування, різниця між цими поняттями має вирішальне значення. Туристичні та рекреаційні регіони потребують стратегічного планування на макрорівні для забезпечення сталості, доступності та інтеграції. Це включає розвиток транспортних мереж, маркетингових стратегій і політики, спрямованих на забезпечення балансу між зростанням туризму та збереженням довкілля і культури. На противагу цьому, туристичні та рекреаційні зони потребують мікрорівневого планування, яке зосереджується на управлінні конкретними об'єктами, наприклад, проектуванні об'єктів, контролі потоків відвідувачів та залученні громадськості для підвищення якості туристичного досвіду.

Крім того, диференціація має вплив на управління та політику. Регіони часто залучають багато зацікавлених сторін, включаючи національні та

регіональні органи влади, суб'єкти приватного сектору та місцеві громади, що вимагає скоординованих зусиль для реалізації політики. З іншого боку, територіями часто керують місцеві органи влади, паркові служби або спеціалізовані агентства, завданням яких є збереження цілісності та привабливості конкретного об'єкту.

Еволюція цих концепцій відображає зміни в туристичному попиті та пропозиції. Глобалізація, технологічний прогрес і зміни в уподобаннях споживачів вплинули на те, як розвиваються і сприймаються регіони і території. Наприклад, зростання екстремального та сталого туризму спонукало до переоцінки традиційних підходів до регіонального планування, наголошуючи на автентичності, екологічному управлінні та добробуті громади.

Таким чином, поняття «туристично-рекреаційний регіон» і «туристично-рекреаційна територія» є фундаментальними для розуміння просторової динаміки туризму. У той час як регіони являють собою більші, функціонально інтегровані одиниці з різноманітними атракціями та ресурсами, зони зосереджуються на локалізованих, спеціалізованих пропозиціях у ширших регіональних рамках. Визнання та стратегічне управління взаємодією між цими масштабами має важливе значення для сприяння сталому розвитку туризму та підвищення загальної якості туристичних вражень.

4.3 Ресурсно-рекреаційний рейтинг адміністративно-територіальних одиниць України

Ресурсно-рекреаційне рейтингування адміністративно-територіальних одиниць України є важливим напрямом досліджень, що поєднує елементи регіональної географії, управління природними ресурсами, економіки та екології. Такий міждисциплінарний підхід дозволяє отримати комплексне розуміння того, як різні регіони країни використовують та управляють своїми природними та рекреаційними ресурсами з метою сприяння соціально-економічному розвитку та

підвищення добробуту населення. Ресурсно-рекреаційний потенціал регіону визначається наявністю та якістю природних ресурсів, ефективністю управління ними та інфраструктурою, що підтримує їх стале використання.

Україна, як країна з різноманітними природними ландшафтами, кліматом та екосистемами, має значний ресурсно-рекреаційний потенціал. Однак розподіл цих ресурсів між адміністративно-територіальними одиницями є вкрай нерівномірним. Ця нерівномірність зумовлена історичними, географічними, соціально-економічними та політичними факторами, що вимагає детальної оцінки для виявлення сильних і слабких сторін кожного регіону (рис. 4.5).

Рис. 4.5. Частка потенційно рекреаційних територій у структурі земель України

Природно-ресурсна база України включає сільськогосподарські землі, ліси, водні об'єкти, мінеральні ресурси та біорізноманіття. Ці ресурси є критично

важливими не лише для економічної діяльності, такої як сільське, лісове та гірничодобувне господарство, але й для підтримки рекреаційної та туристичної діяльності. Наприклад, Карпатський регіон відомий своїми лісовими ландшафтами та мінеральними джерелами, які є цінними як для видобутку ресурсів, так і для рекреації. Аналогічно, Кримський півострів з його унікальним кліматом і береговою лінією історично слугував головним центром туризму і відпочинку, доки геополітичні виклики не перекреслили його роль.

Оцінюючи ресурсно-рекреаційний рейтинг, важливо враховувати не лише наявність ресурсів, але й їхню доступність, інфраструктуру, що підтримує їхнє використання, а також політику, що регулює управління ними. Наприклад, наявність мінеральних джерел у регіоні не означає автоматично високий рекреаційний потенціал, якщо там немає розвиненої інфраструктури, такої як курорти, спа-салони, а також належної транспортної мережі. Аналогічно, регіони, багаті на ліси чи природні парки, потребують практики сталого управління, щоб збалансувати видобуток ресурсів із збереженням довкілля та розвитком туризму.

Іншим важливим компонентом оцінки є інтеграція соціально-економічних показників. До них відносяться рівень економічного розвитку, щільність населення, рівень зайнятості в ресурсозалежних і рекреаційних галузях, а також рівень доходів. Наприклад, регіони з вищим рівнем інвестицій у туристичну інфраструктуру, як правило, отримують вищі місця в рекреаційних рейтингах завдяки своїй здатності приваблювати внутрішніх і міжнародних відвідувачів. І навпаки, регіони, які стикаються з економічною стагнацією, можуть мати труднощі з використанням свого ресурсного потенціалу, що підкреслює важливість політичних втручань.

Екологічні фактори також відіграють значну роль у ресурсному та рекреаційному рейтингу адміністративно-територіальних одиниць України. Такі проблеми, як забруднення, вирубка лісів та деградація земель, можуть суттєво знизити рекреаційну привабливість та продуктивність ресурсів регіону.

Наприклад, промислові регіони Донецької та Дніпропетровської областей стикаються з проблемами, пов'язаними із забрудненням повітря та води, що обмежує їхню привабливість як рекреаційних дестинацій. І навпаки, регіони з добре збереженими екосистемами, такі як Карпати чи Полісся, мають природні переваги для розвитку екологічного туризму та рекреації.

Клімат і географічне розташування також впливають на розподіл і використання ресурсів. Прибережні регіони, такі як Одеса та Миколаїв, отримують вигоду від доступу до Чорного моря, що відкриває можливості для морського туризму та рибальства. Гірські райони, з іншого боку, приваблюють туристів лижним спортом, пішим туризмом та оздоровчим туризмом завдяки своїм природним ландшафтам і клімату. Ці географічні переваги часто доповнюються культурною та історичною спадщиною, що додає додатковий вимір рекреаційному потенціалу регіону.

Лікувальні фактори: 1 — мінеральні води. *Лікувальні грязі*: 2 — приморських озер, 3 — материкових озер, 4 — торфові, 5 — вулканогенні (сопкові), 6 — глинисті, 7 — озокеритові. *Інші фактори*: 8 — ропа, 9 — морські купання, 10 — лікувальні пляжі (пісок)

Рис. 4.6. Основні лікувально-оздоровчі комплекси в Україні

Методологія визначення ресурсно-рекреаційного рейтингу адміністративно-територіальних одиниць передбачає збір та аналіз кількісних та якісних даних. Ключові показники включають площу та якість природних ресурсів, протяжність природно-заповідних територій, щільність та якість рекреаційної інфраструктури, а також економічні показники, такі як доходи від туризму та рівень зайнятості у ресурсно-орієнтованих галузях. Ці показники часто об'єднуються у зведені індекси, щоб надати чітке і порівняльне уявлення про регіональну ефективність.

Сучасні технологічні інструменти, такі як географічні інформаційні системи (ГІС) та дистанційне зондування, стали неоціненними в цьому процесі. Вони дозволяють детально картографувати та аналізувати природні ресурси та рекреаційні об'єкти, що дає змогу політикам приймати рішення на основі даних. Більше того, участь громадськості у плануванні ресурсів та рекреації набуває все більшого значення, а місцеві громади часто відіграють ключову роль у визначенні та просуванні сильних сторін регіону.

Залишаються виклики у досягненні справедливого та сталого використання ресурсів в усіх адміністративно-територіальних одиницях України. Регіональні диспропорції в інвестиціях, інфраструктурі та управлінні мають бути усунені, щоб усі регіони могли скористатися своїм ресурсним та рекреаційним потенціалом. Міжнародне співробітництво та дотримання світових екологічних стандартів також мають вирішальне значення, особливо з огляду на те, що Україна прагне узгодити свою політику з нормами Європейського Союзу.

Таким чином, ресурсно-рекреаційний рейтинг адміністративно-територіальних одиниць України є важливим інструментом для розуміння та активізації регіонального розвитку. Інтегруючи природні, економічні та соціальні виміри, цей підхід забезпечує комплексну основу для оцінки та покращення сталого використання ресурсів і розвитку рекреації та туризму. Оскільки Україна продовжує рухатися своєю траєкторією розвитку, використання її різноманітних

регіональних переваг матиме важливе значення для зміцнення національної згуртованості та економічної стійкості.

4.4 Ресурсно-рекреаційна паспортизація адміністративно-територіальних суб'єктів і рейтингове рекреаційне районування території України

Ресурсно-рекреаційна паспортизація адміністративно-територіальних одиниць - це систематичний процес, спрямований на оцінку, каталогізацію та організацію даних про рекреаційні та природні ресурси в межах певної території. В Україні ця практика слугує основоположним інструментом сталого регіонального розвитку, дозволяючи органам місцевого самоврядування та приватним стейкхолдерам оптимізувати використання рекреаційних активів, зберігаючи при цьому екологічний баланс. Враховуючи різноманітність природних ландшафтів України, від Карпатських гір до узбережжя Чорного моря, та її багату культурну спадщину, ресурсно-рекреаційна сертифікація має вирішальне значення для подолання регіональних диспропорцій та досягнення національних економічних цілей.

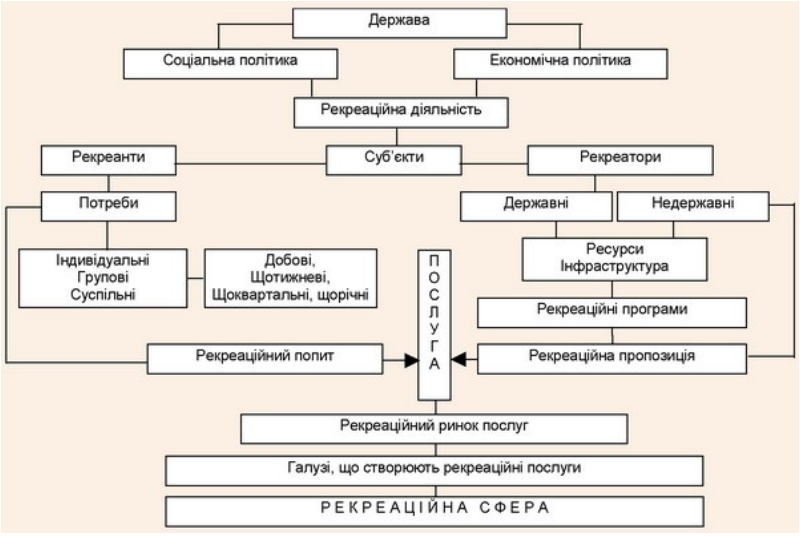

Рис. 4.7 Схема взаємозв'язку суб'єктів рекреаційної діяльності

Основною метою сертифікації ресурсів та рекреації в Україні є визначення, аналіз та оцінка потенціалу природних, культурних та інфраструктурних ресурсів для туризму та рекреації. Це включає каталогізацію якості та кількості природних об'єктів, таких як ліси, річки, озера, мінеральні джерела та кліматичні умови, а також культурних цінностей, таких як історичні пам'ятки, музеї та традиційні фестивалі. Сертифікація включає в себе комплексну документацію, яка надає інтегроване уявлення про наявність та придатність ресурсів для рекреаційного використання. Ці дані мають вирішальне значення для раціонального планування та зонування територій, забезпечення ефективного та відповідального використання ресурсів для задоволення як місцевих потреб, так і ширших економічних цілей.

Адміністративно-територіальна реформа в Україні, яка запровадила децентралізовану систему громад (об'єднаних територіальних громад), ще більше підкреслила важливість сертифікації ресурсів на місцевому рівні. Кожна громада тепер відповідає за управління своїми природними та рекреаційними ресурсами, що потребує точних даних для формування політики та залучення інвестицій. Процес сертифікації також відіграє ключову роль у розробці туристичних стратегій, пристосованих до унікальних особливостей кожного регіону. Наприклад, гірські регіони, такі як Закарпаття, зосереджені на екологічному туризмі та зимових видах спорту, в той час як південні райони вздовж Чорного моря виділяють пляжний туризм і спа-курорти.

Рейтингове рекреаційне зонування доповнює ресурсну та рекреаційну сертифікацію, класифікуючи території на основі їхнього рекреаційного потенціалу та визначаючи пріоритетність ініціатив розвитку. Цей процес використовує поєднання якісних і кількісних методів для класифікації територій на зони з високим, середнім або низьким рекреаційним потенціалом. Фактори, що враховуються при складанні рейтингу, включають природну красу, доступність, готовність інфраструктури, біорізноманіття та культурну цінність.

Інтегруючи ці критерії, рейтингова система забезпечує чітку основу для прийняття рішень щодо землекористування та розподілу інвестицій.

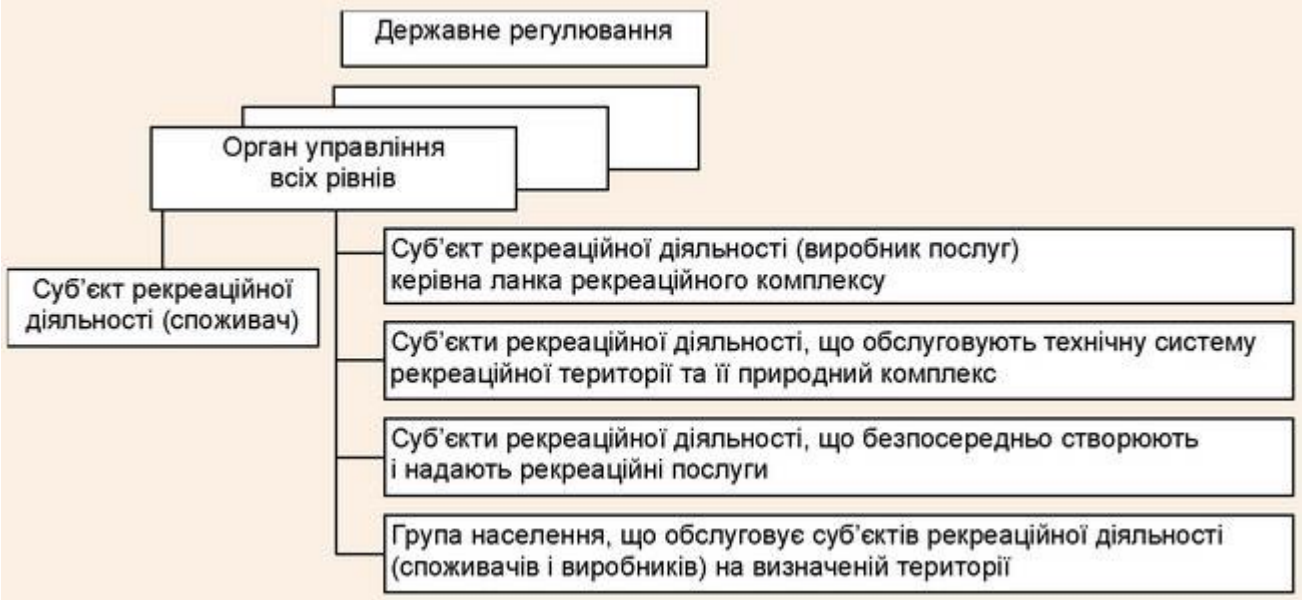

Рис. 4.8 Схема здійснення державного регулювання суб'єктів рекреації

Рейтингова система не лише визначає найкращі місця для рекреаційного розвитку, але й слугує інструментом для вирішення питань екологічної стійкості. Території з вразливими екосистемами, такими як водно-болотні угіддя або унікальні геологічні утворення, часто класифікуються як такі, що мають обмежений рекреаційний потенціал, щоб запобігти надмірній експлуатації. Це допомагає підтримувати екологічну рівновагу, одночасно підвищуючи обізнаність про цінність збереження природи як серед місцевих громад, так і серед відвідувачів. Процес також враховує соціально-економічні показники, гарантуючи, що менш розвинені регіони з невикористаними ресурсами можуть бути пріоритетними для інвестицій, щоб зменшити регіональні диспропорції.

В Україні впровадження рейтингового рекреаційного зонування сприяло розвитку туристичних кластерів. Ці кластери об'єднують місцеві органи влади, бізнес та громадянське суспільство для створення інтегрованих рекреаційних

пропозицій, які використовують сильні сторони певної території. Наприклад, Карпатський кластер фокусується на оздоровчому та пригодницькому туризмі, тоді як кластер на річці Дніпро - на водних розвагах та історичних екскурсіях.

Такі стратегії кластеризації підвищують конкурентоспроможність українського туризму як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Ефективність сертифікації ресурсів та рекреаційного зонування значною мірою залежить від сучасних технологічних інструментів. Географічні інформаційні системи (ГІС) та технології дистанційного зондування відіграють ключову роль у картографуванні та аналізі ресурсів. Ці інструменти дозволяють точно окреслити рекреаційні зони та забезпечують динамічне оновлення інвентаризації ресурсів. Крім того, участь громадськості через цифрові платформи забезпечує прозорість та інклюзивність процесу сертифікації. Місцеві зацікавлені сторони, в тому числі мешканці та підприємці, можуть надати цінну інформацію, яка збагатить загальний процес планування та прийняття рішень.

Крім того, інтеграція сертифікації ресурсів та рекреації з ширшими національними стратегіями, такими як Цілі сталого розвитку (ЦСР), підкреслює її важливість для досягнення довгострокового соціально-економічного прогресу. Узгодивши рекреаційний розвиток із захистом довкілля, збереженням культури та економічним зростанням, Україна може використати свої багаті ресурси для розбудови стійкої та інклюзивної туристичної індустрії. Такий підхід є особливо актуальним у контексті глобальних викликів, зокрема зміни клімату та постконфліктного відновлення в окремих регіонах України.

Незважаючи на свій потенціал, кілька проблем перешкоджають повній реалізації сертифікації ресурсів та рекреаційного зонування. Недостатнє фінансування, застаріла інфраструктура та бюрократичні перепони залишаються значними перешкодами. Крім того, відсутність стандартизованих методологій сертифікації та рейтингування для всіх регіонів може призвести до неузгодженості у зборі та аналізі даних. Для вирішення цих проблем Україна має

визначити пріоритетами розбудову потенціалу, міжрегіональне співробітництво та партнерство з міжнародними організаціями, що спеціалізуються на туризмі та управлінні довкіллям.

Отже, ресурсно-рекреаційна паспортизація та рейтингове рекреаційне районування є невід'ємними складовими територіального управління та сталого розвитку в Україні. Ці процеси дозволяють систематично оцінювати та оптимально використовувати природні та культурні активи, забезпечуючи їх збереження для майбутніх поколінь. Застосовуючи цілісний та інклюзивний підхід, Україна може розкрити весь потенціал своїх рекреаційних ресурсів, сприяючи економічному зростанню та підвищенню добробуту своїх громадян.

Питання для самоконтролю

1. Які основні природні ресурси України є привабливими для туристів?
2. Які особливості Карпатських гір впливають на їх туристичний потенціал?
3. Як географічне розташування України сприяє розвитку туризму?
4. Які культурні та історичні пам'ятки України входять до списку ЮНЕСКО?
5. У чому полягає привабливість Чорноморського узбережжя для туристів?
6. Як визначається туристсько-рекреаційний регіон?
7. У чому різниця між поняттями «регіон» та «район» у контексті туризму?
8. Які основні фактори впливають на формування меж туристсько-рекреаційного регіону?
9. Як туристсько-рекреаційні зони сприяють розвитку регіональної економіки?
10. Яке значення має ієрархічний зв’язок між регіонами та зонами?
11. Що включає в себе поняття «ресурсно-рекреаційний потенціал»?
12. Як географічне розташування впливає на рекреаційний рейтинг регіону?
13. Які показники враховуються при оцінюванні ресурсно-рекреаційного рейтингу?
14. Чому екологічні фактори мають важливе значення для рейтингових оцінок?
15. Як соціально-економічні показники впливають на туристичну

привабливість регіону?

16. У чому полягає значення паспортизації ресурсів для туризму?

17. Як децентралізація вплинула на управління туристсько-рекреаційними ресурсами?

18. Які методи використовуються для рейтингового районування територій?

19. Як сучасні технології (ГІС, дистанційне зондування) сприяють паспортизації?

20. Які виклики залишаються у процесі ресурсно-рекреаційного районування в Україні?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Які природні ресурси Карпат є найпривабливішими для туристів?
А) Ліси, мінеральні джерела, озера
Б) Піщані дюни, пустелі, солончаки
В) Поля, степи, болота
Г) Високогірні плато, фіорди

2. Який туристичний об'єкт України входить до списку ЮНЕСКО?
А) Кам'янець-Подільська фортеця
Б) Софійський собор у Києві
В) Палац Потоцьких у Львові
Г) Андріївська церква

3. Яке місто називають «Перлиною Чорного моря»?
А) Львів
Б) Одеса
В) Харків
Г) Севастополь

4. Що є основним критерієм визначення туристсько-рекреаційного регіону?
А) Наявність великої кількості міст
Б) Концентрація туристичних потоків та ресурсів
В) Розвинена промисловість
Г) Велика площа сільськогосподарських земель

5. Який із наведених регіонів є прикладом туристсько-рекреаційного регіону?
А) Долина річки Дністер

Б) Карпатський регіон
В) Придніпровський промисловий район
Г) Полтавська область

6. Який компонент НЕ враховується при визначенні рекреаційного рейтингу регіону?
А) Екологічний стан території
Б) Якість туристичної інфраструктури
В) Рівень урбанізації
Г) Кількість природоохоронних територій

7. Який регіон України має найбільший потенціал для гірськолижного туризму?
А) Карпати
Б) Полісся
В) Поділля
Г) Південний Буг

8. Яка технологія є ключовою для проведення ресурсно-рекреаційної паспортизації?
А) Географічні інформаційні системи (ГІС)
Б) 3D-моделювання
В) Відеоспостереження
Г) Прогнозування кліматичних змін

9. Що є основною метою ресурсно-рекреаційної паспортизації?
А) Каталогізація та оцінка рекреаційних ресурсів
Б) Визначення туристичних маршрутів
В) Збільшення кількості туристів
Г) Розвиток промислового потенціалу

10. Що забезпечує рейтингове рекреаційне зонування?
А) Точне визначення економічного потенціалу регіону
Б) Оптимізацію використання рекреаційних територій
В) Розподіл субсидій між регіонами
Г) Розробку промислових кластерів

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які природні ресурси України є привабливими для туристів?
А) Карпатські гори

Б) Річки Дніпро та Дністер
В) Піщані дюни Полісся
Г) Солончаки Півдня
Д) Мінеральні джерела

2. Які туристичні атракції належать до Чорноморського узбережжя?
А) Потьомкінські сходи
Б) Місто Одеса
В) Києво-Печерська лавра
Г) Приморські курорти Затока та Коблево
Д) Гірські лижні курорти

3. Які об'єкти ЮНЕСКО є в Україні?
А) Дерев'яні церкви Карпатського регіону
Б) Софійський собор у Києві
В) Оперний театр в Одесі
Г) Києво-Печерська лавра
Д) Хотинська фортеця

4. Що характеризує туристсько-рекреаційний регіон?
А) Велика площа території
Б) Концентрація природних та культурних ресурсів
В) Відсутність інфраструктури
Г) Високий рівень взаємозв'язку туристичних об'єктів
Д) Наявність екологічних проблем

5. Які фактори враховуються при визначенні меж туристсько-рекреаційного району?
А) Географічне розташування
Б) Соціально-економічні показники
В) Концентрація туристичного потоку
Г) Адміністративний поділ
Д) Технічна інфраструктура

6. Які компоненти впливають на ресурсно-рекреаційний рейтинг регіону?
А) Природні ресурси
Б) Рівень економічного розвитку
В) Кількість промислових підприємств
Г) Інфраструктура для туризму
Д) Наявність культурних пам'яток

7. Які природні фактори впливають на туристичний потенціал регіону?
А) Кліматичні умови
Б) Рівнини та степи
В) Гори та водні ресурси
Г) Промислові зони
Д) Біорізноманіття

8. Які задачі вирішує ресурсно-рекреаційна паспортизація?
А) Збереження природних ресурсів
Б) Створення туристичних кластерів
В) Підвищення доходів населення
Г) Зонування рекреаційних територій
Д) Вирішення демографічних проблем

9. Які критерії враховуються при рейтинговому рекреаційному зонуванні?
А) Природна краса
Б) Рівень урбанізації
В) Доступність території
Г) Наявність культурних пам’яток
Д) Забруднення навколишнього середовища

10. Які технології використовуються для аналізу ресурсів у рамках зонування?
А) Географічні інформаційні системи (ГІС)
Б) Супутникове зондування
В) Біометричний моніторинг
Г) Цифрові карти
Д) Водне сканування

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Охарактеризуйте туристичний потенціал Карпатського регіону. Які види туризму тут найбільш розвинені та чому?
2. Проаналізуйте роль Чорноморського узбережжя у туристичній індустрії України. Які особливості роблять цей регіон привабливим для туристів?
3. Поясніть, як культурна спадщина України (пам’ятки ЮНЕСКО, музеї, фестивалі) впливає на розвиток туристичної галузі. Наведіть приклади.
4. Розкрийте різницю між туристсько-рекреаційним регіоном і районом. Як вони взаємодіють у контексті планування туризму?

5. Розгляньте приклади туристсько-рекреаційних регіонів та районів України. Які фактори визначають їхні межі та спеціалізацію?

6. Як туристсько-рекреаційні регіони сприяють розвитку місцевої економіки? Проаналізуйте їхній вплив на зайнятість населення та доходи регіону.

7. Поясніть методику оцінки ресурсно-рекреаційного рейтингу регіону. Які показники є найбільш важливими і чому?

8. Проаналізуйте роль екологічних факторів у формуванні рекреаційного рейтингу регіонів. Як забруднення впливає на туристичну привабливість?

9. Охарактеризуйте значення ресурсно-рекреаційної паспортизації для розвитку туризму. Як цей процес впливає на інвестиційний клімат регіонів?

10. Опишіть переваги та виклики використання географічних інформаційних систем (ГІС) у процесі ресурсно-рекреаційного зонування. Як ці технології змінюють підходи до планування?

ТЕМА 5. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

План

5.1 Законодавче забезпечення розвитку туристичного ринку України

5.2 Залежність подальшого розвитку туристичного ринку України від її природно-туристично-ресурсного потенціалу

5.3 Соціально-економічна ефективність використання туристсько-рекреаційних ресурсів

5.4 ЮНЕСКО як інститут захисту туристсько-рекреаційних ресурсів

5.5 Проблеми і перспективи туристичного бізнесу в Україні

Література:

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навчальний посібник. К. : ВЦ «Академія», 2005. 704 с.

2. Вацеба В. Я. Туристичне країнознавство: конспект лекцій. Чернівці: Рута, 2003. 32с.

3. Довгань Г. Д. Сиротенко А. Й., Стадник О. Г. Країнознавство. Х. Вид-во «Ранок», 2009 . 480 с.
4. Дорошко М.С. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки : навч. посібник / М.С. Дорошко. Київ : Ніка-Центр, 2009.-310с.
5. Дорошко М.С. Країнознавство: країни пострадянського простору, Європи і Північної Америки : навч. посібник . Київ. ун- т, 2012. – 312
6. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
7. Масляк П. О. Країнознавство: підручник / 2-ге вид., випр. К. : Знання, 2008. 292 с.
8. Парфіненко А. Ю. Національна держава і міжнародний туризм у вимірах глобалізації: вступ до курсу «Туристичне країнознавство». Харків : Бурун Книга, 2009. 128 с.
9. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : навч. посіб. Харків : Бурун Книга, 2009. 288 с.
10. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму: навчальний посібник / під ред. проф. О. О. Любіцевої. К. : Альтерпрес, 2008. 436 с

5.1 Законодавче забезпечення розвитку туристичного ринку України

Розвиток туристичного ринку в Україні є багатогранним викликом, який потребує всебічної законодавчої підтримки для сприяння сталому зростанню та міжнародній конкурентоспроможності. Туризм як галузь має потенціал для значного внеску в економічний розвиток, культурний обмін та міжнародний імідж України. Однак реалізація цього потенціалу вимагає цілісної правової бази, цілеспрямованих політичних заходів та стратегічного планування, що відповідають світовим стандартам та місцевим реаліям.

Законодавство відіграє вирішальну роль у створенні основи для процвітання туристичного ринку. В Україні законодавча база, що регулює туризм, визначається насамперед Законом України «Про туризм», який окреслює основні принципи, права та обов'язки зацікавлених сторін у галузі. Цей закон слугує для регуляторних заходів і забезпечує основу для співпраці між державними органами, приватним бізнесом та місцевими громадами. Тим не менш, закон потребує періодичного перегляду з метою вирішення нових

викликів, інтеграції технологічних досягнень та забезпечення відповідності міжнародним нормам.

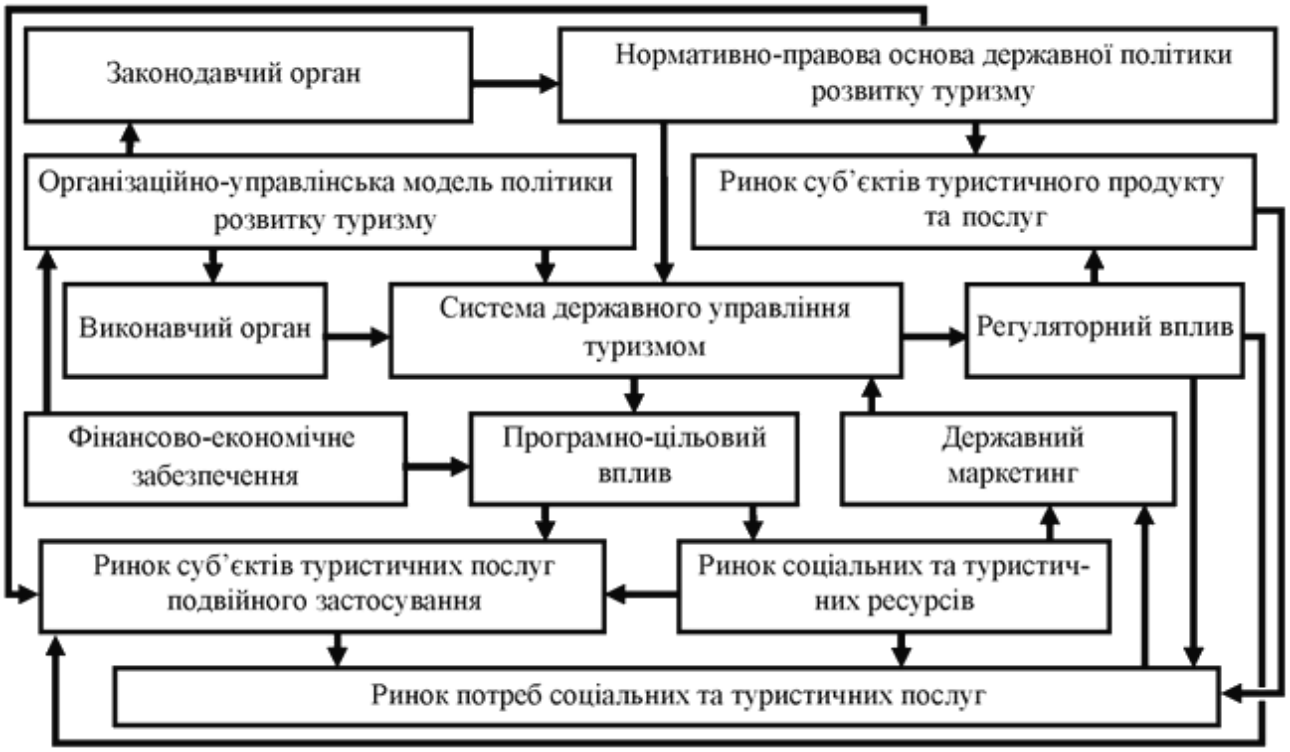

Рис. 5.1 Комплексна модель реалізації державної політики розвитку туризму

Ключовим аспектом законодавчої підтримки туризму є створення сприятливих інвестиційних умов. Інвестиції в туристичну інфраструктуру, таку як готелі, транспорт та об'єкти культурної спадщини, мають важливе значення для залучення внутрішніх та міжнародних відвідувачів. Український уряд ініціював низку заходів для заохочення приватних інвестицій, включаючи податкові стимули, спрощені процедури ліцензування та державно-приватне партнерство. Однак непослідовне впровадження цієї політики та бюрократичні перепони залишаються значними перешкодами. Законодавчі заходи мають бути спрямовані на впорядкування адміністративних процесів та забезпечення прозорості задля зміцнення довіри інвесторів.

Іншою важливою сферою законодавчого втручання є збереження та

популяризація культурної та природної спадщини України. Країна може похвалитися багатством історичних пам'яток, об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО та унікальних природних ландшафтів, які є ключовими для її туристичної привабливості. Законодавство, спрямоване на захист цих активів від надмірної експлуатації та деградації, є життєво важливим. Це включає в себе дотримання суворих екологічних норм, розвиток практики сталого туризму та виділення коштів на утримання і відновлення об'єктів спадщини. Крім того, закони повинні сприяти розвитку відповідального туризму, заохочуючи зацікавлені сторони застосовувати практики, які мінімізують вплив на навколишнє середовище та зберігають місцеві традиції.

Інтеграція цифрових технологій у туристичний сектор - ще одна сфера, де законодавча підтримка має вирішальне значення. Цифрова трансформація зробила революцію у світовій туристичній індустрії, покращивши клієнтський досвід, оптимізувавши операції та відкривши нові маркетингові канали. Законодавча база України має вирішувати такі питання, як захист даних, кібербезпека та електронна комерція, щоб сприяти впровадженню цифрових інструментів. Політика, яка підтримує розвиток цифрових платформ, систем онлайн-бронювання та віртуальних турів, може значно підвищити доступність та привабливість українських дестинацій.

Розвиток людського капіталу є не менш важливим аспектом законодавчої підтримки туризму. Галузь потребує кваліфікованої робочої сили, здатної надавати високоякісні послуги, що відповідають очікуванням різноманітних відвідувачів. Законодавство має зосередитися на освітніх та навчальних програмах, адаптованих до потреб туристичної галузі. Партнерство між навчальними закладами та зацікавленими сторонами галузі може гарантувати, що навчальні програми будуть актуальними та відповідатимуть потребам ринку. Крім того, закони повинні сприяти справедливим трудовим практикам, гарантуючи, що працівники туристичного сектору отримують адекватну

компенсацію, пільги та умови праці.

Місія – ефективне використання наявних рекреаційних ресурсів, підвищення рівня міжгалузевого співробітництва, стимулювання розвитку ринкових відносин у туристичній галузі, визначення перспектив подальшого розвитку туризму.	
Мета та завдання – здійснення комплексу заходів щодо удосконалення системи управління туристичною галуззю, розроблення відповідних нормативно-правових актів, зміцнення існуючої матеріальної бази, удосконалення системи статистики, створення умов для реалізації інвестиційних проектів, задоволення потреб у висококваліфікованих кадрах, здійснення заходів державної підтримки рекламно-інформаційної діяльності, розроблення інноваційних проектів та проведення наукових досліджень у сфері туризму.	
Напрями державного регулювання туристичної діяльності	
Законодавчі	– затвердження цільових програм розвитку туризму з визначенням особливого статусу внутрішнього та іноземного туризму; – створення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку; – вдосконалення норм сертифікації та стандартизації послуг, системи ліцензування; – оптимізація процедур ведення реєстру туристичних територій; – налагодження відносин партнерства з іноземними державами щодо обміну досвідом з питань розбудови та розвитку туризму; – спрощення земельного законодавства (надання земельних ділянок для будівництва об'єктів туристичної інфраструктури); – проведення тендерів на використання в цілях туризму заповідних територій; – регулювання процедур отримання закордонних паспортів та оформлення віз.
Адміністративні	– розподіл повноважень органів державного управління в галузі туризму; – аудиторські перевірки туристичних підприємств; – розробка дієвих програм залучення інвестицій у туризм; – створення баз даних основних суб'єктів туристичної діяльності; – формування сучасної системи статистичних показників; – підвищення ефективності підготовки фахівців для сфери туризму; – активізація рекламно-інформаційної політики держави і регіонів, популяризація країни на національному та міжнародному рівнях; – розробка нових та вдосконалення старих туристичних маршрутів.
Економічні	– забезпечення умов кредитування, субсидування туристичних підприємств, що спеціалізуються на соціальному туризмі; – пільгове оподаткування суб'єктів туристичної діяльності, які роблять значний внесок у розвиток внутрішнього та іноземного туризму; – фінансування наукових досліджень щодо розробки технологій ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу країни.

Рис. 5.2. Основні напрями державного регулювання туристичної діяльності

Роль місцевих громад у розвитку туризму важко переоцінити. Законодавчі заходи повинні надавати громадам можливість брати активну участь у туристичній діяльності та отримувати вигоди від неї. Це передбачає надання місцевій владі більшої автономії в управлінні туристичними ресурсами, фінансову підтримку туристичних ініціатив на рівні громад та заохочення інклюзивних процесів прийняття рішень. Залучаючи місцеві громади, розвиток туризму може стати каталізатором регіонального економічного зростання та

соціальної згуртованості.

Міжнародна співпраця - це ще один вимір, де законодавча підтримка є необхідною. Туристичний сектор України може отримати вигоду від партнерства з міжнародними організаціями, сусідніми країнами та глобальними туристичними компаніями. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами та угодами може сприяти розвитку транскордонного туризму та залученню іноземних відвідувачів. Участь у міжнародних туристичних ярмарках, виставках і форумах також може підвищити впізнаваність України на світовій арені.

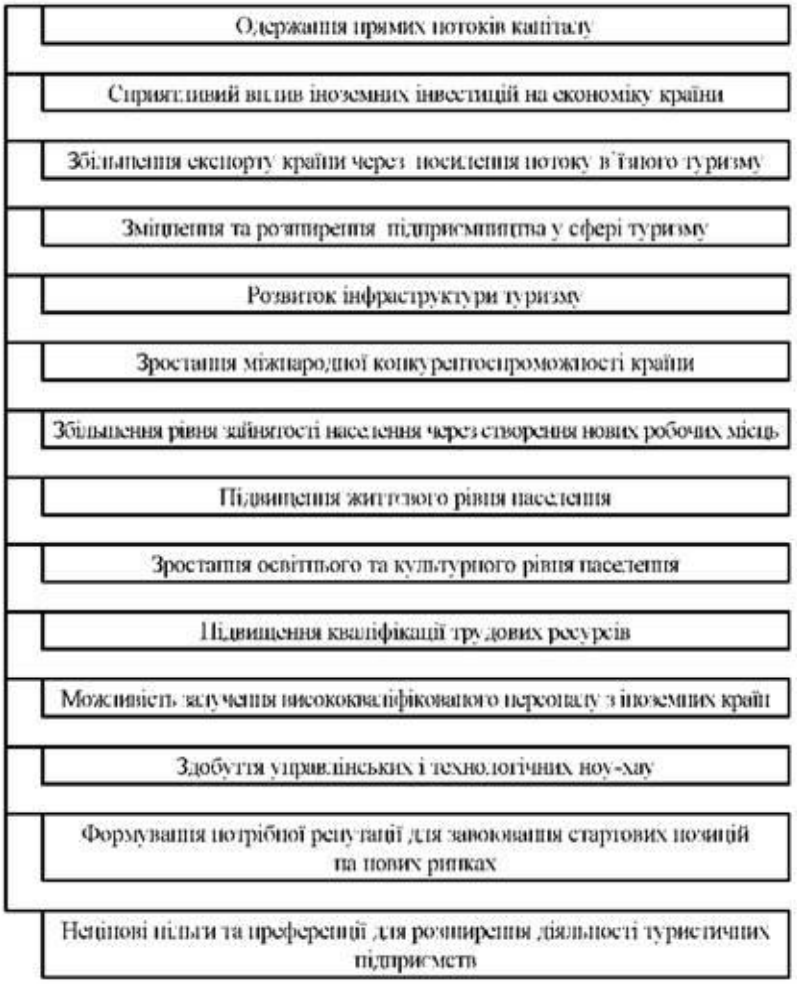

Рис. 5.3 Переваги іноземного інвестування для країни, що приймає туристів

Надійна правова база, яка регулює питання інвестицій, збереження спадщини, цифрової трансформації, розвитку робочої сили, участі громадськості та міжнародної співпраці, є вкрай важливою. Впроваджуючи комплексні та адаптивні законодавчі заходи, Україна може розкрити весь потенціал свого туристичного сектору, сприяючи економічному процвітанню, культурному збагаченню та посиленню глобальної присутності

5.2 Залежність подальшого розвитку туристичного ринку України від її природно-туристично-ресурсного потенціалу

Розвиток туристичного ринку в Україні нерозривно пов'язаний з її природним, туристичним та ресурсним потенціалом. Україна, країна з багатою культурною спадщиною та різноманітними природними ландшафтами, має значний невикористаний потенціал у туристичному секторі. Розуміючи та використовуючи цей потенціал, Україна може позиціонувати себе як визначну дестинацію на світовій туристичній мапі, приваблюючи міжнародних мандрівників та стимулюючи свою економіку.

Природний потенціал України є одним з її найцінніших активів. Країна наділена різноманітними екосистемами, починаючи від Карпатських гір і закінчуючи Кримським півостровом, від узбережжя Чорного моря до безкрайніх степів. Кожна з цих природних особливостей пропонує унікальні можливості для туризму. Наприклад, Карпати ідеально підходять для активного відпочинку на природі, такого як піші прогулянки, катання на лижах та екологічний туризм. Чорноморське узбережжя може привабити любителів пляжного відпочинку та водних видів спорту. Інтеграція цих природних активів у туристичний ринок вимагає практики сталого управління для збереження екологічної цілісності та задоволення потреб туристів.

Ресурсний потенціал України ще більше зміцнює її здатність розвивати свій туристичний сектор. Це стосується інфраструктури, людського капіталу та

культурних ресурсів. Інвестиції в транспортні мережі, засоби розміщення та цифрову інфраструктуру мають вирішальне значення для підвищення доступності та зручності для туристів. Людський капітал України, особливо у формі кваліфікованої робочої сили у сфері туризму та гостинності, є ще одним важливим елементом. Навчальні та освітні програми, спрямовані на підвищення стандартів обслуговування, можуть покращити загальний туристичний досвід та забезпечити повторні візити.

Культурні ресурси відіграють незамінну роль у формуванні туристичної привабливості України. Маючи багатовікову історію, країна може похвалитися безліччю історичних пам'яток, архітектурних шедеврів і традиційних звичаїв. Такі знакові місця, як Софія Київська, Старе місто у Львові та стародавнє місто Херсонес у Криму, ілюструють глибину культурної спадщини України. Фестивалі, кулінарні традиції та народне мистецтво ще більше збагачують туристичний досвід, пропонуючи відвідувачам можливість долучитися до яскравої культури країни.

Туристичний потенціал України також залежить від її здатності ефективно продавати та просувати себе на ринку. Розвиток сильного національного бренду та висвітлення унікальних аспектів українського туризму може привернути міжнародну увагу. Співпраця зі світовими туристичними агенціями, участь у міжнародних туристичних виставках та використання можливостей цифрового маркетингу є важливими стратегіями. Платформи соціальних мереж та туристичні онлайн-портали є економічно ефективними засобами для охоплення ширшої аудиторії та демонстрації визначних пам'яток країни.

Однак реалізація туристичного потенціалу України стикається з певними викликами. Політична нестабільність, регіональні конфлікти та проблеми безпеки можуть відлякувати туристів і перешкоджати розвитку. Вирішення цих проблем потребує скоординованих зусиль як на державному, так і на місцевому рівнях. Забезпечення політичної стабільності, посилення заходів безпеки та

сприяння створенню гостинного середовища є критично важливими для побудови довіри серед міжнародних туристів.

Екологічна стійкість є ще одним важливим фактором у розвитку туристичного ринку України. Зростаюча увага до екологічного туризму в усьому світі підкреслює необхідність для України запровадити практики, які мінімізують вплив на навколишнє середовище. Захист природних заповідників, зменшення вуглецевого сліду та залучення місцевих громад до природоохоронних заходів є невід'ємною частиною створення моделі сталого туризму. Надаючи пріоритет сталому розвитку, Україна може не лише зберегти свої природні та культурні цінності, а й привабити екологічно свідомих мандрівників.

Економічні вигоди від розвитку туристичного ринку України є багатогранними. Туризм може слугувати каталізатором регіонального розвитку, створюючи робочі місця та приносячи дохід місцевим громадам. Приплив туристів може стимулювати розвиток допоміжних галузей, таких як транспорт, громадське харчування та роздрібна торгівля. Крім того, доходи від туризму можуть бути реінвестовані у збереження об'єктів культурної та природної спадщини, створюючи позитивний зворотній зв'язок, що підвищує привабливість країни.

Отже, подальший розвиток туристичного ринку України значною мірою залежить від її природного, туристичного та ресурсного потенціалу. Використовуючи свої різноманітні ландшафти, багату культурну спадщину та потужні ресурси, Україна може стати конкурентоспроможною туристичною дестинацією. Вирішення таких проблем, як політична нестабільність та екологічна стійкість, буде ключовим для реалізації цього бачення. Завдяки стратегічному плануванню, інвестиціям та відданості принципам сталого розвитку туристичний сектор України може стати вагомим чинником економічного зростання країни та зміцнення її репутації на міжнародній арені.

5.3 Соціально-економічна ефективність використання туристсько-рекреаційних ресурсів

Соціально-економічна ефективність використання туристичних і рекреаційних ресурсів є важливою сферою досліджень і політики, що відображає багатогранні переваги, які туризм і рекреація приносять економіці та суспільству. Туризм, як глобальне явище, робить значний внесок в економічний розвиток, культурний обмін та соціальний добробут. По суті, соціально-економічна ефективність цих ресурсів полягає в максимізації вигод при мінімізації витрат, забезпеченні сталого розвитку та справедливого розподілу прибутку.

Туристично-рекреаційні ресурси включають природні ландшафти, об'єкти культурної спадщини, міські атракції та рекреаційні об'єкти. Ефективність їх використання залежить від стратегічного планування, інвестицій та методів управління, які відповідають принципам сталого розвитку. Використовуючи ці ресурси, регіони можуть стимулювати економічне зростання через створення робочих місць, розвиток інфраструктури та збільшення податкових надходжень. Водночас вони можуть підвищити якість життя місцевого населення, надаючи можливості для відпочинку, зберігаючи культурну спадщину та сприяючи соціальній згуртованості.

З економічної точки зору, туризм виступає каталізатором для багатьох секторів, включаючи готельний бізнес, транспорт, роздрібну торгівлю та розваги. Мультиплікативний ефект від туристичних витрат генерує значні доходи для місцевих громад, підтримуючи малий бізнес та заохочуючи підприємництво. Однак досягнення високої соціально-економічної ефективності вимагає вирішення таких проблем, як сезонність, виснаження ресурсів та нерівність доходів. Регіони повинні урізноманітнити свої пропозиції та сприяти розвитку цілорічного туризму, щоб стабілізувати потоки надходжень і уникнути надмірної залежності від конкретних атракцій або пікових сезонів.

Рис. 5.4 Критерії та індикатори оцінювання ефективності діяльності туристичних підприємств

Природні та культурні ресурси часто є невідновлюваними, що вимагає ретельного управління для запобігання деградації. Надмірний туризм, що характеризується надмірною кількістю відвідувачів, може призвести до шкоди навколишньому середовищу, втрати біорізноманіття та навантаження на місцеву інфраструктуру. Щоб зменшити ці ризики, органи влади та зацікавлені сторони повинні впроваджувати такі заходи, як обмеження кількості відвідувачів, ініціативи в галузі екотуризму та сталі практики використання ресурсів. Навчання туристів відповідальній поведінці та залучення місцевих громад до процесів прийняття рішень ще більше підвищує стійкість туристичної діяльності.

Соціальні наслідки також відіграють вирішальну роль у визначенні соціально-економічної ефективності туризму та рекреації. Окрім економічних вигод, туризм сприяє культурному обміну та взаєморозумінню між різними

групами населення. Він надає громадам платформу для демонстрації своїх традицій, ремесел і кулінарної спадщини, сприяючи розвитку гордості та самобутності. Проте наплив туристів іноді може руйнувати місцеву культуру, завищувати вартість житла та створювати соціально-економічну нерівність. Ефективне управління, інклюзивне планування та механізми справедливого розподілу вигод мають важливе значення для вирішення цих проблем і забезпечення позитивного внеску туризму в суспільний добробут.

Технологічний прогрес трансформував туристичну галузь, підвищивши соціально-економічну ефективність завдяки покращенню доступності, маркетингу та управління ресурсами. Цифрові платформи дозволяють дестинаціям виходити на глобальну аудиторію, сприяючи ефективному розподілу ресурсів і цілеспрямованому просуванню. Технології розумного туризму, включно з аналітикою даних і штучним інтелектом, оптимізують досвід відвідувачів і впорядковують операції. Однак цифровий розрив є перешкодою для деяких громад, що підкреслює потребу в ініціативах з розбудови потенціалу та інклюзивній політиці, яка б забезпечувала рівний доступ до технологій.

Роль уряду та політик у підвищенні соціально-економічної ефективності неможливо переоцінити. Уряди повинні забезпечувати стратегічне керівництво, фінансові стимули та нормативно-правову базу для підтримки сталого розвитку туризму. Державно-приватне партнерство є особливо ефективним у мобілізації ресурсів, стимулюванні інновацій та забезпеченні довгострокової життєздатності. Інтегруючи туризм у ширшу економічну та соціальну політику, уряди можуть посилити його позитивний вплив і пом'якшити потенційні недоліки. Методи економічної оцінки, такі як аналіз витрат і вигод та моделювання «витрати-випуск», є важливими інструментами для оцінки соціально-економічної ефективності туристичних проектів. Ці методи дозволяють зацікавленим сторонам кількісно оцінити прямі та непрямі впливи, визначити компроміси та визначити пріоритетність інвестицій. Крім того, партисипативні підходи, які залучають

місцеві громади та зацікавлені сторони до процесів прийняття рішень, підвищують легітимність та ефективність туристичних ініціатив.

Рис. 5.5 Схема комплексної системи показників оцінювання соціально-економічної ефективності діяльності туристичних підприємств

Пандемія COVID-19 підкреслила вразливість туристичного сектору, наголосивши на важливості стійкості та адаптивності для досягнення соціально-економічної ефективності. Криза підкреслила необхідність диверсифікації, цифрової трансформації та надійних стратегій управління ризиками. Зусилля з відновлення після пандемії мають бути зосереджені на відновленні кращого, використанні інновацій та сталого розвитку для створення більш стійкого та інклюзивного туристичного сектору.

Отже, соціально-економічна ефективність використання туристичних та рекреаційних ресурсів - це динамічна та багатовимірна концепція, яка вимагає збалансованого підходу. Надаючи пріоритет сталості, інклюзивності та інноваціям, зацікавлені сторони можуть розкрити весь потенціал цих ресурсів, сприяючи економічному процвітанню, соціальній згуртованості та збереженню довкілля. Оскільки туристичний ландшафт продовжує розвиватися, спільні зусилля між урядами, бізнесом і громадами будуть життєво важливими для забезпечення того, щоб туризм залишався силою добра у світі, що швидко змінюється.

5.4 ЮНЕСКО як інститут захисту туристсько-рекреаційних ресурсів

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй, яка відіграє ключову роль у захисті та популяризації світової культурної та природної спадщини. Її місія у сфері захисту туристичних та рекреаційних ресурсів тісно переплітається з метою сприяння миру, сталому розвитку та міжкультурному діалогу через освіту, науку, культуру та комунікацію.

Конвенція ЮНЕСКО про охорону всесвітньої спадщини, прийнята в 1972 році, є однією з найбільш значущих ініціатив щодо збереження культурних і природних об'єктів. Конвенція заснувала Список всесвітньої спадщини - каталог об'єктів, які, як вважається, мають унікальну цінність. До таких об'єктів належать

пам'ятники, міста, ландшафти та екосистеми, які є важливими не лише з огляду на їхнє культурне та історичне значення, але й з огляду на їхню роль як життєво важливих туристичних та рекреаційних ресурсів. Виявляючи і захищаючи такі об'єкти, ЮНЕСКО гарантує, що вони залишаться доступними для майбутніх поколінь, одночасно збалансовуючи тиск туризму і розвитку. Цей подвійний фокус на збереженні та сталому управлінні туризмом лежить в основі діяльності організації.

Туризм, за умови належного управління, може бути потужним інструментом збереження спадщини. Він приносить дохід, який можна реінвестувати в управління об'єктами, збереження спадщини та місцеві громади. Програма сталого туризму ЮНЕСКО наголошує на необхідності цілісного планування для інтеграції туризму у збереження об'єктів спадщини. Такий підхід спрямований на зменшення потенційних загроз, таких як перенаселеність, деградація довкілля та комерціалізація культурних традицій. Наприклад, ЮНЕСКО працює з державами-членами над розробкою планів управління об'єктами, які включають рекомендації щодо поведінки відвідувачів, розвитку інфраструктури та партнерства з місцевими зацікавленими сторонами. Сприяючи балансу між доступом і збереженням, ЮНЕСКО дає можливість туристам відповідально користуватися цими ресурсами, одночасно сприяючи їх довгостроковій стійкості.

Рекреаційні ресурси є не менш важливими для ЮНЕСКО. Природні об'єкти Всесвітньої спадщини, такі як національні парки, морські заповідники та біосферні заповідники, часто є основними атракціями для екотуризму та відпочинку на природі. Програма ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (МАБ), започаткована в 1971 році, особливо примітна в цьому відношенні. Програма МАБ визначає біосферні заповідники, які є територіями наземних, морських або прибережних екосистем, що сприяють пошуку рішень для поєднання збереження біорізноманіття з його сталим використанням. Ці заповідники слугують живими лабораторіями сталого розвитку, надаючи можливості для відпочинку та освіти, зберігаючи при цьому

критичні екосистеми. Завдяки міжнародній співпраці та науковим дослідженням ЮНЕСКО сприяє обміну найкращими практиками для ефективного управління цими територіями, забезпечуючи їхню стійкість до змін клімату та людської діяльності.

Культурний туризм також відіграє важливу роль у порядку денному ЮНЕСКО. Багато об'єктів Всесвітньої спадщини, таких як історичні міста, археологічні пам'ятки та традиційні культурні ландшафти, щороку приваблюють мільйони відвідувачів. Ці об'єкти є життєво важливими не лише через свою естетичну та історичну цінність, але й через їхню здатність сприяти міжкультурному взаєморозумінню та місцевому економічному розвитку. Програма ЮНЕСКО з нематеріальної культурної спадщини ще більше розширює сферу охоронюваних ресурсів, включаючи усні традиції, виконавське мистецтво, ритуали та ремесла. Визнаючи та захищаючи ці елементи, ЮНЕСКО підкреслює важливість живих традицій як основи культурної ідентичності та спадкоємності. Зусилля організації з документування та захисту нематеріальної спадщини є невід'ємною частиною збереження автентичності та розмаїття форм культурного самовираження в умовах глобалізації та масового туризму.

Освіта та розбудова потенціалу є центральними елементами стратегії ЮНЕСКО щодо захисту туристичних та рекреаційних ресурсів. Організація проводить тренінги для фахівців у сфері спадщини, менеджерів об'єктів та місцевих громад, щоб підвищити їхню здатність ефективно управляти своєю спадщиною та сприяти її популяризації. Завдяки таким ініціативам, як Освітня програма зі світової спадщини, ЮНЕСКО залучає молодь та підвищує обізнаність про важливість збереження спадщини. Виховуючи почуття відповідальності та гордості серед місцевого населення, ЮНЕСКО гарантує, що зусилля зі збереження спадщини не лише спрямовуються згори донизу, але й ініціюються громадами, що підвищує їхню ефективність та сталість.

Роль ЮНЕСКО як адвоката міжнародного співробітництва є ще одним

наріжним каменем її зусиль із захисту туристичних і рекреаційних ресурсів. Організація сприяє партнерству між урядами, неурядовими організаціями, приватним сектором і місцевими громадами для вирішення складних проблем. Ці партнерства мають вирішальне значення для мобілізації ресурсів, обміну досвідом та сприяння інноваціям. Механізми періодичної звітності та системи моніторингу ЮНЕСКО забезпечують підзвітність і надають державам-членам платформу для обміну інформацією про прогрес і виклики, сприяючи розвитку культури постійного вдосконалення в управлінні спадщиною.

Незважаючи на свої досягнення, ЮНЕСКО стикається зі значними викликами у своїй місії захисту туристичних та рекреаційних ресурсів. Зміна клімату, збройні конфлікти, урбанізація та несталі туристичні практики створюють постійні загрози для культурної та природної спадщини. Реакція ЮНЕСКО на ці виклики включає адвокацію посилення правового захисту, технічну допомогу державам-членам і кампанії з інформування громадськості про важливість збереження спадщини. Крім того, ЮНЕСКО наголошує на необхідності інтеграції охорони спадщини в ширші рамки сталого розвитку, визнаючи, що культурна і природна спадщина є невід'ємною частиною досягнення Цілей сталого розвитку ООН.

Насамкінець, ЮНЕСКО слугує життєво важливою інституцією для захисту туристичних і рекреаційних ресурсів, використовуючи свій глобальний мандат для збереження світової культурної та природної спадщини. За допомогою своїх комплексних програм та ініціатив організація вирішує багатогранні проблеми збереження спадщини, одночасно сприяючи розвитку сталого туризму та рекреації. Сприяючи міжнародному співробітництву, освіті та залученню громадськості, ЮНЕСКО гарантує, що скарби людства та природи залишатимуться доступними та значущими для майбутніх поколінь. Її робота не лише зберігає минуле, а й закладає фундамент для більш сталого та культурно збагаченого майбутнього.

5.5 Проблеми і перспективи туристичного бізнесу в Україні

Туристична галузь в Україні має величезний потенціал, але стикається з безліччю проблем, які перешкоджають її зростанню та розвитку. Країна може похвалитися багатою культурною спадщиною, різноманітними природними ландшафтами та стратегічним географічним розташуванням, що може зробити її провідною дестинацією у Східній Європі. Від Карпатських гір до узбережжя Чорного моря Україна пропонує різноманітні атракції, які приваблюють як внутрішніх, так і міжнародних туристів. Однак реалізація цього потенціалу вимагає вирішення значних проблем, одночасно використовуючи існуючі та нові можливості.

Однією з найгостріших проблем є політична та економічна нестабільність, яка характеризує Україну в останні роки. Анексія Криму та триваючий конфлікт на сході України негативно вплинули на імідж країни як безпечної туристичної дестинації. Таке сприйняття призвело до зменшення кількості міжнародних туристичних прибуттів, особливо із західних країн. Крім того, економічні проблеми, пов'язані з цим конфліктом, обмежили інвестиції в туристичну інфраструктуру та послуги. Недостатнє фінансування для підтримки та розвитку об'єктів культурної та природної спадщини ще більше загострює проблему, що призводить до погіршення стану пам'яток, які в іншому випадку могли б приваблювати відвідувачів.

Ще одним критичним викликом є відсутність сучасної інфраструктури. Багато українських доріг, аеропортів та систем громадського транспорту потребують значної модернізації, щоб відповідати стандартам, яких очікують міжнародні туристи. Погане сполучення між великими містами та туристичними регіонами часто робить подорожі всередині країни обтяжливими та тривалими. Крім того, індустрія гостинності бореться із застарілою матеріально-технічною базою та нестабільною якістю послуг. У той час як деякі готелі та ресторани високого класу відповідають міжнародним стандартам, багатьом меншим

закладам бракує ресурсів або підготовки, щоб забезпечити подібний рівень обслуговування. Ця диспропорція створює фрагментований туристичний сектор, який не може запропонувати відвідувачам цілісний і привабливий пакет послуг.

Регуляторне середовище також створює проблеми для туристичного бізнесу в Україні. Бюрократичні перепони, непослідовна політика та корупція історично стримували іноземні та внутрішні інвестиції в цей сектор. Тривалі та складні процеси отримання дозволів та ліцензій часто затримують розвиток нових проектів, а відсутність чітких правил для екотуризму та пригодницького туризму залишає ці сегменти недостатньо розвиненими. Крім того, відсутність комплексної національної стратегії розвитку туризму означає, що зусилля, спрямовані на просування сектору, часто є розрізненими та неефективними.

Незважаючи на ці виклики, перспективи туристичної галузі України залишаються багатообіцяючими. Багата культурна спадщина країни, включно з об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО, такими як Софія Київська та історичний центр Львова, продовжує приваблювати культурних туристів. Фестивалі, традиційні ремесла та кулінарний туризм також пропонують унікальний досвід, який відрізняє Україну від інших дестинацій. Крім того, доступність подорожей в Україні порівняно із Західною Європою є конкурентною перевагою, особливо для економних мандрівників.

Природний туризм - ще одна сфера зі значним потенціалом зростання. Карпатські гори пропонують можливості для гірськолижного, пішохідного та оздоровчого туризму, а узбережжя Чорного моря - для пляжного відпочинку та водних видів спорту. Розгалужена мережа національних парків та природних заповідників України, таких як Шацькі озера та біосферний заповідник «Асканія-Нова», може привабити екотуристів, які шукають екологічно чистих та захоплюючих вражень. Однак реалізація цього потенціалу вимагає цілеспрямованих інвестицій в інфраструктуру, маркетинг та природоохоронні заходи.

Рис. 5.6 Шляхи вирішення основних проблем розвитку міжнародного туризму в Україні

Розвиток цифрових технологій та соціальних мереж дає можливість підвищити туристичний профіль України. Ефективне використання онлайн-платформ може допомогти популяризувати визначні пам'ятки країни серед світової аудиторії, а цифрові інструменти, такі як мобільні додатки та віртуальні тури, можуть покращити досвід відвідувачів. Спільні зусилля з впливовими особами, туристичними блогерами та міжнародними туроператорами можуть сприяти подальшому підвищенню видимості України на світовій туристичній мапі.

Отже, туристичний бізнес в Україні стикається зі складним переплетінням викликів і можливостей. Політична нестабільність, застаріла інфраструктура та регуляторні перешкоди продовжують стримувати зростання сектору. Однак культурне багатство країни, природна краса та нові цифрові інструменти створюють міцний фундамент для майбутнього розвитку. Скоординовані зусилля, що включають державну підтримку, інвестиції приватного сектору та залучення громадськості, мають важливе значення для розкриття повного потенціалу туристичної галузі України. Вирішуючи свої проблеми стратегічно та використовуючи свої перспективи, Україна може перетворити свій туристичний сектор на головний рушій економічного зростання та культурного обміну.

Питання для самоконтролю

1. Яку роль відіграє законодавче забезпечення у розвитку туристичного ринку України?
2. Які ключові аспекти закону України «Про туризм»?
3. Чому інвестиції у туристичну інфраструктуру є важливими для розвитку галузі?
4. Які переваги Україна може отримати від інтеграції цифрових технологій у туристичний сектор?
5. Як законодавство сприяє збереженню культурної та природної спадщини України?
6. Що таке принципи сталого розвитку у контексті туризму?
7. Які основні природні ресурси України сприяють розвитку туризму?
8. Як Карпати впливають на туристичний сектор країни?
9. Чому екологічна стійкість є важливою для розвитку туризму?
10. Які виклики постають перед Україною у використанні її природного потенціалу?
11. Що таке соціально-економічна ефективність використання туристично-рекреаційних ресурсів?
12. Як туризм впливає на економіку місцевих громад?
13. Які соціальні наслідки туристичної діяльності?
14. Як цифрові технології впливають на соціально-економічну ефективність туризму?
15. Яку роль відіграє ЮНЕСКО у збереженні туристичних ресурсів?
16. Які об’єкти в Україні включені до Списку всесвітньої спадщини

ЮНЕСКО?

17. Що таке програма ЮНЕСКО «Людина і біосфера»?

18. Як ЮНЕСКО сприяє сталому розвитку туризму?

19. Які основні проблеми перешкоджають розвитку туристичного бізнесу в Україні?

20. Які перспективи мають Карпати та Чорноморське узбережжя для розвитку туризму?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Який закон є основним для регулювання туристичної галузі в Україні?

А) Закон України «Про відпочинок»

Б) Закон України «Про туризм»

В) Закон України «Про рекреацію»

Г) Закон України «Про подорожі»

2. Що є ключовим фактором залучення інвестицій у туристичну інфраструктуру?

А) Підвищення податків

Б) Заборона будівництва нових об’єктів

В) Надання податкових стимулів

Г) Виключно державне фінансування

3. Яка організація займається захистом світової культурної та природної спадщини?

А) ООН

Б) НАТО

В) ЮНЕСКО

Г) ЄС

4. Який природний об’єкт України є популярним серед прихильників екотуризму?

А) Карпати

Б) Донецький степ

В) Полісся

Г) Азовське море

5. Яка програма ЮНЕСКО спрямована на поєднання збереження біорізноманіття зі сталим розвитком?

А) «Список всесвітньої спадщини»

Б) «Людина і біосфера»
В) «Культурна ідентичність»
Г) «Глобальний туризм»

6. Яке українське місто внесено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО?
А) Одеса
Б) Харків
В) Львів
Г) Дніпро

7. Який основний принцип сталого розвитку туризму?
А) Максимізація прибутку за будь-яких умов
Б) Мінімізація екологічного впливу
В) Збільшення кількості туристів
Г) Заборона на використання природних ресурсів

8. Який із факторів найбільше стримує розвиток туристичного бізнесу в Україні?
А) Відсутність природних ресурсів
Б) Політична та економічна нестабільність
В) Недостатня кількість туристів
Г) Відсутність культурних об’єктів

9. Яка стратегія може підвищити міжнародний імідж України в туристичній галузі?
А) Ігнорування міжнародних туристичних виставок
Б) Участь у міжнародних туристичних форумах
В) Зменшення кількості туристичних об'єктів
Г) Відмова від цифрових технологій

10. Яке українське природне місце відоме своєю мережею національних парків?
А) Київщина
Б) Шацькі озера
В) Поділля
Г) Донбас

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які аспекти є ключовими для розвитку туристичного ринку України?

А) Законодавче забезпечення
Б) Поліпшення транспортної інфраструктури
В) Зниження кількості туристів
Г) Збереження культурної та природної спадщини

2. Що входить до туристично-рекреаційних ресурсів України?
А) Природні ландшафти
Б) Об’єкти культурної спадщини
В) Промислові зони
Г) Рекреаційні об’єкти

3. Які проблеми стримують розвиток туристичного бізнесу в Україні?
А) Політична нестабільність
Б) Застаріла інфраструктура
В) Висока якість послуг
Г) Недостатність інвестицій

4. Які об’єкти ЮНЕСКО знаходяться в Україні?
А) Софія Київська
Б) Старе місто у Львові
В) Кам’янець-Подільська фортеця
Г) Херсонес Таврійський

5. Які принципи сталого туризму потрібно враховувати?
А) Збереження екосистем
Б) Залучення місцевих громад
В) Максимізація турпотоку за будь-яку ціну
Г) Мінімізація впливу на довкілля

6. Які українські регіони мають найбільший потенціал для розвитку туризму?
А) Карпати
Б) Кримський півострів
В) Чорноморське узбережжя
Г) Донбас

7. Що входить до основних завдань програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера»?
А) Захист біорізноманіття
Б) Створення умов для масового туризму
В) Розробка сталих моделей розвитку

Г) Управління природними екосистемами

8. Які переваги приносить туризм місцевим громадам?
А) Створення нових робочих місць
Б) Збільшення податкових надходжень
В) Руйнування місцевої культури
Г) Покращення інфраструктури

9. Які методи сприяють міжнародній популяризації України як туристичної дестинації?
А) Участь у туристичних виставках
Б) Розробка національного бренду
В) Ігнорування цифрових технологій
Г) Співпраця з міжнародними туроператорами

10. Які заходи сприяють екологічній стійкості туризму?
А) Розвиток екотуризму
Б) Збільшення кількості туристів у заповідниках
В) Захист природних територій
Г) Використання відновлюваних ресурсів

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Поясніть, яку роль відіграє законодавча база у розвитку туристичного ринку?
2. Опишіть природно-туристичний потенціал України. Які регіони є ключовими для розвитку туризму та чому?
3. Розкажіть про внесок ЮНЕСКО у збереження культурної спадщини України. Які об’єкти включено до Списку всесвітньої спадщини?
4. Що таке соціально-економічна ефективність використання туристичних ресурсів? Як її можна підвищити?
5. Яке значення мають цифрові технології у розвитку туризму? Які інструменти вже використовуються, а які можна впровадити?
6. Розкрийте основні принципи сталого розвитку туризму. Як вони можуть бути реалізовані в Україні?
7. Як розвиток туризму впливає на місцеві громади? Які заходи можуть забезпечити їхній активний внесок у туристичну діяльність?
8. Опишіть основні проблеми, які стримують розвиток туристичного бізнесу в Україні. Які кроки слід зробити для їх вирішення?
9. Які перспективи розвитку екотуризму в Україні? Назвіть приклади популярних об’єктів.
10. Як міжнародна співпраця може сприяти розвитку туризму в Україні?

ТЕМА 6. ПОЛІТИЧНА КАРТА СВІТУ. ПРОСТОРОВО-ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ КРАЇН СВІТУ

План

6.1 Поняття «географічне положення держави»

6.2 Основні ознаки географічного положення: дистанційність детермінованість, потенційність

6.3 Політико-географічне положення держави

6.4 Використання понять «територія» та «простір» в туристичному країнознавстві

6.5 Простір як умова для туристичної діяльності. Уявлення про адміністративно-територіальний устрій країн

Література:

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навчальний посібник. К. : ВЦ «Академія», 2005. 704 с.
2. Вацеба В. Я. Туристичне країнознавство: конспект лекцій. Чернівці: Рута, 2003. 32с.
3. Довгань Г. Д. Сиротенко А. Й., Стадник О. Г. Країнознавство. Х. Вид-во «Ранок», 2009 . 480 с.
4. Дорошко М.С. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки : навч. посібник / М.С. Дорошко. Київ : Ніка-Центр, 2009.-310с.
5. Дорошко М.С. Країнознавство: країни пострадянського простору, Європи і Північної Америки : навч. посібник . Київ. ун- т, 2012. – 312
6. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
7. Масляк П. О. Країнознавство: підручник / 2-ге вид., випр. К. : Знання, 2008. 292 с.
8. Парфіненко А. Ю. Національна держава і міжнародний туризм у вимірах глобалізації: вступ до курсу «Туристичне країнознавство». Харків : Бурун Книга, 2009. 128 с.
9. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : навч. посіб. Харків : Бурун Книга, 2009. 288 с.

10. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму: навчальний посібник / під ред. проф. О. О. Любіцевої. К. : Альтерпрес, 2008. 436 с

6.1 Поняття «географічне положення держави»

Географічне положення держави є фундаментальним поняттям у політичній географії та геополітиці, що охоплює просторові атрибути нації та їхній вплив на її розвиток, взаємодію та вплив на світовій арені. Ця концепція інтегрує фізичну географію, культурні взаємодії, економічний потенціал та стратегічні міркування, щоб запропонувати комплексне розуміння того, як розташування держави впливає на її історичну траєкторію, політичну динаміку та економічні перспективи.

По суті, географічне положення держави - це її абсолютне та відносне розташування на земній поверхні. Абсолютне розташування визначається координатами широти і довготи, що дає точний і незмінний опис географічного положення держави. Наприклад, у державі, розташованій поблизу екватора, панує тропічний клімат, що впливає на її сільськогосподарський потенціал та біорізноманіття. І навпаки, держави, розташовані в більш високих широтах, можуть мати більш суворий клімат, що впливає на енергетичні потреби, інфраструктуру та структуру розселення.

Рис. 6.1. Трактування поняття «географічне положення»

Відносне розташування, з іншого боку, стосується позиції держави по відношенню до інших географічних об'єктів, включаючи сусідні країни, торговельні шляхи, океани та природні ресурси. Цей аспект географічного положення має глибокі наслідки для економічного розвитку та міжнародних відносин. Держава, розташована вздовж основних морських торговельних шляхів або на перехресті континентів, часто має стратегічні переваги, оскільки може сприяти торгівлі та комунікації. Наприклад, розташування Сінгапуру на південному краю Малайського півострова дозволило йому стати глобальним центром торгівлі та судноплавства. Так само Суецький канал в Єгипті підкреслює стратегічне значення відносного географічного положення, з'єднуючи

Середземне море з Червоним і забезпечуючи життєво важливий канал для глобальної торгівлі.

Природні об'єкти, такі як гори, річки та берегові лінії, також відіграють важливу роль у визначенні географічного положення держави. Гірські хребти можуть виступати природними бар'єрами, впливаючи на оборонні стратегії та культурну ізоляцію. Річки, навпаки, часто слугують артеріями для торгівлі та комунікації, сприяючи економічному розвитку та культурному обміну. Доступ до узбережжя може визначати морські можливості держави, дозволяючи їй брати участь у закордонній торгівлі, рибальстві та військово-морських операціях. Держави, що не мають виходу до моря, навпаки, можуть зіткнутися з проблемами у доступі до світових ринків, що зумовлює необхідність покладатися на сусідні країни для транзитних маршрутів і торгівлі.

Географічне положення держави суттєво впливає на її забезпеченість ресурсами. Близькість до запасів корисних копалин, родючих сільськогосподарських земель та водних ресурсів може визначати економічне процвітання та промисловий розвиток. Однак географічні переваги можуть також стати джерелом суперечок, оскільки держави можуть змагатися за контроль над цінними ресурсами або стратегічними територіями. Наявність запасів нафти на Близькому Сході є прикладом такої динаміки, оскільки географічне положення регіону зробило його центром глобальної енергетичної політики та геополітичного суперництва.

Культурні та історичні чинники перетинаються з географічним положенням, формуючи ідентичність держави та її взаємодію. Держави, розташовані на культурних перехрестях, як, наприклад, у Середземноморському регіоні, часто мають багату і різноманітну культурну спадщину, що є результатом багатовікової торгівлі, міграції та завоювань. І навпаки, географічно ізольовані держави можуть розвивати більш однорідну культуру і відмінні політичні системи, сформовані під обмеженим зовнішнім впливом.

У сучасну епоху технологічний прогрес трансформував значення географічного положення. Авіаперельоти, цифровий зв'язок і глобальні ланцюги поставок зменшили обмеження, що накладаються фізичною відстанню, дозволивши державам подолати географічні бар'єри. Однак ці досягнення також створили нові виклики, такі як загрози кібербезпеці та необхідність забезпечення стійкості інфраструктури в умовах зміни клімату. Наприклад, острівні країни з низько розташованим географічним положенням особливо вразливі до підвищення рівня моря та екстремальних погодних явищ, що вимагає проактивних заходів для пом'якшення цих ризиків.

Поняття географічного положення виходить за межі фізичного та економічного вимірів і включає стратегічні та геополітичні міркування. Держави з вигідним географічним розташуванням часто мають значний вплив у регіональній та глобальній політиці. Наприклад, розташування Туреччини на перетині Європи та Азії наділило її стратегічним значенням як у справах НАТО, так і на Близькому Сході. Аналогічно, зміна геополітичної динаміки в Арктичному регіоні підкреслює зростаюче значення географічного положення, оскільки танення льодовикових шапок відкриває нові судноплавні шляхи і оголює невикористані природні ресурси, посилюючи конкуренцію між арктичними і неарктичними державами. Такий же само приклад можна побачити на рисунку 6.2 і з Україною.

Рис. 6.2. Географічне положення України

Отже, географічне положення держави - це багатовимірне поняття, яке охоплює фізичне розташування, природні ресурси, культурні перетини і стратегічне значення. Воно глибоко формує можливості та виклики держави, впливаючи на її економічний розвиток, міжнародні відносини та геополітичне значення. Хоча технологічний прогрес і глобалізація змінили деякі аспекти географічного детермінізму, незмінна важливість розташування у формуванні долі держави підкреслює позачасову актуальність цієї концепції для розуміння динаміки людської географії та міжнародної політики.

6.2 Основні ознаки географічного положення: дистанційність детермінованість, потенційність

Географічне розташування є одним з найбільш фундаментальних аспектів розуміння розподілу природних і людських явищ на Землі. Воно слугує фундаментальною лінзою, крізь яку ми досліджуємо, як просторове розташування впливає на суспільний розвиток, взаємодію з навколишнім середовищем та організацію економічних систем. Три найважливіші виміри географічного положення - це віддаленість, детермінованість і потенційність. Ці виміри пропонують різні, але взаємопов'язані перспективи для аналізу впливу розташування на різні системи та процеси.

Віддаленість означає відносну ізольованість або доступність місця розташування. Це поняття можна розуміти як в абсолютному вимірі, наприклад, як відстань від великих міських центрів або центрів економічної активності, так і у відносному, враховуючи такі фактори, як транспортна інфраструктура, технологічне сполучення та соціально-політичні бар'єри. Ступінь віддаленості глибоко впливає на інтеграцію регіону в глобальні та регіональні мережі. Наприклад, віддалені райони можуть мати проблеми з доступом до ринків, охорони здоров'я, освіти та інших основних послуг, що може призвести до диспропорцій у розвитку. З іншого боку, віддаленість може також надавати

можливості для збереження культурної спадщини, біорізноманіття та екосистем, оскільки ці території можуть бути захищені від тиску урбанізації та промислової експлуатації. Таким чином, віддаленість втілює в собі як обмеження, так і переваги, які формують траєкторію розвитку місцевості.

Детермінізм у контексті географічного розташування пов'язаний з ідеєю про те, що фізичні та екологічні фактори відіграють вирішальну роль у формуванні людської діяльності та суспільних результатів. Ця концепція сягає корінням класичних географічних теорій, які стверджували, що клімат, топографія, родючість ґрунтів і наявність природних ресурсів мають домінуючий вплив на поведінку людини та економічні системи. Наприклад, наявність судноплавних річок історично сприяла торгівлі та урбанізації, тоді як посушливі регіони створювали значні проблеми для продуктивності сільського господарства. Однак сучасні погляди на детермінізм часто критикують його редукціоністські тенденції, підкреслюючи складну взаємодію між умовами навколишнього середовища та людською діяльністю. Хоча фізична географія, безперечно, є основою, на якій розгортається людська діяльність, технологічний прогрес і соціокультурна адаптація продемонстрували здатність людства долати обмеження, пов'язані з навколишнім середовищем. Отже, детермінізм найкраще розуміти як фактор, що задає параметри можливостей, а не диктує неминучі результати.

Потенційність, як характеристика географічного розташування, зосереджується на прихованих можливостях і потенціалах, притаманних певній території. На відміну від детермінізму, який акцентує увагу на існуючих умовах, потенційність спрямована на перспективу, підкреслюючи, як можна використати розташування для досягнення майбутніх цілей. Цей вимір враховує такі фактори, як стратегічне позиціонування, забезпеченість ресурсами, демографічні тенденції та технологічні інновації. Наприклад, прибережні регіони часто мають значний потенціал для морської торгівлі, розвитку відновлюваної енергетики та туризму.

Аналогічно, регіони з молодим і зростаючим населенням можуть мати потенціал стати центрами інновацій та економічного динамізму. Концепція потенційності підкреслює важливість бачення, планування та інвестицій для перетворення географічних переваг на відчутні вигоди. Вона також підкреслює динамічний характер розташування, оскільки зміни в геополітичному розташуванні, технологічний прогрес та екологічні зміни можуть змінити сприйняття потенціалу регіону.

Ці три виміри - віддаленість, детермінованість і потенційність - складно взаємодіють між собою, формуючи характер і розвиток географічного розташування. Віддаленість може впливати на ступінь впливу детермінізму, оскільки ізольовані території можуть мати менше можливостей протидіяти екологічним обмеженням за допомогою зовнішньої підтримки або технологій. Аналогічно, потенціал може пом'якшити виклики віддаленості шляхом виявлення та використання унікальних сильних сторін, таких як нішеві ринки або невикористані природні ресурси. Взаємодія між цими вимірами підкреслює багатогранність географічного аналізу і потребу в інтегративних підходах, які враховують як обмеження, так і можливості.

Отже, основні характеристики географічного розташування - віддаленість, детермінованість і потенційність - пропонують цінну основу для розуміння того, як просторові чинники впливають на людські та екологічні системи. Кожен вимір забезпечує окрему перспективу, але всі разом вони сприяють цілісному розумінню ролі розташування у формуванні динаміки нашого світу. Вивчаючи ці особливості, дослідники, політики та планувальники можуть розробити більш тонкі стратегії для вирішення проблем і використання можливостей, які надає географічне розмаїття.

6.3 Політико-географічне положення держави

Політико-географічне положення держави є одним з різновидів місцезнаходження країни (рис. 6.3) та багатогранним поняттям, що охоплює фізико-географічні, економіко-географічні, транспортно-географічні та геополітичні складові. Ці фактори в сукупності визначають роль і вплив держави в міжнародній системі, формують її взаємодію з сусідніми країнами та світовим співтовариством.

Рис. 6.3 Види географічного положення

З фізико-географічної точки зору, розташування держави має фундаментальне значення для її ідентичності та розвитку. Це стосується широти, довготи, клімату, природних ресурсів та фізичного рельєфу. Країни, розташовані в помірних зонах, часто отримують вигоду від сприятливих кліматичних умов, які підтримують сільське господарство, житло та промисловий розвиток. І навпаки, держави, розташовані в посушливих, полярних або тропічних зонах, можуть стикатися з такими проблемами, як екстремальні погодні умови, опустелювання або обмежений сільськогосподарський потенціал. Наявність природних ресурсів, таких як корисні копалини, джерела енергії та орні землі, також впливає на здатність держави до економічного зростання та самодостатності. Прибережні держави, наприклад, часто отримують переваги від

доступу до морських торговельних шляхів, рибних ресурсів та стратегічного військово-морського розташування, тоді як країни, що не мають виходу до моря, можуть боротися з економічною ізоляцією та залежністю від сусідніх держав у питанні доступу до міжнародних ринків.

Економіко-географічні характеристики підкреслюють взаємозв'язок між розташуванням держави та її економічною діяльністю. Близькість до глобальних економічних центрів, таких як великі міста або промислові зони, може надати державі можливості для торгівлі, інвестицій та передачі технологій. Наприклад, країни, розташовані поблизу важливих морських транспортних артерій, таких як Ормузька протока, Суецький або Панамський канали, часто відіграють ключову роль у глобальних торговельних мережах. Крім того, на економічний потенціал держави впливає наявність інфраструктури, включаючи порти, автомобільні та залізничні шляхи, а також розвиток міських центрів. Внутрішня географія держави, включаючи розподіл природних ресурсів і населених пунктів, також формує регіональні економічні диспропорції та пріоритети розвитку.

Транспортно-географічні міркування тісно пов'язані з доступністю та сполучуваністю держави. Ефективні транспортні мережі сприяють переміщенню товарів, людей та інформації, тим самим посилюючи економічну інтеграцію та соціальну згуртованість. Держави з добре розвиненою транспортною інфраструктурою - аеропортами, морськими портами та трансконтинентальними залізницями - мають кращі можливості для участі у світовій торгівлі та залучення прямих іноземних інвестицій. І навпаки, країни зі складним рельєфом, наприклад, з горами або густими лісами, можуть зіткнутися з вищими витратами на розвиток і обслуговування інфраструктури, що обмежує їхнє економічне зростання. Стратегічне розташування вздовж основних торговельних коридорів або на перехресті регіональних транспортних мереж також може посилити геополітичний вплив та економічне значення держави.

Геополітичні складові позиції держави заглиблюються в її стратегічне значення в глобальній структурі влади. Геополітика розглядає, як географічні атрибути держави впливають на її політичні відносини та динаміку безпеки. Конфігурація кордонів, наприклад, впливає на відносини з сусідніми країнами, формуючи як можливості для співпраці, так і потенційні конфлікти. Держави, розташовані на перетині континентів або поруч з нестабільними регіонами, часто опиняються в центрі геополітичної напруженості. Крім того, членство країни в регіональних альянсах, торговельних блоках або міжнародних організаціях відображає її геополітичну стратегію та прагнення. Наявність військових баз, контроль над стратегічними водними шляхами та здатність проектувати владу на регіональному чи глобальному рівні також визначають геополітичне становище держави.

Інтеграція цих компонентів підкреслює взаємозалежність географії та політики у формуванні розвитку та впливу держави. Фізико-географічні характеристики країни є основою її економічного та геополітичного потенціалу, тоді як стратегічний вибір та інвестиції в інфраструктуру дозволяють їй ефективно використовувати ці характеристики. У сучасну епоху глобалізація і технологічний прогрес змінили значення географічних бар'єрів, дозволивши навіть географічно несприятливим державам досягти економічного і політичного лідерства завдяки інноваціям і стратегічним партнерствам.

Отже, політико-географічне положення держави є динамічним і багатогранним поняттям. Воно охоплює поєднання фізичних реалій і людської діяльності, які впливають на ідентичність, можливості та вплив держави на світовій арені. Розуміння цих складових дає цінне уявлення про можливості та виклики, з якими стикаються держави, коли вони орієнтуються у взаємопов'язаному та постійно мінливому глобальному ландшафті.

6.4 Використання понять «територія» та «простір» в туристичному країнознавстві

У сфері туристичних досліджень поняття «територія» і «простір» слугують критичними лінзами, через які можна зрозуміти й проаналізувати динаміку регіонального розвитку туризму, культурної взаємодії та економічної трансформації. Ці поняття, що сягають корінням у географію, соціологію та антропологію, дозволяють дослідникам і практикам вивчати складні взаємозв'язки між людьми, ландшафтами та видами діяльності в межах певного регіону. Застосовуючи ці теоретичні конструкції, стає можливим виявити, як туризм формує просторові та територіальні виміри регіону, і як він формується під впливом цих просторових і територіальних вимірів.

«Територія» в дослідженнях туризму часто розуміється як обмежена географічна область, що характеризується певними культурними, політичними або економічними атрибутами. Ця концепція підкреслює людське втручання у визначення та управління просторами для цілей туризму. Території створюються і підтримуються завдяки поєднанню природних особливостей і соціально-політичних кордонів, а в контексті туризму вони часто пов'язані з цілеспрямованим брендингом і комерціалізацією ландшафтів, об'єктів спадщини та міських просторів. Територія - це не просто фізична локація, а соціально сконструйований домен, просякнутий значеннями та наративами, які приваблюють туристів. Наприклад, такі регіони, як Тоскана в Італії чи Прованс у Франції, є не лише географічними областями, але й територіями, сконструйованими протягом століть культурної асоціації, мистецької репрезентації та економічного розвитку, пов'язаного з туризмом. Ці території продаються як ідеалізовані простори, що пропонують особливий досвід, впливаючи таким чином на поведінку та очікування туристів.

З іншого боку, «простір» у туризмознавстві означає більш плинну і динамічну концепцію, яка виходить за межі фіксованих кордонів. Він формується

рухом, взаємодією та практиками людей у межах регіонів та між ними. Простір втілює реляційні та емпіричні виміри туризму, відображаючи те, як туристи та місцеві громади взаємодіють з навколишнім середовищем. На відміну від території, яка часто має на увазі статичні і керовані рамки, простір підкреслює життєвий досвід, мобільність і сприйняття людей. Саме через поняття простору науковці досліджують такі явища, як туристичні потоки, просторову організацію пам'яток та взаємодію між туристами і приймаючими громадами. Наприклад, такі міські простори, як Таймс-Сквер у Нью-Йорку чи токійський перехід Сібуя, постійно переосмислюються під впливом діяльності мільйонів відвідувачів, що робить їх динамічними центрами туризму та культурного обміну.

Взаємозв'язок між територією і простором у дослідженнях туризму особливо очевидний у регіональному аналізі, де ці поняття допомагають з'ясувати, яким чином туризм впливає на місцевий розвиток. Території часто слугують базовими одиницями для планування туризму, забезпечуючи структурні та інституційні рамки, необхідні для управління туристичною діяльністю. Уряди та туристичні ради розмежовують території для створення цілісних стратегій брендингу, запровадження регуляторних механізмів та ефективного розподілу ресурсів. Однак життєвий досвід туристів і місцевих жителів на цих територіях часто виходить за ці рамки, оскільки вони мандрують і переосмислюють простір, в якому мешкають, і переосмислюють його. Ця діалектика між структурованим поняттям території та плинністю простору є ключовою для розуміння того, як розвивається туризм у регіоні.

Наприклад, прибережні регіони часто є прикладом взаємодії між територією і простором. Прибережна територія може бути офіційно визначена як туристична дестинація, з розвиненою інфраструктурою, такою як курорти, пристані для яхт і культурні центри, що приваблюють відвідувачів. Однак простори в межах цієї території, такі як пляжі, ринки та рекреаційні зони, формуються під впливом різноманітної діяльності та взаємодії туристів і мешканців. Просторові практики

пляжників, серфінгістів, торговців і захисників природи сприяють динамічному характеру цих територій, часто кидаючи виклик або доповнюючи територіальні наративи, які просувають органи управління туризмом.

Крім того, концепції території та простору відіграють важливу роль у вирішенні питань сталості та інклюзивності розвитку туризму. Територіальні підходи можуть сприяти впровадженню політики, яка захищає природну та культурну спадщину, забезпечуючи при цьому справедливі економічні вигоди. Наприклад, створення об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО є територіальною стратегією, спрямованою на збереження територій, що мають видатну цінність, і водночас сприяння сталому туризму. Водночас, просторова перспектива підкреслює важливість розуміння повсякденного досвіду і практики всіх зацікавлених сторін, включаючи маргіналізовані групи, у процесі розвитку. Цей подвійний підхід може допомогти пом'якшити негативні наслідки туризму, такі як перенаселеність, погіршення стану довкілля та комерціалізація культури, шляхом сприяння більш цілісним та адаптивним стратегіям.

На закінчення, поняття «територія» і «простір» забезпечують цінну теоретичну основу для вивчення туризму в регіональному контексті. У той час як територія пропонує структуровану лінзу для вивчення геополітичних та економічних вимірів туризму, простір висвітлює реляційні та емпіричні аспекти взаємодії людини з навколишнім середовищем. Разом ці концепції дають змогу всебічно зрозуміти, як туризм формує географічну, культурну та соціальну динаміку регіону і як він формується під впливом цієї динаміки. Інтегруючи ці перспективи, дослідники та практики можуть розробити більш тонкі та ефективні стратегії для просування сталого та інклюзивного туризму, що поважає складність регіональних ідентичностей та екосистем.

6.5 Простір як умова для туристичної діяльності

Космос як умова туристичної діяльності - захоплююча і багатогранна тема, в якій переплітаються технологічний прогрес, людська допитливість і зростаюча комерціалізація космічного простору. Концепція космічного туризму, колись обмежена сферою наукової фантастики, поступово перетворилася на життєздатну індустрію, рушійною силою якої є інновації, інвестиції та людське прагнення досліджувати космос за межами Землі. Розуміння космосу як умови для туризму вимагає вивчення його унікального середовища, пов'язаних з ним технологічних і логістичних викликів, а також соціально-економічних наслідків надання доступу до такої розрідженої сфери.

Космос пропонує надзвичайне середовище, яке відрізняє його від земних місць призначення. Відчуття невагомості, панорамні види Землі з орбіти і можливість спостерігати за небесними явищами за межами атмосфери створюють неперевершену привабливість для потенційних туристів. Ефект огляду - когнітивний зсув, про який повідомляють астронавти, спостерігаючи Землю з космосу - додає глибокого виміру досвіду космічного туризму, надихаючи на відчуття взаємопов'язаності та екологічної свідомості. Вакуум космосу, екстремальні температури і вплив космічної радіації також роблять його ворожим середовищем, що вимагає спеціалізованих технологій та інфраструктури для забезпечення безпеки і комфорту людини.

Технологічні вимоги до космічного туризму величезні і включають розробку надійних космічних апаратів, систем життєзабезпечення та засобів запуску. Такі компанії, як SpaceX, Blue Origin і Virgin Galactic, стали піонерами в розробці ракетних технологій багаторазового використання, що значно знизило вартість доступу до космосу. Однак складність проектування кораблів, здатних перевозити непрофесійних астронавтів, вимагає ретельної уваги до протоколів безпеки і досвіду користувачів. Суборбітальні польоти, які дозволяють здійснювати короткі подорожі на край космосу, наразі є найдоступнішою

формою космічного туризму. Орбітальний і місячний туризм, хоч і є більш амбітним, але пов'язаний з більшими проблемами з точки зору вартості, тривалості і ризику.

Логістика та інфраструктура відіграють вирішальну роль у розвитку космічного туризму. Місця запуску повинні бути стратегічно розташовані і обладнані так, щоб задовольняти потреби частих місій. Космодроми, такі як у Нью-Мексико і Казахстані, слугують воротами в космос, але їхній розвиток вимагає значних інвестицій і дотримання міжнародних правил. Крім того, інтеграція навчальних програм для туристів, що включають фізичну підготовку і симуляції, має важливе значення для підготовки учасників до суворих умов космічних подорожей. Така підготовка не тільки забезпечує безпеку туристів, але й збагачує їхній досвід, знайомлячи з унікальними умовами космосу.

Соціально-економічні наслідки космічного туризму є глибокими. З одного боку, галузь обіцяє стимулювати інновації, створювати робочі місця і стимулювати економічне зростання через розвиток допоміжних галузей, таких як аерокосмічна інженерія, готельний бізнес та індустрія розваг. З іншого боку, вона піднімає питання справедливості та сталості. Висока вартість космічних подорожей наразі обмежує участь у них заможних людей, посилюючи існуючу нерівність у доступі до надзвичайних вражень. Крім того, вплив запусків ракет на навколишнє середовище, включаючи викиди вуглецю і потенційну шкоду озоновому шару, зумовлює необхідність розробки чистіших технологій двигунів і впровадження сталих практик.

Космос як умова туризму також спонукає до філософських та етичних міркувань. Комерціалізація космічного простору кидає виклик принципам, закріпленим у міжнародних угодах, таких як Договір про космос, який наголошує на мирному використанні космосу на благо всього людства. Потенціал приватизації і територіальних претензій викликає занепокоєння щодо управління і справедливого розподілу космічних ресурсів. Крім того, культурні та

психологічні наслідки демократизації доступу до космосу потребують вивчення. Оскільки все більше людей отримують можливість здійснити космічні подорожі, колективне сприйняття місця людства у Всесвіті може зазнати значної трансформації.

Отже, космос як умова туристичної діяльності втілює в собі конвергенцію інновацій, прагнень і складності. Він пропонує безпрецедентну можливість вийти за межі Землі та дослідити космос завдяки технологічному прогресу та людській винахідливості. Однак реалізація повного потенціалу космічного туризму вимагає вирішення притаманних йому викликів і забезпечення безпечного, справедливого і сталого розвитку. У міру того, як людство просувається до останнього рубежу, космічний туризм може переосмислити наше сприйняття світу і нашого місця у Всесвіті.

Питання для самоконтролю

1. Що таке географічне положення держави?
2. Як відрізняється абсолютне і відносне географічне положення?
3. Чому близькість до основних торговельних шляхів є важливою для держави?
4. Який вплив мають природні бар’єри, такі як гори, на географічне положення?
5. Як географічне положення впливає на забезпечення держави природними ресурсами?
6. Чим відрізняється віддаленість як характеристика географічного положення?
7. Що таке географічний детермінізм?
8. Які фактори впливають на потенційність географічного положення?
9. Як політико-географічне положення впливає на міжнародні відносини держави?
10. Які складові політико-географічного положення найбільше впливають на економічний розвиток?
11. Чому країни без виходу до моря стикаються з економічними труднощами?
12. Як територія і простір використовуються в туристичному країнознавстві?
13. Що таке територія в контексті туризму?

14. Як простір формується під впливом туристичної діяльності?
15. Як поняття території та простору взаємодіють у туристичних дослідженнях?
16. Яке значення має простір для сталого розвитку туризму?
17. Які виклики постають перед розвитком космічного туризму?
18. Як технології багаторазового використання ракет впливають на доступність космічного туризму?
19. Чому космічний туризм піднімає етичні питання?
20. Як космос як умова туристичної діяльності може змінити сприйняття людства про своє місце у Всесвіті?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Що таке абсолютне географічне положення?
А) Розташування держави відносно інших країн
Б) Координати широти і довготи, які визначають точне місце на карті
В) Близькість держави до природних ресурсів
Г) Розташування держави біля океанів

2. Яка з перелічених характеристик є ознакою географічного положення?
А) Демографічна структура
Б) Політична система
В) Дистанційність
Г) Суспільна думка

3. Що означає поняття «географічний детермінізм»?
А) Вплив технологій на розвиток країни
Б) Стратегічне використання ресурсів
В) Визначення розвитку держави природними умовами
Г) Залежність від сусідніх країн

4. Яке значення має наявність морських портів для держави?
А) Підвищує культурну спадщину
Б) Забезпечує доступ до міжнародної торгівлі
В) Зменшує потребу у природних ресурсах
Г) Сприяє урбанізації лише у прибережних районах

5. Яке твердження найкраще описує поняття «територія» у туристичному країнознавстві?
А) Динамічний процес взаємодії туристів із середовищем

Б) Статично визначена географічна область із чіткими кордонами
В) Сукупність туристичних потоків між регіонами
Г) Спосіб інтеграції культури в економіку

6. Що є основною ознакою простору в туризмі?
А) Стабільність кордонів
Б) Соціально-економічний потенціал
В) Динамічність взаємодії людей і середовища
Г) Стан інфраструктури

7. Що є прикладом потенційності географічного положення?
А) Суворий клімат в Арктиці
Б) Вигідне розташування Сінгапуру на торговельному шляху
В) Географічна ізоляція регіону
Г) Залежність від сусідньої країни

8. Яка характеристика найбільше впливає на політико-географічне положення держави?
А) Наявність культурної спадщини
Б) Доступ до стратегічних торговельних шляхів
В) Рівень урбанізації
Г) Стан системи охорони здоров’я

9. Що робить космос унікальним середовищем для туризму?
А) Близькість до планет
Б) Високий рівень комфортності для туристів
В) Відчуття невагомості та панорамні види Землі
Г) Простота технологій для подорожей

10. Яке з наведених тверджень є прикладом впливу глобалізації на географічне положення?
А) Відкриття нових судноплавних шляхів у Північному Льодовитому океані
Б) Обмеження доступу до міжнародних ринків через кордони
В) Підвищення рівня локальної ізоляції
Г) Повне ігнорування фізичних бар’єрів

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які фактори впливають на відносне географічне положення держави?
А) Близькість до сусідніх країн

Б) Координати широти і довготи
В) Доступ до торговельних шляхів
Г) Природні ресурси, розташовані у межах країни

2. Які з перелічених елементів визначають політико-географічне положення?
А) Фізичний рельєф
Б) Транспортні мережі
В) Стратегічне значення кордонів
Г) Місцева флора і фауна

3. Що характерно для держав, розташованих на перетині торговельних шляхів?
А) Підвищена економічна активність
Б) Культурна ізоляція
В) Геополітичне значення
Г) Залежність від інших країн

4. Які аспекти можуть стати перевагами географічного положення держави?
А) Розташування біля океану
Б) Наявність кліматичних зон для аграрної діяльності
В) Віддаленість від сусідів
Г) Контроль стратегічних водних шляхів

5. Які особливості простору впливають на туристичну діяльність?
А) Плинність взаємодії людей із середовищем
Б) Статичність кордонів
В) Мобільність туристичних потоків
Г) Просторове планування інфраструктури

6. Які фактори впливають на детермінованість географічного положення?
А) Наявність природних ресурсів
Б) Рівень технологічного розвитку
В) Транспортна доступність
Г) Географічний клімат регіону

7. Які наслідки для держави можуть виникати через географічну ізоляцію?
А) Ускладнений доступ до ринків
Б) Збереження природного біорізноманіття
В) Швидкий економічний розвиток

Г) Обмежений вплив зовнішніх культур

8. Які виклики виникають у держав, що не мають виходу до моря?
А) Труднощі у міжнародній торгівлі
Б) Підвищена залежність від сусідніх країн
В) Більший доступ до глобальних ринків
Г) Проблеми з розвитком туризму

9. Які перспективи пов'язані з потенційністю географічного положення?
А) Розвиток морської торгівлі
Б) Використання нових технологій
В) Збільшення залежності від імпорту
Г) Залучення іноземних інвестицій

10. Які екологічні виклики пов'язані з космічним туризмом?
А) Збільшення викидів вуглецю
Б) Виснаження природних ресурсів Землі
В) Шкода для озонового шару
Г) Загроза біорізноманіттю у космосі

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Як абсолютне та відносне географічне положення впливають на економічний і соціальний розвиток держави? Наведіть приклади.
2. Опишіть три основні ознаки географічного положення (дистанційність, детермінованість, потенційність) та поясніть їхній взаємозв'язок у розвитку регіонів.
3. Як фізико-географічні особливості території можуть стати перевагами або викликами для держави? Відповідь проілюструйте прикладами з реального світу.
4. Чому контроль над стратегічними транспортними шляхами є важливим для політичного та економічного впливу держави? Поясніть на прикладі Суецького каналу або Панамського каналу.
5. Проаналізуйте, як туристична діяльність змінює використання простору та формує територіальні особливості регіону.
6. Які переваги і недоліки має ізольоване географічне положення держави? Наведіть приклади таких держав і поясніть їхній розвиток.
7. Розкрийте вплив глобалізації на значення географічного положення держав. Як сучасні технології змінюють поняття віддаленості?
8. Як космічний туризм може вплинути на економічний розвиток і міжнародні відносини? Розгляньте перспективи та виклики цієї галузі.

9. Опишіть роль території та простору у плануванні сталого туризму. Як можна збалансувати економічні, екологічні та культурні аспекти?

10. Як геополітичні аспекти географічного положення впливають на стратегії держави у міжнародних відносинах? Наведіть приклади держав, які мають ключове стратегічне розташування.

ТЕМА 7. РЕГІОНАЛЬНИЙ ОГЛЯД ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МАКРОРЕГІОНІ

План

7.1 Загальна характеристика Європейського туристичного макрорегіону

7.2 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Європейського туристичного макрорегіону світового значення

7.3 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Франції, Італії, Іспанії як лідерів туризму Європейського туристичного макрорегіону

7.4 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Європейському туристичному макрорегіоні

Література:

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навчальний посібник. К. : ВЦ «Академія», 2005. 704 с.
2. Будз М. Д., Мартинюк В. О., Постоловський Р. М., Троян С. С. Комплексне країнознавство (основні поняття, категорії, країни, персоналії) : словник-довідник. Київ : ПП Самборський І.О., 2003. 256 с.
3. Вацеба В. Я. Туристичне країнознавство: конспект лекцій. Чернівці: Рута, 2003. 32с.
4. Довгань Г. Д. Сиротенко А. Й., Стадник О. Г. Країнознавство. Х. Вид-во «Ранок», 2009 . 480 с.
5. Клапчук В.М. Туристичне країнознавство (лекції): Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2023. 177 с

6. Раціональне використання природних ресурсів: навчальний посібник / Л. М. Богадьорова, С. Г. Мельниченко. – Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2024. – 234 с. URL: https://surl.li/tzhveo

7. Семенов В. Ф., Дишкантюк О. В., Олійник В. Д. Туристичне країнознавство: навч. посіб. 2-ге вид., дововнене та виправлене, стереотипне / за ред. В. Ф. Семенова. Херсон : Грінь Д. С., 2013. 391 с.

7.1 Загальна характеристика Європейського туристичного макрорегіону

Європейський туристичний макрорегіон є одним з найвизначніших і найрізноманітніших туристичних напрямків у світі, що характеризується багатством історичних, культурних, географічних та економічних особливостей, які приваблюють мільйони відвідувачів щороку. Охоплюючи широкий спектр клімату, ландшафтів і культурних традицій, цей регіон пропонує безпрецедентне розмаїття вражень, що робить його наріжним каменем світової туристичної індустрії. Довга історія Європи, від стародавніх цивілізацій і середньовічних королівств до сучасних національних держав, залишила по собі глибоку спадщину, видиму в архітектурі, мистецтві та культурних установах. Ця історична глибина є головною принадою для туристів, які захоплюються такими пам'ятками, як Колізей у Римі, Ейфелева вежа в Парижі та Акрополь в Афінах, серед незліченної кількості інших. Ці пам'ятки, часто визнані об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО, слугують магнітом для культурного туризму і підкреслюють унікальну привабливість регіону.

Географічне розмаїття європейського туристичного макрорегіону є ще однією визначальною характеристикою, що охоплює широкий спектр природних пам'яток. Від залитих сонцем пляжів Середземномор'я до суворих вершин Альп і безтурботних фіордів Скандинавії - Європа пропонує середовище для кожного типу мандрівників. Помірний клімат регіону з виразними сезонними коливаннями ще більше підвищує його привабливість. Відвідувачі можуть насолоджуватися літніми відпустками на узбережжі Середземного моря,

зимовими видами спорту на альпійських курортах, а також яскравими весняними та осінніми перетвореннями в лісах і сільській місцевості. Таке розмаїття уможливлює цілорічний туризм, забезпечуючи економічну стабільність для багатьох дестинацій у макрорегіоні.

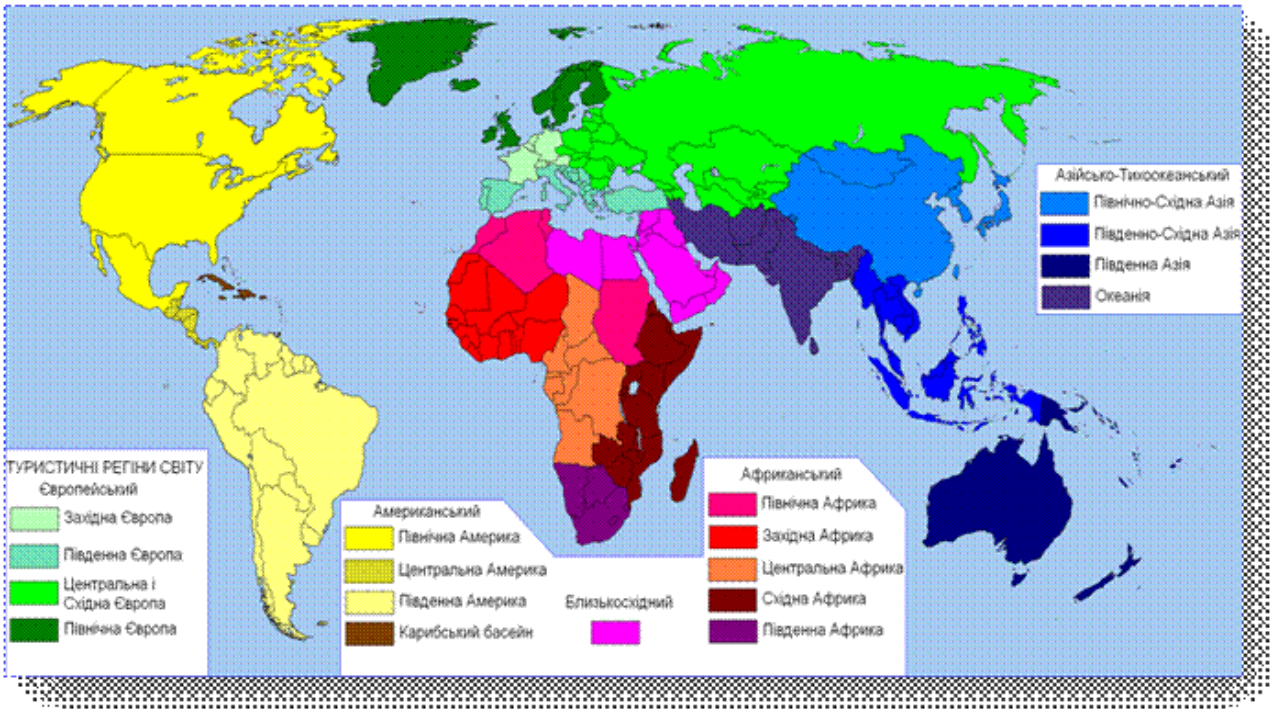

Рис. 7.1. Туристичні макрорегіони світу

Культурне розмаїття є однією з візитних карток Європи, а мозаїка мов, традицій і кухонь сприяє її статусу провідного туристичного напрямку. Кожна країна макрорегіону пропонує унікальний культурний досвід, від фламенко і культури тапас в Іспанії до оперних і кулінарних традицій Італії та святкових ринків Німеччини. Гастрономія відіграє значну роль у привабливості європейського туризму, адже континент є домівкою для одних з найвідоміших кулінарних традицій та виноробних регіонів світу. Це культурне багатство поширюється на фестивалі, художні виставки та вистави, які є невід'ємною

частиною туристичного досвіду і відображають динамічну та багатогранну ідентичність Європи.

Економічна інфраструктура також відіграє важливу роль в успіху європейського туристичного макрорегіону. Європа є дуже доступною, з густою мережею міжнародних аеропортів, залізниць та автошляхів, які сприяють безперешкодним подорожам. Розвиток бюджетних авіаліній та Шенгенська угода, яка дозволяє подорожувати без паспортів багатьма європейськими країнами, значно стимулювали внутрішньорегіональний та міжнародний туризм. По всьому континенту є широкий вибір житла - від розкішних готелів до бюджетних хостелів, що гарантує вибір для мандрівників з будь-яким рівнем доходу. Туристичний сектор є життєво важливою складовою багатьох європейських економік, роблячи значний внесок у ВВП і зайнятість, а також сприяючи розвитку суміжних галузей, таких як готельно-ресторанний бізнес, транспорт і роздрібна торгівля.

Сталий розвиток став одним із найважливіших пріоритетів європейської туристичної галузі, що відображає зростаюче глобальне занепокоєння щодо збереження довкілля та культури. Багато дестинацій у макрорегіоні впроваджують сталі практики, включаючи просування екологічного туризму, скорочення викидів вуглецю, збереження історичних пам'яток та природних ландшафтів. Такі ініціативи, як Європейський зелений курс та різні регіональні програми, мають на меті збалансувати зростання туризму з необхідністю захисту навколишнього середовища та культурної спадщини. Таке прагнення до сталого розвитку зміцнює імідж Європи як далекоглядного і відповідального лідера туризму, що приваблює екологічно свідомих мандрівників.

Політична і соціальна стабільність Європи також підкріплює її привабливість як туристичного макрорегіону. Більшість європейських країн пропонують безпечне і гостинне середовище для мандрівників, підкріплене міцною правовою базою і добре налагодженими державними послугами. Ця

стабільність у поєднанні з репутацією Європи як країни з високими стандартами у сфері охорони здоров'я, транспорту та обслуговування клієнтів гарантує, що відвідувачі можуть подорожувати континентом з упевненістю та легкістю. Крім того, інтеграційні зусилля Європи, прикладом яких є Європейський Союз, сприяють транскордонному співробітництву та розвитку туризму в регіональному масштабі.

Отже, європейський туристичний макрорегіон виділяється як багатогранна і динамічна дестинація, що вирізняється своїм історичним і культурним багатством, географічним розмаїттям, потужною економічною інфраструктурою і прагненням до сталого розвитку. Його незмінна привабливість ґрунтується на унікальному поєднанні природної краси, культурної глибини та сучасних зручностей, що робить його багаторічним фаворитом для мандрівників з усього світу. Оскільки туристична індустрія продовжує розвиватися, Європа залишається в авангарді, адаптуючись до мінливих тенденцій і зберігаючи свою позицію світового лідера в туризмі.

7.2 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Європейського туристичного макрорегіону світового значення

Європейський туристичний макрорегіон, визнаний у всьому світі завдяки своєму безпрецедентному розмаїттю та багатству природних, соціальних та подієвих ресурсів, слугує ключовим центром туризму та відпочинку. Його географічні, культурні та історичні особливості роблять його магнітом для мандрівників з усього світу, пропонуючи унікальне поєднання вражень, які задовольняють різноманітні уподобання та інтереси. Привабливість цього макрорегіону зумовлена різноманітними ландшафтами, глибоко вкоріненою культурною спадщиною та яскравими подіями, які в сукупності підвищують його туристичний профіль.

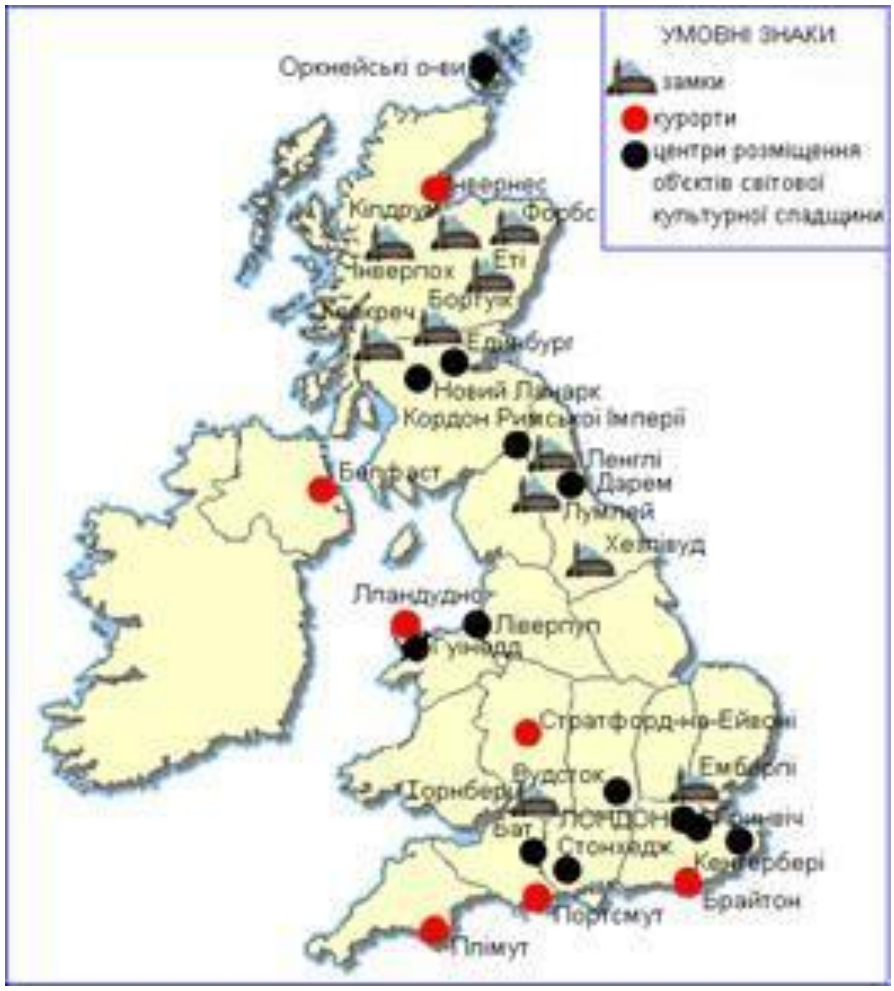

Рис. 7.2 Туристичні об'єкти Великобританії

Природні ресурси європейського туристичного макрорегіону є одними з його найвизначніших атракцій. Різноманітний рельєф континенту, що включає високі гірські хребти, такі як Альпи і Піренеї, великі рівнини і незаймані берегові лінії уздовж Середземного, Атлантичного і Північного Льодовитого океанів, створює виняткове тло для активного відпочинку і рекреаційних заходів на природі. Такі національні парки, як Плітвіцькі озера в Хорватії, Ватнайокюдль в Ісландії та Доломітові Альпи в Італії, демонструють відданість регіону збереженню своєї природної спадщини. Ці території пропонують можливості для піших прогулянок, катання на лижах, водних видів спорту та спостереження за дикою природою. Крім того, Європа є домом для багатьох річок і озер, таких як

Дунай, Рейн і Женевське озеро, які мають не лише естетичну цінність, але й сприяють розвитку таких видів діяльності, як річкові круїзи і риболовля. Біорізноманіття цих екосистем робить значний внесок в екологічну привабливість регіону, приваблюючи як любителів природи, так і дослідників.

Рис. 7.3 Туристичні центри Італії

Соціальні ресурси європейського туристичного макрорегіону не менш переконливі. Багата культурна спадщина Європи проявляється в її історичних містах, архітектурних шедеврах та мистецьких колекціях. Знакові пам'ятки, такі як Ейфелева вежа, Колізей та Акрополь, є свідченням багатої історії та мистецьких досягнень регіону. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО, в тому

числі історичні центри Флоренції та Праги, ще більше підкреслюють культурне значення регіону. Європейські музеї, такі як Лувр у Парижі та Британський музей у Лондоні, зберігають одні з найвідоміших мистецьких та історичних артефактів у світі. Крім того, різноманітні кулінарні традиції регіону, від французької високої кухні до середземноморської дієти та скандинавської гастрономії, додають шар сенсорного багатства до туристичного досвіду. Фестивалі та традиційні заходи, такі як Октоберфест у Німеччині та Венеціанський карнавал, не лише демонструють місцеві звичаї, але й дають відвідувачам можливість зануритися в атмосферу, яка пов'язує їх із соціальною структурою регіону.

Рис. 7.4 Туристичні центри Франції

Ресурси, що базуються на подіях, значно підвищують привабливість європейського туристичного макрорегіону. На континенті відбувається безліч всесвітньо визнаних подій, які щороку приваблюють мільйони відвідувачів. Спортивні події, такі як Тур де Франс, Вімблдон та Чемпіонат Європи з футболу,

підкреслюють провідну роль Європи на світовій спортивній арені. Культурні та мистецькі фестивалі, такі як Каннський кінофестиваль і Зальцбурзький фестиваль, відзначають творчу майстерність і надають платформи для глобального культурного обміну. Релігійні події, зокрема паломництва до Сантьяго-де-Компостела і Ватикану, підкреслюють духовну спадщину регіону і приваблюють відвідувачів, які прагнуть отримати глибокий культурний і духовний досвід. Крім того, сезонні ринки, такі як різдвяні ринки в Німеччині та Австрії, увібрали в себе святковий дух і чарівність Європи, створюючи незабутні враження для туристів.

Рис. 7.5 Туристичні центри Іспанії

Інтеграція природних, соціальних та подієвих ресурсів позиціонує європейський туристичний макрорегіон як лідера світової туристичної індустрії.

Рис. 7.6. Туристичні центри Німеччини

Здатність регіону задовольнити широкий спектр інтересів - від пригод і відпочинку до культурного збагачення та соціальної активності - підкреслює його універсальну привабливість. Крім того, акцент регіону на сталому розвитку та інноваціях у туризмі гарантує збереження та примноження його ресурсів для майбутніх поколінь. Розвиток ініціатив у сфері екотуризму, сприяння збереженню спадщини та інвестиції у сталу інфраструктуру відображають прагнення Європи зберегти свій статус провідного світового туристичного напрямку. Такий цілісний підхід не лише підвищує економічну життєздатність регіону, але й зміцнює його культурну та екологічну стійкість, гарантуючи, що Європа залишиться наріжним каменем світового туризму на довгі роки.

7.3 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Франції, Італії, Іспанії як лідерів туризму Європейського туристичного макрорегіону

Особливості галузевої сегментації ринку туристичних послуг Франції, Італії та Іспанії, як провідних туристичних дестинацій європейського макрорегіону, виявляють складну взаємодію факторів, сформованих історичними, культурними, географічними та економічними впливами. Кожна країна демонструє унікальні стратегії сегментації та ринкову динаміку, водночас маючи певні спільні риси як провідні туристичні центри Європи.

На Францію, Італію та Іспанію разом припадає значна частка світових туристичних потоків. Цей статус підтримується їхньою різноманітною пропозицією, включаючи культурні пам'ятки, природні атракції, гастрономію та події. Франція, яку часто вважають найбільш відвідуваною країною світу, робить акцент на культурному та історичному туризмі. Її галузева сегментація підкреслює важливість туризму, пов'язаного зі спадщиною, з такими знаковими об'єктами, як Лувр, Ейфелева вежа і Версаль, що викликають значну частину інтересу відвідувачів. Крім того, французький ринок розкішного туризму процвітає завдяки асоціації з високою модою, вишуканою кухнею та ексклюзивними враженнями в таких місцях, як Французька Рив'єра. Сільський і винний туризм також заслуговують на увагу, а такі регіони, як Бургундія і Бордо, задовольняють нішеві ринки.

На сегментацію Італії значною мірою впливає її безпрецедентна культурна та мистецька спадщина. Відома такими містами, як Рим, Флоренція та Венеція, країна приваблює мільйони туристів, яких приваблюють її архітектурні дива, колекції творів мистецтва та історичні пам'ятки. Релігійний туризм є ще однією визначальною рисою, оскільки Ватикан є головним місцем паломництва. Італія також вирізняється кулінарним туризмом, оскільки її різноманітні регіональні кухні формують важливий сегмент ринку туристичних послуг. Крім того,

прибережний та острівний туризм відіграє важливу роль, а такі напрямки, як Амальфі, Сардинія та Сицилія, задовольняють потреби як відпочиваючих, так і розкішних туристів.

Туристичний ринок Іспанії характеризується яскравим поєднанням культурного, прибережного та подієвого туризму. Барселона та Мадрид є ключовими міськими центрами, що приваблюють відвідувачів своїми архітектурними чудесами, такими як роботи Антоніо Гауді, та динамічним культурним життям. Широке узбережжя та острови Іспанії, включаючи Балеарські та Канарські острови, позиціонують її як лідера пляжного туризму. Крім того, фестивальний і подієвий туризм Іспанії, уособлений такими подіями, як «Ла Томатина» і «Біг биків», робить значний внесок у її галузеву сегментацію. Гастрономічний туризм, зосереджений на культурі тапас і виноробних регіонах, таких як Ла-Ріоха, ще більше урізноманітнює профіль ринку.

Секторальна сегментація в цих країнах також відображає розвинену інфраструктуру, яка підтримує туристичну діяльність. Франція може похвалитися однією з найрозгалуженіших залізничних мереж у Європі, що полегшує внутрішні та міжнародні подорожі. Інтегровані транспортні системи Італії, включаючи швидкісні поїзди, такі як Frecciarossa, покращують сполучення між основними туристичними центрами. Інфраструктура Іспанії підтримує як масовий туризм, так і спеціалізовані ринки, з добре розвиненою мережею аеропортів і варіантів розміщення - від бюджетних хостелів до п'ятизіркових курортів.

Іншим важливим аспектом галузевої сегментації є роль сталого розвитку та інновацій. Франція впровадила політику, спрямовану на просування екологічного туризму, включаючи екологічну сертифікацію готелів та визначних пам'яток. Італійські ініціативи в галузі агротуризму пропонують екологічні варіанти подорожей, зберігаючи при цьому місцеві традиції та ландшафти. Іспанія досягла значних успіхів у впровадженні відновлюваної енергетики та

сталих практик у своїй туристичній інфраструктурі, особливо на островах та прибережних територіях.

Цифрова трансформація ще більше вдосконалила секторальну сегментацію ринку туристичних послуг у цих країнах. Онлайн-платформи та мобільні додатки уможливлюють персоналізований досвід подорожей, дозволяючи туристам адаптувати свої маршрути відповідно до конкретних інтересів. У Франції цифрові кампанії націлені на любителів мистецтва та історії. Італія використовує технології для просування гастрономічних турів і маршрутів спадщини, тоді як Іспанія використовує цифровий маркетинг для просування своїх фестивалів і нічного життя.

Незважаючи на свої сильні сторони, ці країни стикаються з викликами, які впливають на галузеву сегментацію. Надмірний туризм у знакових місцях, таких як Париж, Венеція та Барселона, вимагає стратегій розпорошення туристичних потоків на менш відомі дестинації. Крім того, економічні коливання, геополітичні чинники та глобальні кризи, такі як пандемія COVID-19, підкреслили важливість диверсифікації туристичних пропозицій та інвестицій у внутрішні туристичні ринки.

Отже, секторальна сегментація ринку туристичних послуг у Франції, Італії та Іспанії ілюструє динамічний і багатогранний підхід, пристосований до їхніх сильних сторін та ринкових потреб. Використовуючи свої культурні, природні та інноваційні активи, ці країни зберігають лідерство в європейському туристичному макрорегіоні, адаптуючись до мінливих уподобань мандрівників з усього світу.

7.4 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Європейському туристичному макрорегіоні

Туризм і рекреація є невід'ємними складовими глобальної економіки та суспільного розвитку, а європейський туристичний макрорегіон відіграє ключову

роль у формуванні тенденцій і стратегій сталого зростання. Цей регіон, що охоплює різноманітні культури, кліматичні умови та ландшафти, є одночасно і лідером, і випробувальним полігоном для еволюції туристичних практик. Однак його розвиток не позбавлений значних викликів і можливостей, які формуються економічними, екологічними, соціальними та технологічними факторами.

Європейський туристичний макрорегіон може похвалитися багатою культурною спадщиною, починаючи від стародавніх історичних пам'яток і закінчуючи яскравими сучасними мистецькими сценами. Знакові міста, такі як Париж, Рим і Прага, щороку приваблюють мільйони міжнародних туристів, тоді як менш досліджені дестинації у Східній Європі та на Балканах стають прихованими перлинами. Природні пам'ятки, включаючи Альпи, середземноморське узбережжя і скандинавські фіорди, ще більше підвищують привабливість регіону. Таке розмаїття пропозицій підкріплює позицію Європи як провідної світової дестинації, але водночас створює складний ландшафт для управління та розвитку туризму.

Однією з найактуальніших проблем, що стоять перед європейським туристичним сектором, є проблема надмірного туризму. Такі міста, як Венеція, Барселона та Дубровник, стали символами негативних наслідків надмірної кількості туристів, включаючи погіршення стану довкілля, навантаження на інфраструктуру та вимушене переселення місцевого населення. Баланс між підтримкою динамічної туристичної економіки та збереженням цілісності місцевих громад і екосистем є делікатним і вимагає інноваційних підходів до управління натовпом і планування дестинацій.

Екологічна стійкість є ще одним критично важливим питанням. Туризм робить значний внесок у викиди парникових газів, особливо через авіаперельоти та енергоємні операції у сфері гостинності. Зміна клімату становить пряму загрозу для багатьох природних і культурних пам'яток Європи - від підвищення рівня моря, що загрожує прибережним регіонам, до танення альпійських

льодовиків. Впровадження практик зеленого туризму, таких як популяризація залізничних подорожей, підвищення енергоефективності в закладах розміщення та підтримка ініціатив з екотуризму, має важливе значення для пом'якшення цих наслідків.

Пандемія COVID-19 підкреслила вразливість туристичного сектору до глобальних потрясінь, що призвело до безпрецедентного скорочення міжнародних прибуттів і втрат доходів. Однак вона також дала поштовх для переосмислення традиційних моделей туризму. Багато дестинацій почали робити акцент на внутрішньому туризмі та відпочинку на природі - тенденції, які можуть мати довготривалі наслідки для галузі. Розвиток цифрових технологій, включаючи тури віртуальної реальності та безконтактні платіжні системи, також змінив спосіб надання та споживання туристичних послуг.

Економічні диспропорції в європейському макрорегіоні становлять ще один виклик. У той час як Західна Європа має добре розвинену інфраструктуру та значні інвестиції в туризм, багато країн Східної та Південної Європи борються з недостатньо розвиненою інфраструктурою та обмеженими фінансовими ресурсами. Подолання цього розриву має важливе значення для сприяння справедливому зростанню та розкриття повного потенціалу регіону. Інвестиції в транспортні мережі, цифровий зв'язок та розвиток навичок працівників туристичної галузі можуть допомогти менш розвиненим регіонам конкурувати на глобальній арені.

Збереження культури та соціальна інклюзивність є критично важливими компонентами сталого розвитку туризму. Наплив туристів може іноді призводити до комерціалізації місцевих традицій, розмиваючи їхню автентичність і зменшуючи культурну тканину приймаючих громад. Заохочення моделей туризму на рівні громад та забезпечення того, щоб місцеве населення отримувало економічні та соціальні вигоди від туристичної діяльності, є життєво важливими стратегіями для вирішення цих проблем.

Технологічний прогрес відкриває значні перспективи для європейського туристичного сектору. Інтеграція штучного інтелекту, аналітики великих даних та ініціатив «розумних міст» може підвищити ефективність та персоналізацію туристичного досвіду. Наприклад, платформи, керовані штучним інтелектом, можуть надавати індивідуальні рекомендації мандрівникам, а «розумна» інфраструктура може оптимізувати використання ресурсів і зменшити вплив на навколишнє середовище. Крім того, поширення цифрового маркетингу та соціальних мереж розширило охоплення європейських дестинацій глобальною аудиторією, даючи змогу меншим і менш відомим локаціям приваблювати відвідувачів.

Перспективи розвитку туризму і рекреації в європейському макрорегіоні залежать від спільного і далекоглядного підходу. Регіональна співпраця за участі урядів, приватних зацікавлених сторін та місцевих громад має вирішальне значення для вирішення спільних проблем та використання спільних можливостей. Політика, яка надає пріоритет сталому розвитку, інноваціям та інклюзивності, сприятиме тому, щоб туризм і надалі залишався рушієм економічного зростання та культурного обміну в Європі. Балансуючи між збереженням і прогресом, європейський туристичний макрорегіон може слугувати моделлю для сталого розвитку туризму в усьому світі.

Питання для самоконтролю

1. Що таке Європейський туристичний макрорегіон? Які його основні особливості?
2. Які фактори роблять Європу одним із провідних туристичних напрямків світу?
3. Яку роль відіграє культурна спадщина в туристичній привабливості Європейського макрорегіону?
4. Як географічне розмаїття сприяє розвитку туризму в Європі?
5. Які кліматичні умови сприяють туризму в цьому регіоні?
6. Які основні природні ресурси Європи мають світове значення для туризму?

7. Як соціальні ресурси, такі як культурна спадщина, впливають на туристичну галузь?
8. Назвіть приклади подій, що приваблюють туристів до Європейського макрорегіону.
9. Яким чином фестивалі та культурні заходи сприяють розвитку туризму?
10. Як екологічні ініціативи впливають на сталий розвиток туризму?
11. Які країни є лідерами туристичної галузі в Європейському макрорегіоні? Чому?
12. Як туристичні послуги сегментуються у Франції, Італії та Іспанії?
13. Яку роль відіграє гастрономія у туристичній привабливості цих країн?
14. Як інфраструктура підтримує розвиток туризму в Європейському макрорегіоні?
15. Чому цифрова трансформація важлива для розвитку туристичних послуг?
16. Які основні проблеми надмірного туризму в Європі?
17. Як змінюється туризм у Європі через зміни клімату?
18. Які наслідки пандемії COVID-19 для туристичної галузі в Європі?
19. Які технологічні інновації використовуються для покращення туристичного досвіду?
20. Які перспективи розвитку туризму в Східній Європі та на Балканах?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Що є основною привабливістю європейського туристичного макрорегіону?
А) Доступні ціни
Б) Багатство історичних, культурних і географічних особливостей
В) Відсутність сезонності туризму
Г) Домінування розкішного туризму

2. Який кліматичний фактор сприяє розвитку туризму в Європі?
А) Тропічний клімат
Б) Помірний клімат з виразними сезонними коливаннями
В) Арктичний клімат
Г) Сухий клімат

3. Яка країна є найвідвідуванішою у світі?
А) Італія

Б) Франція
В) Іспанія
Г) Німеччина

4. Яка роль Альп у європейському туризмі?
А) Центр пляжного туризму
Б) Локація для зимових видів спорту
В) Пам’ятка ЮНЕСКО
Г) Центр винного туризму

5. Що є ключовим компонентом культурної спадщини Європи?
А) Історичні міста, архітектурні шедеври та мистецькі колекції
Б) Екзотична флора і фауна
В) Релігійні обряди
Г) Сільський побут

6. Який вид туризму пов'язаний з регіонами Бургундія та Бордо?
А) Екотуризм
Б) Релігійний туризм
В) Винний туризм
Г) Культурний туризм

7. Який туристичний ресурс найкраще характеризує скандинавські країни?
А) Фіорди
Б) Виноградники
В) Дюни
Г) Гейзери

8. Що стало ключовим чинником підвищення доступності подорожей у Європі?
А) Висока якість доріг
Б) Шенгенська угода та бюджетні авіалінії
В) Зменшення туристичних зборів
Г) Відсутність державних кордонів

9. Яка головна проблема, пов’язана з масовим туризмом у Європі?
А) Недостатня кількість туристів
Б) Зниження якості сервісу
В) Надмірний туризм і навантаження на інфраструктуру
Г) Відсутність природних ресурсів

10. Які європейські міста є символами надмірного туризму?
А) Рим, Афіни, Берлін
Б) Венеція, Барселона, Дубровник
В) Париж, Лондон, Мадрид
Г) Прага, Відень, Варшава

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які природні ресурси сприяють розвитку туризму в Європейському макрорегіоні?
А) Альпи
Б) Піренеї
В) Сахара
Г) Фіорди Скандинавії

2. Які типи туризму найбільше розвинені у Франції?
А) Культурний туризм
Б) Винний туризм
В) Зимовий туризм
Г) Сафарі-туризм

3. Які фактори визначають привабливість Європейського туристичного макрорегіону?
А) Географічне розмаїття
Б) Висока вартість проживання
В) Мережа міжнародних аеропортів
Г) Культурна глибина

4. Які європейські країни визнані лідерами туристичного ринку?
А) Італія
Б) Франція
В) Іспанія
Г) Португалія

5. Які види туризму розвинені в Італії?
А) Релігійний туризм
Б) Кулінарний туризм
В) Сафарі-туризм
Г) Острівний туризм

6. Які туристичні об'єкти в Європі визнані пам'ятками ЮНЕСКО?
А) Колізей

Б) Акрополь
В) Плітвіцькі озера
Г) Піраміди Гізи

7. Які природні ландшафти сприяють розвитку екотуризму в Європі?
А) Доломітові Альпи
Б) Річка Ніл
В) Ватнайокюдль в Ісландії
Г) Піщані дюни Балтики

8. Які події у Європі є найвідомішими для туристів?
А) Каннський кінофестиваль
Б) Октоберфест
В) Ралі "Дакар"
Г) Венеціанський карнавал

9. Які заходи сприяють сталому розвитку туризму в Європі?
А) Використання бюджетних авіаліній
Б) Впровадження зеленого туризму
В) Зменшення викидів вуглецю
Г) Розвиток агротуризму

10. Які виклики впливають на розвиток туризму в Європейському макрорегіоні?
А) Надмірний туризм
Б) Зміна клімату
В) Низька кількість подій
Г) Економічна нерівність між регіонами

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Опишіть основні природні ресурси Європейського туристичного макрорегіону, які роблять його привабливим для туристів. Наведіть приклади країн або регіонів.
2. Поясніть, як культурне розмаїття впливає на розвиток туризму в Європі. Вкажіть конкретні приклади культурних традицій або подій.
3. Охарактеризуйте роль Шенгенської угоди у стимулюванні міжнародного туризму в Європі. Які переваги вона надає туристам?
4. Розкажіть про найвідоміші події, які приваблюють туристів до Європи. Як вони впливають на економіку регіону?

5. Які проблеми створює надмірний туризм у великих туристичних містах Європи, таких як Венеція або Барселона? Як ці проблеми можуть бути вирішені?

6. Поясніть значення сталого розвитку в контексті європейського туризму. Які практики сприяють його впровадженню?

7. Опишіть сегментацію туристичного ринку у Франції, Італії та Іспанії. Як у кожній з цих країн формується туристичний продукт?

8. Яким чином зміна клімату впливає на природні пам'ятки Європейського макрорегіону? Які заходи вживаються для їх збереження?

9. Розкажіть про вплив пандемії COVID-19 на європейський туристичний сектор. Які нові тенденції з’явилися внаслідок цієї кризи?

10. Які технологічні інновації сприяють розвитку туризму в Європі? Як вони впливають на досвід туристів?

ТЕМА 8. ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА АМЕРИКАНСЬКОГО МАКРОРЕГІОНУ

План

8.1 Загальна характеристика Американського туристичного макрорегіону

8.2 Регіональний поділ Американського туристичного макрорегіону

8.3 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Американського туристичного макрорегіону світового значення

8.4 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг США, Канади, Бразилії

8.5 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Американському туристичному макрорегіоні

Література:

1. Довгань Г. Д. Сиротенко А. Й., Стадник О. Г. Країнознавство. Х. Вид-во «Ранок», 2009 . 480 с.

2. Масляк П. О. Країнознавство: підручник / 2-ге вид., випр. К. : Знання, 2008. 292 с.

3. Мельниченко С. Г., Богадьорова Л. М., Охременко І. В. Статистичний аналіз динаміки туристичної діяльності в Херсонській області. *Актуальні*

проблеми сталого розвитку. 2024. № 1 (2). С. 50-56. Doi: https://doi.org/10.60022/2(2)-7SD

4. Навчальний портал Національної туристичної організації України http://www.ntoukraine.org/

5. Національна туристична організація України. – Режим доступу : http://www.ntoukraine.org/index_ua.html.

6. Нормативні акти України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.kmu.gov.ua/ua/npasearch.

7. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму: навчальний посібник / під ред. проф. О. О. Любіцевої. К. : Альтерпрес, 2008. 436 с

8.1 Загальна географічна характеристика Американського туристичного макрорегіону

Американський туристичний макрорегіон охоплює великий і різноманітний географічний простір, що включає Північну Америку, Центральну Америку, Карибський басейн і Південну Америку. Цей макрорегіон характеризується надзвичайною різноманітністю природних ландшафтів, кліматичних зон, культурних традицій та міських центрів, що робить його одним з найбільш динамічних і привабливих регіонів для світового туризму. Географічне розмаїття регіону зумовлене його широким широтним діапазоном, що простягається від Арктики на півночі до антарктичної конвергенції на півдні, а також поздовжньою шириною, яка охоплює Атлантичний і Тихий океани.

Північна Америка, до складу якої входять США, Канада і Мексика, вирізняється широким спектром географічних особливостей, від арктичної тундри і бореальних лісів Канади до пустель південного заходу США і півночі Мексики. Скелясті гори, Великі рівнини, система річки Міссісіпі та Великі озера є одними з визначальних фізичних особливостей цього субрегіону. Сполучені Штати, зокрема, можуть похвалитися різноманітними екосистемами, такими як Аппалачі, Сьєрра-Невада, а також знаковими національними парками, такими як Єллоустоун і Гранд-Каньйон, які щороку приваблюють мільйони відвідувачів. Широка дика природа Канади, розділена величними Скелястими горами та

арктичними територіями, пропонує можливості для екотуризму та пригодницьких подорожей. Мексика, окрім гірської місцевості та розгалуженої берегової лінії, пропонує історичні та культурні туристичні можливості завдяки своїм доколумбовим археологічним пам'яткам та колоніальній архітектурі.

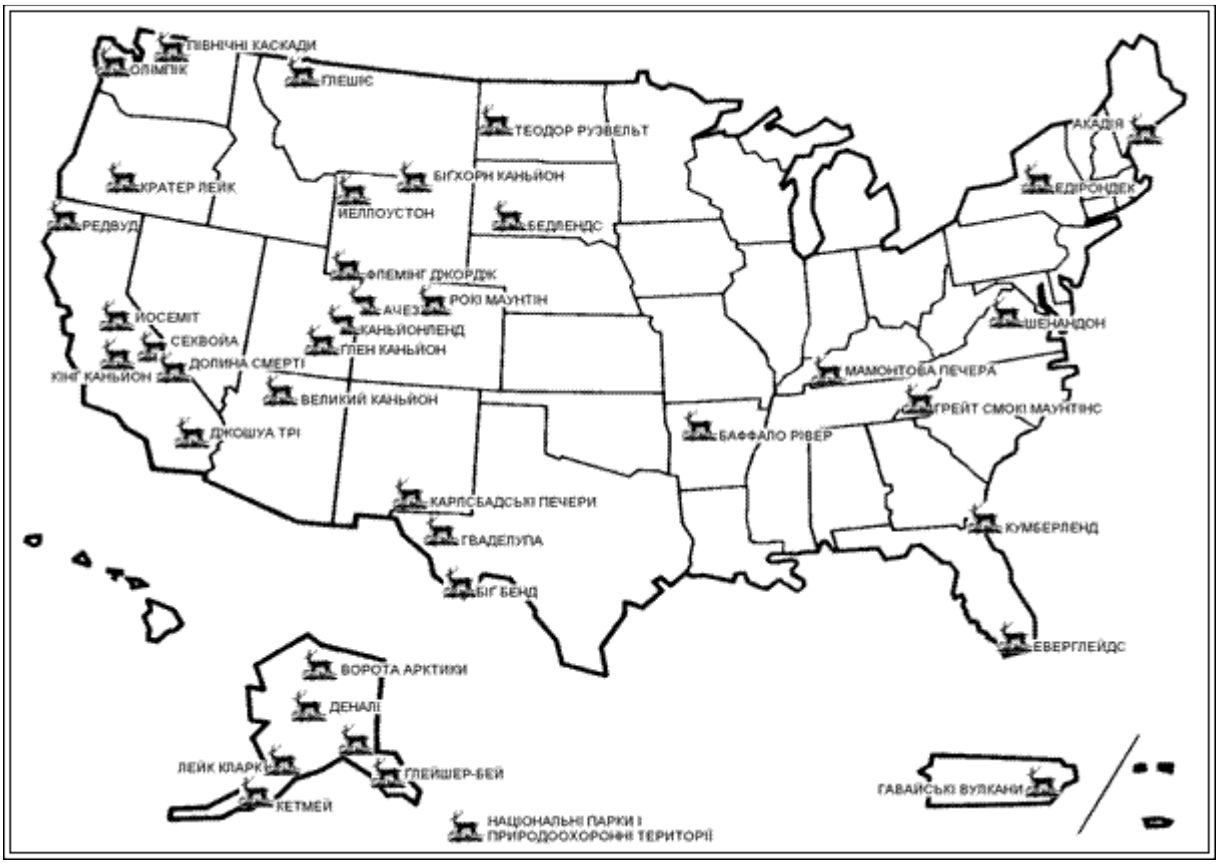

Рис. 8.1 Національні парки та природоохоронні території США

Центральна Америка і Карибський басейн, розташовані між Північною і Південною Америкою, слугують географічним і культурним мостом між континентами. Центральна Америка - це вузький перешийок, що омивається Тихим океаном і Карибським морем, з вулканічними ландшафтами, тропічними лісами і багатим біорізноманіттям. Такі країни, як Коста-Ріка і Панама, відомі своїми ініціативами з розвитку екологічного туризму, що базуються на національних парках, заповідниках і морських заповідниках. Карибські острови,

тим часом, пропонують ідилічні тропічні місця з незайманими пляжами, кораловими рифами і яскравими культурами, на які вплинули африканські, європейські та корінні традиції. Туризм у Карибському басейні часто обертається навколо пляжних курортів, водних видів спорту та круїзів, що робить його значним економічним рушієм для регіону.

Південна Америка відзначається різкими географічними контрастами: від високих гір Анд і величезного басейну Амазонки до розлогих пампасів і посушливої пустелі Атакама. Амазонські тропічні ліси, які часто називають «легенями планети», є світовим осередком біорізноманіття і головною принадою для екотуристів. Анди, що простягаються вздовж західного краю континенту, пропонують можливості для трекінгу, гірськолижного та культурного туризму, особливо в таких країнах, як Перу, Болівія та Чилі, де стародавні цивілізації, такі як інки, залишили незгладимий слід. Аргентина і Бразилія роблять свій внесок у туристичну привабливість регіону завдяки своїм яскравим містам, таким як Буенос-Айрес і Ріо-де-Жанейро, і знаковим природним об'єктам, таким як водоспад Ігуасу і водно-болотні угіддя Пантанал.

Кліматичне розмаїття американського туристичного макрорегіону ще більше підвищує його привабливість. Північні частини, включаючи Канаду і Аляску, мають полярний і субарктичний клімат, що створює можливості для зимових видів спорту і туризму під час Північного сяйва. На противагу цьому, тропічний клімат Карибського басейну та деяких частин Центральної і Південної Америки пропонує цілорічне сонячне сяйво, приваблюючи туристів, які шукають теплої погоди і пляжного відпочинку. У помірних зонах Північної та Південної Америки розташовані виноградники, історичні пам'ятки та міста, які приваблюють культурний і кулінарний туризм. Екстремальні умови пустелі Атакама та Патагонії у Південній Америці приваблюють шукачів пригод та дослідників.

Міські центри американського макрорегіону відіграють ключову роль у формуванні його туристичної динаміки. Такі міста, як Нью-Йорк, Лос-Анджелес, Торонто та Мехіко, є не лише економічними та культурними центрами, але й основними воротами для міжнародних туристів. Ці мегаполіси пропонують поєднання історичних пам'яток, сучасних атракцій та яскравих мистецьких і кулінарних сцен. Аналогічно, міста Південної Америки, такі як Ліма, Сантьяго та Богота, стають ключовими напрямками культурного та гастрономічного туризму, що відображає зростаючу привабливість латиноамериканської кухні та спадщини.

Американський туристичний макрорегіон також характеризується своїм культурним та історичним розмаїттям, яке глибоко вкорінене у взаємодії між корінними народами, європейськими колонізаторами, африканськими діаспорами та пізнішими хвилями іммігрантів. Ця культурна мозаїка проявляється у фестивалях, музиці, мистецтві та архітектурі, які визначають ідентичність регіону. Збереження та популяризація цієї культурної спадщини стали центральним елементом туристичних стратегій у всьому регіоні, з ініціативами, спрямованими на демонстрацію всього - від стародавніх руїн майя та ацтеків до афро-карибських музичних і танцювальних традицій.

Доступність та інфраструктура відіграють значну роль у розвитку туризму в американському макрорегіоні. Регіон добре сполучений через розгалужену мережу міжнародних аеропортів, автомобільних доріг та залізничних систем, що полегшує подорожі як для внутрішніх, так і для міжнародних туристів. Круїзний туризм особливо важливий у Карибському басейні, де порти заходу обслуговують мільйони відвідувачів щороку. Крім того, поширення бюджетних авіаліній та розвиток цифрового зв'язку зробили регіон більш доступним для ширшого кола мандрівників.

Незважаючи на численні принади, американський туристичний макрорегіон стикається з викликами, які впливають на його туристичну

індустрію. Зміна клімату становить значну загрозу, особливо для прибережних та острівних дестинацій, які є вразливими до підвищення рівня моря та екстремальних погодних явищ. Погіршення стану довкілля, наприклад, вирубка лісів в Амазонії та руйнування коралових рифів у Карибському басейні, також загрожує стійкості природних пам'яток регіону. Крім того, соціальні та політичні проблеми, включаючи економічну нерівність і проблеми безпеки, можуть впливати на сприйняття туристів і моделі подорожей.

8.2 Регіональний поділ Американського туристичного макрорегіону

Американський туристичний макрорегіон, що охоплює величезні простори Америки від Арктики на півночі до Вогняної Землі на півдні, характеризується величезним географічним розмаїттям і багатим набором туристичних атракцій. Цей макрорегіон зазвичай поділяють на кілька регіональних частин, кожна з яких має відмінні географічні та культурні особливості, що сприяють його унікальній привабливості для туристів. До таких регіонів належать Північна Америка, Центральна Америка, Південна Америка та Карибський басейн. Кожен регіон має свій власний набір фізичних ландшафтів, культурної спадщини та туристичної інфраструктури, які задовольняють широкий спектр мандрівників.

Північна Америка, що включає США, Канаду та Мексику, вирізняється різноманітними ландшафтами - від арктичної тундри на півночі Канади до пустель американського південного заходу та тропічних пляжів Мексики. Регіон може похвалитися всесвітньо відомими природними чудесами, такими як Гранд-Каньйон, Єллоустонський національний парк, Ніагарський водоспад і Скелясті гори. Міський туризм процвітає у таких знакових містах, як Нью-Йорк, Лос-Анджелес, Торонто та Мехіко, де культурні пам'ятки, музеї та індустрія розваг приваблюють мільйони відвідувачів щороку. Крім того, розгалужена транспортна мережа регіону, включаючи великі міжнародні аеропорти та

системи автомагістралей, полегшує подорожі, підвищуючи його привабливість як туристичного напрямку.

Центральна Америка, вузький сухопутний міст, що з'єднує Північну та Південну Америку, вирізняється своїми пишними тропічними лісами, вулканічними ландшафтами та стародавніми руїнами майя. Такі країни, як Коста-Ріка, Беліз і Гватемала, відомі своїми можливостями для екотуризму, пропонуючи такі види діяльності, як зіп-лайн, спостереження за птахами та вивчення гарячих точок біорізноманіття. Прибережні райони уздовж тихоокеанського і карибського узбережжя приваблюють пляжників і любителів водних видів спорту, в той час як у внутрішніх регіонах є культурні та історичні пам'ятки, які заглиблюються в багату спадщину доколумбових цивілізацій. Незважаючи на менший розмір, близькість Центральної Америки до основних північноамериканських ринків і доступність роблять її популярним напрямком для пригодницького і культурного туризму.

Південна Америка, найпівденніша частина макрорегіону, є країною різких контрастів і величезної природної краси. Анди, найдовший гірський хребет у світі, перетинає континент з півночі на південь, пропонуючи можливості для альпінізму, трекінгу та культурних досліджень. Амазонська сельва, найбільший тропічний ліс на планеті, пропонує неперевершене біорізноманіття та пригодницький туризм. Знакові місця, такі як Мачу-Пікчу в Перу, водоспад Ігуасу в Бразилії та Аргентині, а також Галапагоські острови в Еквадорі, є об'єктами всесвітньої спадщини, які користуються міжнародним визнанням. Міста Південної Америки, зокрема Ріо-де-Жанейро, Буенос-Айрес і Сантьяго, поєднують у собі яскраві культурні традиції, кулінарну майстерність та історичні пам'ятки, що ще більше збагачує туристичні пропозиції регіону. Однак, просторість регіону створює логістичні проблеми, які можуть ускладнювати подорожі, хоча покращення регіонального сполучення триває.

Карибський басейн, архіпелаг островів, розкиданих у Карибському морі, є синонімом тропічного раю і розкішного туризму. Кришталево чисті води, білосніжні пляжі і коралові рифи роблять його найкращим місцем для відпочинку, снорклінгу і дайвінгу. Такі острови, як Багамські острови, Ямайка та Домініканська Республіка, відомі своїми курортами, що працюють за системою «все включено», та жвавими культурними фестивалями, зокрема Карнавалом. Колоніальна історія регіону відображена в його архітектурі, кухні та багатомовній культурі, пропонуючи відвідувачам багату палітру вражень. Круїзний туризм відіграє значну роль в економіці Карибського басейну, а численні порти заходу забезпечують доступ до кількох островів за одну подорож. Однак вразливість регіону до ураганів створює виклики для сталого розвитку туризму.

Кожна регіональна частина американського туристичного макрорегіону робить свій унікальний внесок у загальну привабливість Америки як туристичного напрямку. Поєднання географічного розмаїття, культурного багатства та туристичної інфраструктури в цих частинах світу гарантує, що макрорегіон задовольняє широкий спектр уподобань та інтересів. Від крижаних просторів Арктики до тропічної привабливості Карибського басейну, Америка пропонує безпрецедентні можливості для досліджень, пригод і відпочинку, закріплюючи свій статус одного з провідних напрямків світового туризму.

8.3 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Американського туристичного макрорегіону світового значення

Американський туристичний макрорегіон, що охоплює Північну, Центральну та Південну Америку, є глобально значущою територією, багатою на різноманітні природні, соціальні та подієві туристичні та рекреаційні ресурси. Цей величезний регіон може похвалитися безпрецедентним розмаїттям ландшафтів, культур і видів діяльності, які приваблюють мільйони відвідувачів

щороку, роблячи його наріжним каменем світової туристичної індустрії. Взаємодія між природними чудесами, культурною спадщиною та динамічними подіями створює багатогранну дестинацію, яка приваблює широкий спектр інтересів та уподобань.

Природні туристичні та рекреаційні ресурси Америки є одними з найвідоміших у світі. Регіон є домом для таких знакових ландшафтів, як Великий Каньйон, тропічні ліси Амазонки, гори Анди та регіон Патагонії. Ці природні чудеса не лише дарують захоплюючі краєвиди, але й пропонують можливості для таких видів активного відпочинку, як піші прогулянки, кемпінг, спостереження за дикою природою та екологічний туризм. Національні парки, такі як Єллоустоун у США, Торрес-дель-Пайн у Чилі та водоспад Ігуасу на аргентинсько-бразильському кордоні, слугують ключовими центрами для любителів природи. Крім того, прибережні райони островів Карибського басейну і Тихого океану - це незаймані пляжі, коралові рифи і морське біорізноманіття, які приваблюють дайверів, любителів підводного плавання і сонячних ванн з усього світу. Ці території мають вирішальне значення з точки зору екології та ролі у просуванні практики сталого туризму.

Соціальні ресурси в Америці глибоко вкорінені в багатій культурній спадщині та різноманітності регіону. Корінні культури Америки, від цивілізацій майя та ацтеків у Центральній Америці до імперії інків у Південній Америці та корінних американських племен у Північній Америці, пропонують багатство історичних та археологічних скарбів. Такі пам'ятки, як Мачу-Пікчу в Перу, Чичен-Іца в Мексиці та Меса-Верде в США, дають змогу зазирнути в історію стародавніх цивілізацій, які сформували історію континенту. Крім того, Америка - це плавильний котел культур, де впливи африканських, європейських та азіатських іммігрантів змішуються з традиціями корінних народів, створюючи унікальну музику, танці, кухню та фестивалі. Такі міста, як Новий Орлеан, Буенос-Айрес, Гавана та Ріо-де-Жанейро, є яскравими культурними центрами,

що відображають це розмаїття і слугують основними атракціями для туристів, які прагнуть зануритися в культурний досвід.

Подієвий туризм відіграє значну роль в Америці, використовуючи культурні, спортивні та розважальні переваги регіону. Такі щорічні події, як карнавал у Ріо-де-Жанейро в Бразилії, Марді Гра в Новому Орлеані та День мертвих у Мексиці, відомі у всьому світі завдяки яскравим проявам місцевої культури та традицій. Великі спортивні події, такі як Суперкубок у США, Чемпіонат світу з футболу, що проводиться в різних країнах, літні та зимові Олімпійські ігри, приваблюють мільйони глядачів та учасників, демонструючи здатність регіону приймати масштабні міжнародні заходи. Крім того, музичні фестивалі, такі як Coachella в Каліфорнії та Lollapalooza в Аргентині та Чилі, а також кінофестивалі, такі як Міжнародний кінофестиваль у Торонто, підкреслюють, що Америка є центром розваг та креативних індустрій. Ці події не лише приносять економічні вигоди, але й зміцнюють глобальний профіль приймаючих дестинацій.

Поєднання природних, соціальних та подієвих ресурсів створює динамічний і багатогранний туристичний ландшафт в Америці. Різноманітність пропозицій гарантує, що регіон залишається одним із найпопулярніших напрямків для мандрівників з усього світу, задовольняючи широкий спектр інтересів - від пригодницького та екологічного туризму до культурного занурення та розваг. Стале управління та промоція цих ресурсів є важливими для збереження їхньої цінності та забезпечення їхнього подальшого процвітання як ключових компонентів світової туристичної економіки. Завдяки поєднанню зусиль з охорони природи, збереження культурної спадщини та інноваційного планування подій Америка може зберегти свою позицію провідного туристичного макрорегіону світового значення.

8.4 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг США, Канади, Бразилії

Ринок туристичних послуг у США, Канаді та Бразилії характеризується чіткою галузевою сегментацією, зумовленою унікальними культурними, економічними та географічними особливостями кожної країни. Ці фактори формують попит, пропозицію та надання послуг, впливаючи на розвиток і зростання різних сегментів туристичної галузі. Розуміння характеристик цих сегментів ринку вимагає вивчення споживчих уподобань, регіональних ресурсів, державної політики та технологічного прогресу.

У Сполучених Штатах туристичний ринок дуже диверсифікований і охоплює такі сегменти, як відпочинковий туризм, діловий туризм, пригодницький туризм, екологічний туризм і культурний туризм. Значну роль у формуванні цих сегментів відіграє широке географічне розмаїття країни. Наприклад, прибережні регіони, такі як Флорида і Каліфорнія, приваблюють любителів пляжного відпочинку, тоді як такі штати, як Колорадо і Юта, є популярними для гірськолижного і гірського туризму. Великі міські центри, такі як Нью-Йорк, Чикаго та Лас-Вегас, є центрами ділових поїздок та розважального туризму. Крім того, США є провідним напрямком для туризму в тематичних парках, а такі знакові атракціони, як Діснейленд і Universal Studios, роблять значний внесок у цей сегмент. Наявність розвиненої інфраструктури, включаючи розгалужену мережу повітряних і автомобільних доріг, ще більше сприяє зростанню цих сегментів ринку. На ринок туристичних послуг Канади значною мірою впливають її природні ландшафти, зокрема Скелясті гори, Ніагарський водоспад та великі території дикої природи. Пригодницький та екологічний туризм є особливо помітними, приваблюючи місцевих та іноземних туристів, зацікавлених в активному відпочинку на природі, такому як піші прогулянки, катання на лижах та спостереження за дикою природою. Прихильність Канади до практики сталого туризму зміцнила сегмент екологічного туризму, ключовими

атракціями якого є національні парки та природоохоронні території. Крім того, важливу роль відіграє культурний туризм і туризм, пов'язаний зі спадщиною, а такі події, як Калгарі Стемпед і Зимовий карнавал у Квебеку, демонструють багаті традиції та історію країни. Міські центри, такі як Торонто, Ванкувер і Монреаль, є життєво важливими для ділових поїздок і кулінарного туризму, що ще більше диверсифікує туристичний ринок Канади.

Туристична індустрія Бразилії характеризується зосередженістю на природних і культурних пам'ятках, що відображає багате біорізноманіття та яскраві традиції країни. Амазонські тропічні ліси, водно-болотні угіддя Пантанал та водоспад Ігуасу приваблюють екотуристів та любителів пригод, а розлоге узбережжя країни з такими культовими пляжами, як Копакабана та Іпанема, підтримує потужний сегмент пляжного туризму. Культурний туризм у Бразилії не менш важливий, завдяки таким фестивалям, як Карнавал у Ріо-де-Жанейро та Сальвадорі, які щороку приваблюють мільйони відвідувачів. Міський туризм у таких містах, як Сан-Паулу та Ріо-де-Жанейро, приваблює ділових мандрівників і тих, хто шукає нічного життя та кулінарних вражень. Туристичний ринок Бразилії також отримує вигоду від урядових ініціатив, спрямованих на заохочення міжнародних відвідувань та покращення інфраструктури, хоча такі проблеми, як безпека та невідповідність стандартів обслуговування, залишаються.

Сегментація ринку туристичних послуг у цих трьох країнах відображає ширші глобальні тенденції, водночас підкреслюючи місцеву специфіку. У всіх трьох країнах технологічний прогрес змінює способи надання та споживання послуг. Поява онлайн-туристичних агенцій, мобільних платформ для бронювання та персоналізованого маркетингу змінила споживчий досвід, забезпечивши більшу кастомізацію та зручність. Аналогічно, на цих ринках зростає увага до сталого та відповідального туризму, що зумовлено підвищенням обізнаності про екологічні та соціальні наслідки.

Економічні фактори також відіграють важливу роль у формуванні сегментації туристичного ринку. У США та Канаді високі наявні доходи населення та добре розвинена туристична інфраструктура сприяють розвитку преміальних і нішевих сегментів туризму, таких як розкішні подорожі та оздоровчий туризм. У Бразилії, незважаючи на економічні диспропорції, що створюють проблеми, доступність країни та унікальні пам'ятки роблять її популярним напрямком для мандрівників з обмеженим бюджетом. Крім того, державна політика та міжнародні відносини впливають на туристичні потоки, а візові угоди та рекламні кампанії відіграють ключову роль у формуванні моделей в'їзного та виїзного туризму.

Демографічні показники також впливають на сегментацію туристичного ринку. У США та Канаді старіння населення призвело до зростання попиту на туристичні послуги, орієнтовані на людей похилого віку, зокрема круїзні подорожі та екскурсії. І навпаки, молоде населення Бразилії стимулювало зростання пригодницького туризму та яскравих пропозицій нічного життя. У всіх трьох країнах міленіали і мандрівники нового покоління формують тенденції до експериментальних і захоплюючих подорожей, надаючи перевагу автентичності та унікальним враженням над традиційним оглядом визначних пам'яток.

8.5 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Американському туристичному макрорегіоні

Туризм і рекреація відіграють невід'ємну роль у соціально-економічній структурі американського туристичного макрорегіону, який охоплює Північну Америку, Центральну Америку та Карибський басейн. Ця величезна територія характеризується величезним географічним розмаїттям - від арктичної тундри Канади до тропічних пляжів Карибського басейну, від суворих Скелястих гір до пишних тропічних лісів Центральної Америки. Таке розмаїття позиціонує регіон як один з найпривабливіших напрямків для світового туризму, пропонуючи

широкий спектр вражень, пристосованих до різноманітних інтересів. Однак розвиток туризму та рекреації в цьому макрорегіоні одночасно і стримується, і стимулюється численними факторами, включаючи економічну, екологічну, культурну та технологічну динаміку.

Однією з головних проблем американського туристичного макрорегіону є екологічна стійкість. Такі популярні туристичні об'єкти, як Єллоустонський національний парк, Великий Бар'єрний риф та мексиканська Рив'єра-Майя, стикаються зі зростаючим тиском через надмірний туризм, зміну клімату та деградацію середовища проживання. Надмірний туризм, зокрема, призвів до виснаження природних ресурсів, забруднення та порушення місцевих екосистем. Наприклад, національні парки США повідомляють про зростаючі труднощі в управлінні відходами та підтримці екологічного балансу через велику кількість відвідувачів. Так само прибережні дестинації знаходяться під загрозою через підвищення рівня моря та знебарвлення коралів, що безпосередньо загрожує залежній від туризму економіці малих острівних держав Карибського басейну.

Збереження культури є ще однією нагальною проблемою. Хоча туризм може слугувати платформою для культурного обміну та поцінування, він також може призвести до комерціалізації культурної спадщини. Корінні громади Північної Америки, Центральної Америки та Карибського басейну часто стикаються з тим, що їхні традиції та звичаї комерціалізуються для задоволення потреб туристів. Це може розмити автентичність їхніх форм культурного самовираження і призвести до напруженості між економічною вигодою та культурною цілісністю. Крім того, неконтрольований розвиток туризму може призвести до витіснення місцевого населення, як це спостерігається в таких міських центрах, як Новий Орлеан і Гавана, де джентрифікація, спричинена платформами короткострокової оренди, зробила житло все більш недоступним для мешканців.

З економічної точки зору, туристичний сектор є як благом, так і вразливістю для американського макрорегіону. З одного боку, він приносить значні доходи, створює робочі місця та сприяє розвитку інфраструктури. Такі дестинації, як Лас-Вегас, Канкун і Багамські острови, значною мірою покладаються на туризм як на джерело свого економічного існування. З іншого боку, ця залежність робить ці регіони особливо вразливими до зовнішніх потрясінь, таких як економічні спади, пандемії та геополітична нестабільність. Пандемія COVID-19 підкреслила вразливість економік, залежних від туризму, а широкомасштабні обмеження на поїздки призвели до безпрецедентних втрат доходів і зайнятості.

Технологічний прогрес створює як можливості, так і виклики для розвитку туризму та рекреації в регіоні. Цифрові платформи революціонізували спосіб планування та здійснення подорожей туристами, а додатки та веб-сайти пропонують все - від перекладів у реальному часі до віртуальних турів. Доповнена реальність і штучний інтелект інтегруються в досвід відвідувачів, дозволяючи їм більш персоналізовано і цікаво взаємодіяти з дестинаціями. Однак розвиток цифрового туризму також піднімає питання про конфіденційність даних і цифровий розрив, оскільки не всі громади мають рівний доступ до технологічної інфраструктури, необхідної для конкуренції на світовому туристичному ринку.

Незважаючи на ці виклики, перспективи розвитку туризму та рекреації в Американському туристичному макрорегіоні залишаються багатообіцяючими. Зростаюча обізнаність щодо сталих практик призвела до розвитку екотуризму, туризму на базі громад та волонтерського туризму. Такі ініціативи, як сертифікація пляжів і пристаней для яхт «Блакитним прапором» та внесення об'єктів до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, сприяють збереженню природи та розвитку відповідального туризму. Уряди та приватні зацікавлені сторони все більше інвестують у відновлювану енергетику, переробку відходів

та інші «зелені» технології, щоб забезпечити відповідність зростання туризму екологічним та соціальним цілям.

Крім того, багате культурне та історичне розмаїття регіону є унікальною перевагою, яку можна використовувати для залучення туристів з різних демографічних груп. Зусилля, спрямовані на вшанування та збереження культур корінних народів, а також на розвиток транскордонного туризму через такі ініціативи, як Мезоамериканський біологічний коридор, підкреслюють потенціал туризму у зміцненні як економічної, так і культурної стійкості. Інтеграція туризму в ширші стратегії економічного розвитку, такі як просування агротуризму в сільській місцевості та розвиток міських культурних районів, також має значні перспективи.

Отже, американський туристичний макрорегіон знаходиться на перехресті, де перетинаються виклики і можливості. Географічне та культурне багатство регіону забезпечує безпрецедентний потенціал для туризму та відпочинку, але реалізація цього потенціалу вимагає вирішення критично важливих питань сталого розвитку, збереження культури, економічної стійкості та технологічної рівності. Спільні зусилля між урядами, місцевими громадами та міжнародними організаціями матимуть вирішальне значення для подолання цих складнощів і забезпечення того, щоб туризм слугував рушієм інклюзивного та сталого розвитку.

Питання для самоконтролю

1. Що охоплює Американський туристичний макрорегіон?
2. Які головні географічні особливості характерні для Північної Америки?
3. Які країни входять до Центральної Америки, і які види туризму там найпоширеніші?
4. Якими природними ресурсами славиться Карибський басейн?
5. Назвіть три знакові природні об’єкти Південної Америки.

6. Як кліматичне розмаїття впливає на туристичну привабливість Американського макрорегіону?
7. Які міста є ключовими центрами туризму в Північній Америці?
8. Як природні ландшафти Південної Америки впливають на розвиток екотуризму?
9. Які основні туристичні сегменти розвинені в США?
10. Як Канада підтримує розвиток сталого туризму?
11. Які фестивалі в Бразилії відомі на міжнародному рівні?
12. Які загрози зміни клімату впливають на прибережні дестинації Американського макрорегіону?
13. Як збереження культурної спадщини впливає на туристичну індустрію?
14. Які виклики виникають у регіонах, залежних від туризму?
15. Як технології змінюють досвід туристів у цьому макрорегіоні?
16. Які види туризму розвиваються у зв'язку з природним біорізноманіттям регіону?
17. Назвіть ключові міста Південної Америки, які відомі своїми культурними і гастрономічними традиціями.
18. Як круїзний туризм впливає на економіку Карибського басейну?
19. Які заходи спрямовані на розвиток сталого туризму в Американському макрорегіоні?
20. Які перспективи розвитку транскордонного туризму існують у Центральній та Південній Америці?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Що включає Американський туристичний макрорегіон?
А) Тільки Північну Америку
Б) Північну, Центральну та Південну Америку, а також Карибський басейн
В) Тільки Південну Америку
Г) Північну і Південну Америку

2. Який природний об'єкт називають «легенями планети»?
А) Скелясті гори
Б) Великі рівнини
В) Амазонські тропічні ліси
Г) Карибське море

3. Яка країна Центральної Америки відома своїми ініціативами в галузі екотуризму?

А) Гватемала
Б) Панама
В) Коста-Ріка
Г) Беліз

4. Який об’єкт є прикладом культурної спадщини інків?

А) Чичен-Іца
Б) Мачу-Пікчу
В) Ніагарський водоспад
Г) Торрес-дель-Пайне

5. У якій країні розташований Гранд-Каньйон?

А) Канада
Б) США
В) Мексика
Г) Бразилія

6. Який вид туризму є основним у Карибському басейні?

А) Альпійський туризм
Б) Пляжний і круїзний туризм
В) Сільський туризм
Г) Гірськолижний туризм

7. Яке місто є центром ділового туризму в США?

А) Лос-Анджелес
Б) Чикаго
В) Нью-Йорк
Г) Майамі

8. Який кліматичний пояс характерний для більшості Карибських островів?

А) Полярний
Б) Субтропічний
В) Тропічний
Г) Помірний

9. Який природний об’єкт є спільною спадщиною Аргентини та Бразилії?

А) Водоспад Ігуасу
Б) Амазонка
В) Анди

Г) Водоспад Ніагара

10. Що є головним викликом для сталого розвитку туризму у прибережних регіонах?

А) Економічна нестабільність
Б) Дефіцит туристів
В) Підвищення рівня моря
Г) Брак інфраструктури

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які країни входять до складу Північної Америки?

А) США
Б) Канада
В) Мексика
Г) Бразилія

2. Які країни Карибського басейну є популярними туристичними напрямками?

А) Ямайка
Б) Домініканська Республіка
В) Гондурас
Г) Куба

3. Які природні об’єкти є туристичними атракціями у США?

А) Великий Каньйон
Б) Ніагарський водоспад
В) Єллоустоунський національний парк
Г) Водоспад Ігуасу

4. Які типи туризму є популярними в Центральній Америці?

А) Екотуризм
Б) Круїзний туризм
В) Гірськолижний туризм
Г) Археологічний туризм

5. Які країни мають спільну територію Анд?

А) Аргентина
Б) Перу
В) Бразилія
Г) Болівія

6. Які фактори сприяють розвитку пляжного туризму в Карибському басейні?

А) Чисті пляжі
Б) Тропічний клімат
В) Високі гори
Г) Коралові рифи

7. Які культурні події відомі у Бразилії?

А) Карнавал у Ріо-де-Жанейро
Б) День мертвих
В) Фестиваль у Сальвадорі
Г) Марді Гра

8. Які природні зони Південної Америки сприяють розвитку екотуризму?

А) Амазонські тропічні ліси
Б) Пустеля Атакама
В) Пампаси
Г) Водно-болотні угіддя Пантанал

9. Які фактори становлять загрозу для сталого розвитку туризму?

А) Зміна клімату
Б) Надмірний туризм
В) Недостатня кількість туристів
Г) Руйнування екосистем

10. Які міста Американського макрорегіону є культурними центрами?

А) Нью-Йорк
Б) Буенос-Айрес
В) Ліма
Г) Торонто

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Опишіть основні географічні особливості Американського туристичного макрорегіону, які роблять його привабливим для туристів.
2. Яким чином культурна різноманітність впливає на розвиток туризму в країнах Південної Америки? Наведіть приклади.
3. Чому Центральна Америка вважається перспективним напрямком для екотуризму? Які країни відіграють у цьому ключову роль?
4. Порівняйте туристичну інфраструктуру США та Канади. У чому полягають головні відмінності?

5. Які природні ресурси Карибського басейну є найбільш вразливими до змін клімату, і як це впливає на туризм?

6. Охарактеризуйте роль круїзного туризму в економіці Карибського регіону. Які фактори сприяють його розвитку?

7. Розкажіть про значення національних парків США для екотуризму. Які з них є найбільш відвідуваними?

8. Проаналізуйте, як подієвий туризм (фестивалі, спортивні події) впливає на економіку великих міст Америки, таких як Ріо-де-Жанейро чи Нью-Йорк.

9. Які основні виклики стоять перед збереженням культурної спадщини корінних народів у контексті туристичної індустрії?

10. Опишіть перспективи розвитку сталого туризму в Південній Америці. Які стратегії впроваджуються для досягнення цієї мети?

ТЕМА 9. ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА АФРИКАНСЬКОГО МАКРОРУГІОНУ

План

9.1 Загальна характеристика Африканського туристичного макрорегіону

9.2 Регіональний поділ: північноафриканський туристичний район, західноафриканський туристичний район, центральноафриканський туристичний район, південноафриканський туристичний район

9.3 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Африканського туристичного макрорегіону світового значення

9.4 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Тунісу, Марокко, Південно-Африканської Республіки

9.5 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Африканському туристичному макрорегіоні

Література:

1. Дорошко М.С. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки : навч. посібник / М.С. Дорошко. Київ : Ніка-Центр, 2009.-310с.

2. Дорошко М.С. Країнознавство: країни пострадянського простору, Європи і Північної Америки : навч. посібник . Київ. ун- т, 2012. – 312
3. Історичне краєзнавство. Курс лекцій. — Львів: Вид. ЛНУ імені І. Франка, 2011. — Ч. ІІ. — 306 с.
4. Кострица М. Ю. Українська краєзнавство: теорія, постаті, практика. — Житомир, Вид. Косенка, 2006. — 444 с.
5. Круль В. П. Краєзнавство. Навч.-метод. посібник. — Чернівці: Вид. «Рута», 2007. — 104 с.
6. Кузьма-Качур М. І., Горват М. В. Основи краєзнавства. Навч. посібник. — К.: Вид. Ліра, 2017. — 256 с.
7. Парфіненко А. Ю. Національна держава і міжнародний туризм у вимірах глобалізації: вступ до курсу «Туристичне країнознавство». Харків : Бурун Книга, 2009. 128 с.
8. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : навч. посіб. Харків : Бурун Книга, 2009. 288 с.
9. Тронько П. Т. Українське краєзнавство в ХХ столітті. — К.: Вид. ІІУ НАНУ, 2002. — 84 с.

9.1 Загальна географічна характеристика Африканського туристичного макрорегіону

Африканський туристичний макрорегіон - це різноманітний і багатогранний регіон, який охоплює широкий спектр географічних особливостей, кліматичних умов і культурних ландшафтів, що робить його одним з найбільш інтригуючих і динамічних регіонів для світового туризму. Географічне розмаїття Африки не має собі рівних: від великих пустель і посушливих рівнин до пишних тропічних лісів, саван і гірських районів. Ці фізичні характеристики в поєднанні з величезним біорізноманіттям і багатою культурною спадщиною формують основу її туристичної привабливості.

Географічне розташування Африки охоплює екватор, континент простягається як у північну, так і в південну півкулі. Таке унікальне розташування зумовлює різноманітність кліматичних зон, включаючи екваторіальний, тропічний, пустельний і середземноморський клімат. На півночі континент омивається Середземним морем, на північному сході - Червоним

морем, на південному сході - Індійським океаном, а на заході - Атлантичним океаном. Ці величезні водойми значною мірою впливають на погодні умови в регіоні і надають широкий спектр можливостей для прибережного і морського туризму. Прибережні райони таких країн, як Кенія, Танзанія, Південна Африка та Сейшельські острови, пропонують незаймані пляжі, коралові рифи та можливості для водних розваг, приваблюючи мільйони туристів щороку.

У північній частині Африки домінує пустеля Сахара, найбільша спекотна пустеля у світі, яка охоплює кілька країн, включаючи Марокко, Алжир, Туніс, Лівію, Єгипет, Малі та Судан. Вражаючі ландшафти Сахари - піщані дюни, оазиси та скелясті плато - стали знаковими символами регіону, приваблюючи туристів, зацікавлених у пригодах, культурних дослідженнях та унікальних враженнях від пустелі. На противагу цьому, на південь від Сахари розташовані величезні савани, такі як Серенгеті в Танзанії та Кенії, відомі своїми надзвичайними міграціями диких тварин і сафарі-туризмом. Різноманітність флори і фауни в цих регіонах приваблює любителів природи і мандрівників, орієнтованих на збереження природи.

Рис. 9.1 Курорти Мароко

Велика рифтова долина, головна геологічна особливість, що пролягає через Східну Африку, є ще одним ключовим географічним елементом, який визначає

туристичний макрорегіон. Долина є домом для низки озер, гір і вулканічних утворень, таких як гора Кіліманджаро в Танзанії, найвища вершина Африки. Регіон також відомий своєю археологічною цінністю, його часто називають «колискою людства» через знахідки скам'янілостей ранніх гомінідів. Таке поєднання природної краси та історичної важливості робить його магнітом як для наукового, так і для рекреаційного туризму.

Південна Африка характеризується різноманітними ландшафтами, включаючи пустелю Калахарі, гори Дракенсберг і прибережні райони вздовж Індійського та Атлантичного океанів. Природні пам'ятки регіону, такі як водоспад Вікторія на кордоні Замбії та Зімбабве, і його великі заповідники, включаючи Національний парк Крюгера в Південній Африці, є всесвітньо відомими. Ці території підтримують процвітаючу індустрію екологічного туризму, наголошуючи на сталих практиках і збереженні природної спадщини регіону.

Рис. 9.2 Країни та регіони Африки

Центральна Африка, де домінує басейн річки Конго, є домівкою для другого за величиною тропічного лісу у світі. Цей регіон багатий на

біорізноманіття, з численними ендемічними видами рослин і тварин. Вона надає унікальні можливості для екологічного туризму, включаючи спостереження за птахами, відстеження приматів та річкові експедиції. Однак туристичному потенціалу регіону часто заважають такі проблеми, як обмеженість інфраструктури та політична нестабільність. Тим не менш, такі країни, як Габон і Руанда, все більше інвестують в ініціативи сталого туризму, щоб продемонструвати своє природне і культурне багатство.

Західна Африка пропонує поєднання культурних і природних пам'яток, а її узбережжя має чудові пляжі та історичні місця, пов'язані з трансатлантичною работоргівлею. Такі міста, як Дакар у Сенегалі та Аккра в Гані, слугують воротами до регіону, багатого на музику, мистецтво та фестивалі. У глибині континенту Сахельський регіон пропонує можливості для культурного туризму з його традиційним кочовим способом життя та історичними пам'ятками, такими як стародавнє місто Тімбукту в Малі.

Острови Африки, включаючи Мадагаскар, Маврикій і Коморські острови, додають географічного розмаїття континенту. Унікальна флора і фауна Мадагаскару, значна частина якої не зустрічається більше ніде на Землі, робить його одним з найпопулярніших напрямків природного туризму. Острови Індійського океану, відомі своїми розкішними курортами, білими піщаними пляжами та яскравими кораловими рифами, обслуговують туристичні ринки високого класу, поєднуючи відпочинок з можливостями для морських досліджень.

Географічні особливості Африки також впливають на її культурні ландшафти. Взаємодія між природним середовищем і людською діяльністю призвела до створення мозаїки традицій, мов і стилів життя. Від берберських громад Північної Африки до масаїв Східної Африки та зулусів Південної Африки - культурне розмаїття континенту збагачує його привабливість як туристичного напрямку. Різноманітність традиційних фестивалів, ремесел, музики і танців

пропонує захоплюючі враження для мандрівників, які шукають культурну автентичність.

Незважаючи на свій величезний потенціал, туризм в Африці стикається з низкою проблем, серед яких недостатньо розвинена інфраструктура, політична нестабільність та екологічні проблеми. Зараз докладаються зусилля для вирішення цих питань через регіональну співпрацю, інвестиції в інфраструктуру та просування практики сталого туризму. Завдяки своєму безпрецедентному географічному і культурному багатству, туристичний макрорегіон Африки має значні перспективи для зростання і розвитку, пропонуючи унікальний і трансформаційний досвід для відвідувачів з усього світу.

9.2 Регіональний поділ Африканського туристичного макрорегіону

Африканський континент - один з найрізноманітніших і найцікавіших регіонів світу, що пропонує безпрецедентну кількість природних і культурних пам'яток, які роблять його одним з головних напрямків світового туризму. Регіональний поділ Африки на туристичні макрорегіони є важливою основою для розуміння географічної, економічної та культурної динаміки, яка формує її туристичну індустрію. Кожен макрорегіон має відмінні характеристики, сформовані історичним розвитком, географічними особливостями та соціокультурними факторами, які впливають на характер і масштаби туристичної діяльності.

Північна Африка, яку часто називають Магрибом і долиною Нілу, характеризується багатою історичною та культурною спадщиною. Регіон є домом для таких знакових археологічних пам'яток, як піраміди Гізи в Єгипті, стародавнє місто Карфаген у Тунісі та висічені в скелях церкви Лалібела в Ефіопії. Середземноморське узбережжя та безкраї простори пустелі Сахара пропонують різноманітні ландшафти, які приваблюють як шукачів пригод, так і любителів історії. Регіон має добре розвинену туристичну інфраструктуру,

особливо в таких країнах, як Марокко, Туніс і Єгипет, які мають давню історію як основні туристичні напрямки. Однак політична нестабільність і проблеми з безпекою в деяких частинах регіону створюють проблеми для підтримання зростання туризму. Африка на південь від Сахари, що включає західний, східний, центральний і південний регіони, демонструє величезне розмаїття свого туристичного потенціалу. Західна Африка відома своїми культурними фестивалями, історичними пам'ятками, пов'язаними з трансатлантичною работоргівлею, та яскравими музичними сценами. Такі країни, як Гана, Сенегал і Нігерія, демонструють поєднання історичних і сучасних пам'яток, від замку Кейп-Кост до галасливих міст, таких як Лагос. Східна Африка, навпаки, славиться своїми природними чудесами, включаючи Національний парк Серенгеті, гору Кіліманджаро і Велику Рифтову долину. Сафарі в дикій природі та екологічний туризм домінують серед пропозицій регіону, а Кенія, Танзанія та Уганда лідирують у наданні вражень світового класу. Центральна Африка, хоча і менш розвинена з точки зору туристичної інфраструктури, є домом для величезних тропічних лісів і унікальних видів дикої природи, таких як горили в басейні річки Конго. Виклики в цьому регіоні включають логістичні труднощі, політичну нестабільність та обмежену доступність.

Південь Африки виділяється як високорозвинений туристичний напрямок на континенті. Зокрема, Південна Африка є центром різноманітних видів туризму, починаючи від міського туризму в таких містах, як Кейптаун і Йоганнесбург, і закінчуючи знайомством з дикою природою в Національному парку Крюгера. Привабливості регіону додають винні маршрути, прибережні ландшафти та пригодницькі розваги, такі як занурення в акулячі клітки. Сусідні країни, такі як Намібія, Ботсвана та Зімбабве, роблять значний внесок у розвиток туризму в регіоні завдяки таким визначним пам'яткам, як пустеля Наміб, дельта Окаванго та водоспад Вікторія, відповідно. Південноафриканський регіон має кращу інфраструктуру і політичну стабільність порівняно з іншими частинами

континенту, що робить його кращим вибором для багатьох міжнародних туристів.

Географічні характеристики Африки відіграють ключову роль у визначенні її туристичного ландшафту. Величезні розміри континенту та екологічне розмаїття означають, що туристи можуть відчути широкий спектр кліматичних умов і середовищ, від тропічних лісів і саван до пустель і гірських місцевостей. Це різноманіття підтримує різні форми туризму, включаючи сафарі в дикій природі, пригодницький туризм, культурний туризм і пляжний відпочинок. Прибережні райони Індійського океану, такі як Сейшельські острови, Маврикій і Занзібар, особливо відомі своїми незайманими пляжами і розкішними курортами. Внутрішні райони з їхніми унікальними ландшафтами та культурною спадщиною приваблюють мандрівників, які шукають нестандартних вражень.

Незважаючи на свій величезний потенціал, туристична галузь Африки стикається зі значними викликами. Розвиток інфраструктури залишається критично важливим питанням, оскільки в багатьох регіонах бракує належних транспортних, житлових та комунікаційних мереж. Політична нестабільність і конфлікти в певних регіонах відлякують туристів і створюють негативне сприйняття безпеки континенту. Крім того, на рішення про подорож можуть впливати проблеми зі здоров'ям, такі як поширеність малярії та інших тропічних хвороб. Однак ініціативи урядів та міжнародних організацій спрямовані на вирішення цих проблем шляхом просування практики сталого туризму, покращення заходів безпеки та інвестування в інфраструктуру.

Культурне розмаїття Африки є ще одним наріжним каменем її туристичної привабливості. Понад 3 000 етнічних груп і тисячі мов, якими розмовляють на континенті, пропонують багате розмаїття традицій, музики, мистецтва і кухні. Туристів приваблюють культурні фестивалі, традиційні ринки та об'єкти культурної спадщини, які дають уявлення про життя місцевих громад. Зусилля, спрямовані на збереження та популяризацію культур корінних народів,

набувають все більшого значення у підвищенні автентичності та сталості туристичних пропозицій.

На завершення, регіональний поділ африканського туристичного макрорегіону підкреслює величезне розмаїття та потенціал континенту як глобального туристичного напрямку. Від історичних і культурних пам'яток Північної Африки до природних чудес регіонів на південь від Сахари - кожен регіон пропонує унікальні враження, які задовольняють широкий спектр туристичних інтересів. Політична нестабільність і конфлікти в певних регіонах відлякують туристів і створюють негативне сприйняття безпеки континенту. Крім того, на рішення про подорож можуть впливати проблеми зі здоров'ям, такі як поширеність малярії та інших тропічних хвороб. Однак ініціативи урядів та міжнародних організацій спрямовані на вирішення цих проблем шляхом просування практики сталого туризму, покращення заходів безпеки та інвестування в інфраструктуру.

Культурне розмаїття Африки є ще одним наріжним каменем її туристичної привабливості. Оскільки в Африці проживає понад 3 000 етнічних груп і розмовляють тисячами мов, вирішення проблем інфраструктури, безпеки та охорони здоров'я матиме вирішальне значення для розкриття повного потенціалу африканської туристичної галузі та забезпечення її зростання як сталого та інклюзивного економічного сектору.

9.3 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Африканського туристичного макрорегіону світового значення

Африканський туристичний макрорегіон має глобальне значення завдяки своєму безпрецедентному розмаїттю природних, соціальних та подієвих туристичних і рекреаційних ресурсів. Цей величезний континент, багатий на історію та природну красу, надає безліч можливостей для розвитку та дослідження туризму. Від розлогих саван до стародавньої культурної спадщини,

Африка пропонує багатовимірну привабливість, яка приваблює мільйони відвідувачів щороку.

Рис. 9.3 Пустеля Сахара

Природні ресурси формують основу африканського туризму. Континент є домом для надзвичайного розмаїття екосистем, від густих тропічних лісів до посушливих пустель. Національний парк Серенгеті, розташований у Танзанії, відомий своєю щорічною міграцією антилоп гну - видовищем, яке приваблює любителів дикої природи з усього світу. Так само дельта Окаванго в Ботсвані пропонує неперевершені враження від водно-болотних угідь, де мандрівники можуть спостерігати складну взаємодію води і дикої природи в первозданному середовищі. Пустеля Сахара, що охоплює кілька країн Північної Африки, пропонує унікальні можливості для пригодницького туризму, включаючи

серфінг на дюнах, походи на верблюдах і спостереження за зірками в незабрудненому нічному небі.

Рис. 9.4 Гора Кіліманджаро

Гірські хребти Африки, такі як гора Кіліманджаро в Танзанії, представляють виклики для альпіністів і захоплюючі краєвиди, які залишають незабутні враження у відвідувачів. Широке узбережжя континенту, що тягнеться вздовж Атлантичного та Індійського океанів, може похвалитися незайманими пляжами і кораловими рифами, що робить його гарячою точкою для морського туризму і водних видів спорту.

Рис. 9.5 Національний парк Серенгеті

Соціальні та культурні ресурси Африки не менш переконливі. Багате розмаїття культур, мов і традицій континенту дає унікальне уявлення про людський досвід. Історичні пам'ятки, такі як піраміди Гізи в Єгипті, є свідченням стародавніх цивілізацій, а такі міста, як Марракеш і Тімбукту, дають змогу зазирнути в яскраву торговельну та інтелектуальну спадщину Африки.

Рис. 9.6 Піраміди Гізи в Єгипті

Традиційна музика і танці, представлені такими жанрами, як афробіт і місцеві фестивалі, дарують відвідувачам автентичний і захоплюючий культурний досвід. Африканські кулінарні традиції, що характеризуються різноманітністю інгредієнтів і смаків, здобули світове визнання і є невід'ємною частиною туристичного досвіду. Туристичні ініціативи на базі громад, де мандрівники можуть взаємодіяти з місцевими громадами, брати участь у повсякденних заходах і дізнаватися про традиційні ремесла, ще більше розширюють ландшафт соціального туризму в Африці.

Ресурси, що базуються на подіях, є ще одним важливим аспектом туристичної привабливості Африки. На континенті проводяться різноманітні всесвітньо визнані фестивалі та заходи, які відзначають його культурне багатство та біорізноманіття. Такі події, як Міжнародний джазовий фестиваль у Кейптауні, приваблюють меломанів, а фестиваль «Озеро зірок» у Малаві демонструє африканську музику, мистецтво та культуру на світовій арені. Події, пов'язані з дикою природою, такі як похід за горилами в Уганді та Руанді, користуються великим попитом, що підкреслює прихильність Африки до збереження природи та сталого туризму. Спортивні події, зокрема Кубок африканських націй і марафони, такі як Марафон товаришів у Південній Африці, об'єднують спортсменів і глядачів, ще більше зміцнюючи репутацію Африки як динамічного і яскравого туристичного напрямку.

Статус Африки як глобального туристичного макрорегіону ще більше зміцнюється завдяки її зусиллям у сфері сталого туризму та охорони природи. Багато африканських країн створили національні парки і заповідники для захисту своєї природної спадщини, гарантуючи, що туризм не буде розвиватися за рахунок деградації навколишнього середовища. Ініціативи з просування екологічного туризму набули популярності, дозволяючи відвідувачам відчути природну красу Африки, одночасно сприяючи збереженню її екосистем. Крім того, африканські ініціативи в галузі культурного туризму часто зосереджені на

розширенні прав і можливостей місцевих громад, забезпечуючи справедливий розподіл економічних вигод від туризму.

Рис. 9.7 Фестиваль «Озеро зірок» у Малаві

На закінчення, африканський туристичний макрорегіон є скарбницею природних, соціальних і подієвих ресурсів, які мають величезне глобальне значення. Його різноманітні ландшафти, культурна спадщина та яскраві події забезпечують унікальне поєднання вражень, які задовольняють широкий спектр інтересів. Оскільки Африка продовжує розвивати свою туристичну інфраструктуру та зосереджується на сталих практиках, її позиція як провідного світового туристичного напрямку зростатиме, пропонуючи відвідувачам незабутні подорожі в саме серце континенту.

9.4 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Тунісу, Марокко, Південно-Африканської Республіки

Туристична індустрія в Тунісі, Марокко та Південно-Африканській Республіці є динамічним і різноманітним сектором, на який впливають історичні, географічні, культурні та соціально-економічні фактори. Кожна країна розробила унікальні характеристики в рамках сегментації свого туристичного ринку, що відображають її чітку ідентичність і динаміку ринку.

Туристичний ринок Тунісу характеризується значною залежністю від середземноморського пляжного туризму, а його сегментація значною мірою зумовлена географічними та кліматичними факторами. Прибережні регіони, такі як Хаммамет, Сус і Джерба, домінують на ринку, приваблюючи європейських мандрівників, особливо з Франції, Німеччини та Італії. Ця географічна сегментація посилюється добре розвиненою курортною інфраструктурою Тунісу, яка обслуговує туристів, що шукають сонця і моря. Однак ринок Тунісу також демонструє культурну сегментацію, зумовлену його багатими історичними та археологічними пам'ятками, такими як Карфаген і Ель-Джем. Культурний туризм приваблює нішевий сегмент ентузіастів історії та науковців, хоча цей сегмент є відносно меншим порівняно з демографічною групою любителів сонця і моря. Крім того, у туристичному секторі Тунісу з'явився сегмент оздоровчого туризму, який використовує традиційну пропозицію таласотерапії, що приваблює відвідувачів, які шукають можливості для релаксації та медичного туризму.

На противагу цьому, сегментація туристичного ринку Марокко глибоко вкорінена в його різноманітних культурних і природних активах. Країна приваблює значний сегмент культурних туристів, яких приваблюють такі знакові міста, як Марракеш, Фес і Касабланка, відомі своїми медінами, базарами та архітектурними дивами. Привабливість Марокко поширюється на пригодницький та екологічний туризм, а гори Атлас і пустеля Сахара слугують центрами для трекінгу, кемпінгу та дослідження пустелі. Географічна

сегментація також відіграє певну роль: прибережні міста, такі як Агадір та Ес-Сувейра, приваблюють пляжників і любителів водних видів спорту. Туристичний ринок Марокко додатково сегментується зростаючим інтересом до розкішного туризму, що підтримується висококласними ріадами, бутик-готелями та кулінарними враженнями світового класу. Сегментація ринку Марокко відображає збалансоване поєднання культурного, пригодницького та відпочинкового туризму, що приваблює широкий спектр демографічних груп - від бюджетних мандрівників до заможних туристів.

Сегментація туристичного ринку Південно-Африканської Республіки є, мабуть, найбільш диверсифікованою серед трьох країн, що відображає її позицію як провідної дестинації в Африці на південь від Сахари. Південноафриканський туризм сегментується завдяки великій кількості дикої природи і туризму, заснованому на природі: заповідники, такі як Національний парк Крюгера, і приватні заповідники приваблюють екотуристів і любителів сафарі з усього світу.

Ця сегментація доповнюється культурним туризмом з такими пам'ятками, як острів Роббен, Музей апартеїду та зулуські культурні традиції, що дають уявлення про історію та спадщину нації. Географічна сегментація також проявляється у просуванні міського туризму в таких містах, як Кейптаун, Йоганнесбург і Дурбан, які слугують воротами для різноманітних видів діяльності - від винного туризму в Стелленбосі до прибережного туризму вздовж Садового шляху. Південна Африка також приваблює любителів пригод своїми пропозиціями дайвінгу з акулами, банджі-джампінгу та альпінізму. Крім того, значний сегмент становить діловий туризм, який використовує інфраструктуру та зв'язок Південної Африки для проведення конференцій, виставок і корпоративних заходів.

У цих трьох країнах на сегментацію туристичного ринку впливають зовнішні фактори, включаючи глобальні економічні тенденції, геополітичну стабільність та вподобання мандрівників, що змінюються. Наприклад, ринок

Тунісу стикається з проблемами, пов'язаними з політичною нестабільністю та питаннями безпеки, які час від часу порушують туристичні потоки. Марокко користується репутацією стабільної та гостинної країни, хоча й стикається зі зростаючою конкуренцією з боку інших країн Північної Африки та Середземномор'я. Туристичний сектор Південної Африки стикається з такими проблемами, як високий рівень злочинності та логістичні бар'єри, що може вплинути на його привабливість, незважаючи на широку пропозицію.

Технологічний прогрес і цифровий маркетинг також відіграли ключову роль у формуванні сегментації туризму в цих країнах. Онлайн-платформи та соціальні мережі дозволили точніше орієнтуватися на нішеві ринки, такі як любителі пригод у Марокко, оздоровчі туристи в Тунісі та ентузіасти дикої природи в Південній Африці. Ці інструменти підвищили впізнаваність і привабливість менш відомих дестинацій, сприяючи урізноманітненню та підвищенню стійкості туристичних секторів.

Отже, характеристики галузевої сегментації на ринку туристичних послуг Тунісу, Марокко та Південно-Африканської Республіки відображають їхні унікальні географічні, культурні та економічні контексти. У той час як ринок Тунісу переважно орієнтований на прибережний та історичний туризм, Марокко представляє збалансоване поєднання культурного, пригодницького та розкішного туризму. Сегментація Південної Африки вирізняється своєю різноманітністю, охоплюючи дику природу, культурний, міський та діловий туризм. Розуміння цих сегментів має вирішальне значення для зацікавлених сторін, які прагнуть оптимізувати маркетингові стратегії, підвищити конкурентоспроможність дестинацій і забезпечити сталий розвиток туризму в цих регіонах.

9.5 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Африканському туристичному макрорегіоні

Африканський туристичний макрорегіон являє собою динамічний і багатогранний сектор, який має величезний потенціал для економічного зростання, культурного обміну та збереження навколишнього середовища. Однак він стикається з численними викликами, які перешкоджають його розвитку. У цьому тексті досліджуються проблеми та перспективи, пов'язані з індустрією туризму та відпочинку в Африці, континенті, багатому на природну красу, культурну спадщину та біорізноманіття.

Різноманітні ландшафти Африки, від пустелі Сахари до пишних тропічних лісів басейну річки Конго, а також унікальна дика природа, включаючи знакових тварин «Великої п'ятірки», роблять її світовим туристичним центром. Крім того, багата культурна спадщина континенту з такими історичними пам'ятками, як піраміди Гізи, Тімбукту та острів Роббен, а також яскраві традиції та фестивалі, створюють значну привабливість для міжнародних та внутрішніх туристів. Незважаючи на це, на Африку припадає лише невелика частка світових надходжень від туризму, що свідчить про невикористаний потенціал і системні проблеми.

Однією з основних проблем, що стоять на шляху розвитку туризму в Африці, є неадекватна інфраструктура. У багатьох країнах бракує надійних транспортних мереж, зокрема доріг, аеропортів і залізниць, які мають вирішальне значення для полегшення пересування туристів. Погана інфраструктура також поширюється на житло та послуги гостинності: у багатьох регіонах бракує готелів світового класу, курортів та рекреаційних об'єктів. Це часто обмежує можливості континенту обслуговувати туристів з високими витратами та організовувати масштабні міжнародні заходи.

Ще однією важливою проблемою є безпека та захищеність. Політична нестабільність, збройні конфлікти та високий рівень злочинності в окремих

регіонах відлякують потенційних відвідувачів. Навіть там, де такі ризики мінімальні, негативне сприйняття Африки в цілому може вплинути на рішення щодо подорожі. Зусилля, спрямовані на підвищення рівня безпеки шляхом кращого управління, залучення громадськості та цільових маркетингових кампаній, мають вирішальне значення для зміни такого сприйняття.

Ризики для здоров'я також становлять значні виклики для туризму в Африці. Поширеність таких захворювань, як малярія, жовта лихоманка, а віднедавна і COVID-19, може відлякувати туристів від поїздок. Слабкі системи охорони здоров'я в багатьох африканських країнах загострюють цю проблему, ускладнюючи боротьбу зі спалахами захворювань і забезпечення безпеки відвідувачів. Ефективні заходи у сфері охорони здоров'я, зокрема кампанії з вакцинації та доступні медичні заклади, мають важливе значення для зміцнення довіри туристів.

Погіршення стану довкілля є нагальною проблемою, враховуючи те, що значна частина африканського туризму базується на природі. Такі види діяльності, як браконьєрство, вирубка лісів і нерегульована забудова, загрожують стійкості природних пам'яток. Зміна клімату ще більше загострює ці проблеми, спричиняючи втрату середовища існування та екстремальні погодні умови. Популяризація екологічного туризму та впровадження сталих практик мають вирішальне значення для збереження природних ресурсів Африки та забезпечення довготривалого розвитку її туристичного сектору.

Економічні виклики також перешкоджають зростанню туризму. Багато африканських країн стикаються з високим рівнем бідності та безробіття, що обмежує місцеві інвестиції в туристичну інфраструктуру та послуги. Залежність від іноземних інвестицій може призвести до витоку доходів, коли прибутки від туризму не залишаються в місцевій економіці. Зміцнення місцевого підприємництва та залучення громадськості до туристичних проектів може збільшити економічні вигоди від галузі.

Незважаючи на ці виклики, перспективи розвитку туризму та рекреації в Африці є багатообіцяючими. Технологічний прогрес, зокрема цифровий маркетинг і платформи онлайн-бронювання, полегшив африканським дестинаціям вихід на світову аудиторію. Соціальні мережі відіграли значну роль у демонстрації визначних пам'яток континенту, допомагаючи змінити застарілі стереотипи і викликати інтерес серед молодих мандрівників, які шукають пригод.

Урядові ініціативи та міжнародні партнерства також сприяли зростанню африканського туризму. Кілька країн запровадили заходи зі спрощення візового режиму, такі як електронні візи та системи віз по прибуттю, щоб привабити міжнародних туристів. Регіональні організації, такі як Африканський Союз, надають туризму пріоритет у своїх програмах розвитку, визнаючи його потенціал для економічної інтеграції та культурного обміну. Інвестиції в туристичну освіту та навчальні програми сприяють формуванню кваліфікованої робочої сили, здатної задовольнити вимоги конкурентного глобального ринку.

Розвиток сталого туризму дає можливість Африці позиціонувати себе як лідера в галузі екологічних подорожей. Такі дестинації, як Руанда, відома своїми успішними зусиллями зі збереження гірських горил, та Ботсвана, що славиться своєю моделлю туризму з високим рівнем цінності та низьким впливом на довкілля, демонструють потенціал для гармонізації розвитку туризму з охороною довкілля. Приймаючи подібні стратегії, інші африканські країни можуть приваблювати екологічно свідомих мандрівників, захищаючи при цьому свої природні та культурні цінності.

Крім того, зростаючий попит на автентичний культурний досвід відповідає сильним сторонам Африки у сфері туризму спадщини. Ініціативи, що популяризують місцеві ремесла, кухню та традиції, не лише покращують туристичний досвід, але й розширюють можливості громад та зберігають культурну ідентичність. Співпраця між урядами, приватним сектором і

місцевими громадами має важливе значення для створення інклюзивних і сталих моделей туризму, які приносять користь усім зацікавленим сторонам.

Отже, хоча африканський туристичний макрорегіон стикається зі значними перешкодами, він також має безпрецедентні можливості для зростання і трансформації. Вирішення проблем, пов'язаних з інфраструктурою, безпекою, охороною здоров'я, навколишнім середовищем та економічною інклюзивністю, вимагає скоординованих зусиль і стратегічних інвестицій. Використовуючи свої унікальні пам'ятки та впроваджуючи сталі практики, Африка може розкрити весь потенціал своєї індустрії туризму та відпочинку, сприяючи економічному розвитку, культурному взаєморозумінню та збереженню довкілля.

Питання для самоконтролю

1. Що являє собою Африканський туристичний макрорегіон?
2. Які географічні особливості сприяють туристичній привабливості Африки?
3. Які кліматичні зони представлені в Африці, і як вони впливають на туризм?
4. Які особливості прибережного туризму в Африці?
5. Яка роль пустелі Сахара у розвитку туризму в Північній Африці?
6. Які регіони Африки відомі своїм сафарі-туризмом?
7. Яке значення має Велика Рифтова долина для туризму?
8. Які природні ресурси Південної Африки є ключовими для туризму?
9. Які труднощі заважають розвитку туризму в Центральній Африці?
10. Які пам'ятки Західної Африки пов'язані з трансатлантичною работоргівлею?
11. Чим унікальні острови Мадагаскар, Маврикій та Сейшели для туризму?
12. Як культурна спадщина Африки впливає на її туристичну привабливість?
13. Які основні проблеми інфраструктури гальмують розвиток туризму в Африці?
14. Які види туризму найбільш розвинені в Марокко, Тунісі та ПАР?
15. Які перспективи має екотуризм в Африці?
16. Які країни Африки є лідерами в сегменті оздоровчого туризму?

17. Як політична нестабільність впливає на туристичний сектор Африки?
18. Які заходи сприяють популяризації сталого туризму на континенті?
19. Які основні переваги та недоліки туристичного ринку Південної Африки?
20. Як технології та цифровий маркетинг сприяють розвитку туризму в Африці?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Яка пустеля є найбільшою спекотною пустелею світу?
А) Гобі
Б) Сахара
В) Калахарі
Г) Атакама

2. Яка країна Африки відома своєю найбільшою міграцією антилоп гну?
А) Єгипет
Б) Танзанія
В) Нігерія
Г) Марокко

3. Яка гора є найвищою точкою Африканського континенту?
А) Гора Мак-Кінлі
Б) Гора Кіліманджаро
В) Гора Еверест
Г) Гора Етна

4. Який регіон Африки славиться тропічними лісами?
А) Північна Африка
Б) Центральна Африка
В) Західна Африка
Г) Південна Африка

5. Яке місто вважається "колискою людства" завдяки археологічним знахідкам?
А) Кейптаун
Б) Найробі
В) Аддіс-Абеба
Г) Каїр

6. Яка країна є лідером у сегменті розкішного туризму в Північній Африці?
А) Алжир
Б) Марокко
В) Лівія
Г) Судан

7. Який національний парк відомий як осередок "Великої п’ятірки"?
А) Національний парк Крюгера
Б) Національний парк Серенгеті
В) Національний парк Наміб
Г) Національний парк Комо

8. Який об’єкт є символом давньоєгипетської архітектури?
А) Водоспад Вікторія
Б) Піраміди Гізи
В) Велична мечеть Дженне
Г) Озеро Танганьїка

9. Що є основним туристичним продуктом островів Маврикій та Сейшели?
А) Сафарі
Б) Пляжний відпочинок
В) Альпінізм
Г) Археологічний туризм

10. Який природний об’єкт є унікальним явищем у Ботсвані?
А) Пустеля Сахара
Б) Озеро Вікторія
В) Дельта Окаванго
Г) Гора Кенія

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які країни мають узбережжя Червоного моря?
А) Єгипет
Б) Південна Африка
В) Судан
Г) Марокко

2. Що з наведеного є популярними туристичними об’єктами Північної Африки?
А) Піраміди Гізи

Б) Карфаген
В) Серенгеті
Г) Острів Маврикій

3. Які природні зони найбільш характерні для Африки?
А) Тропічні ліси
Б) Пустелі
В) Тайга
Г) Саванна

4. Які види туризму найбільш розвинені в Марокко?
А) Культурний туризм
Б) Пляжний відпочинок
В) Сафарі
Г) Оздоровчий туризм

5. Які африканські об’єкти є природною спадщиною ЮНЕСКО?
А) Серенгеті
Б) Водоспад Вікторія
В) Карфаген
Г) Дельта Окаванго

6. Які країни відомі своїми сафарі-турами?
А) Танзанія
Б) Південна Африка
В) Нігерія
Г) Кенія

7. Які проблеми гальмують розвиток туризму в Африці?
А) Погано розвинена інфраструктура
Б) Високий рівень злочинності
В) Надмірна туристична конкуренція
Г) Поширеність тропічних хвороб

8. Які країни Африки розвивають сталий туризм?
А) Руанда
Б) Єгипет
В) Ботсвана
Г) Лівія

9. Які міста Західної Африки мають історичне значення?

А) Дакар
Б) Лагос
В) Аккра
Г) Кейптаун

10. Які фактори сприяють розвитку пляжного туризму в Африці?
А) Узбережжя Індійського океану
Б) Коралові рифи
В) Велика Рифтова долина
Г) Середземноморський клімат

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Охарактеризуйте основні природні ресурси Африканського туристичного макрорегіону, які роблять його привабливим для туристів.
2. Проаналізуйте, як географічне положення Африки впливає на розвиток її туристичної галузі.
3. Вкажіть, які труднощі виникають при розвитку туризму в Центральній Африці, та запропонуйте можливі шляхи їх подолання.
4. Розкрийте значення пустелі Сахара як туристичного об’єкта. Які види туризму там найпопулярніші?
5. Охарактеризуйте роль національних парків та заповідників у збереженні біорізноманіття Африки та розвитку екотуризму.
6. Порівняйте особливості туристичного ринку Тунісу, Марокко та Південно-Африканської Республіки.
7. Проаналізуйте культурну спадщину Африки як фактор, що впливає на розвиток туризму. Наведіть приклади культурних пам’яток.
8. Розгляньте вплив сучасних технологій (соціальних мереж, онлайн-букінгу) на популяризацію туризму в Африці.
9. Охарактеризуйте економічні вигоди від розвитку сталого туризму на прикладі країн Африки.
10. Поясніть, які переваги дає співпраця між міжнародними організаціями та африканськими країнами у сфері туризму.

ТЕМА 10. БЛИЗЬКОСХІДНИЙ РЕГІОН: КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

План

10.1 Загальна характеристика Близькосхідного туристичного регіону

10.2 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Близькосхідного туристичного регіону світового значення

10.3 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Єгипту, Об'єднаних Арабських Еміратів, Саудівської Аравії

10.4 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Близькосхідному туристичному регіоні

10.5 Питання для самоконтролю

10.6 Тестові завдання

Література:

1. Алєшугіна Н. О., Зеленська О. О., Смаль І. В. Туристичне країнознавство у таблицях і схемах : навч. посіб. Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2011. 387 с.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методи аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2001. – 395 с. Т. 17.
3. Будз М. Д., Мартинюк В. О., Постоловський Р. М., Троян С. С. Комплексне країнознавство (основні поняття, категорії, країни, персоналії) : словник-довідник. Київ : ПП Самборський І.О., 2003. 256 с.
4. Клапчук В.М. Туристичне країнознавство (лекції): Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2023. 177 с
5. Парфіненко А. Ю., Сідоров В. І., Любіцева О. О. Туристичне країнознавство : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2015. 551 с.
6. Семенов В. Ф., Дишкантюк О. В., Олійник В. Д. Туристичне країнознавство: навч. посіб. 2-ге вид., дововнене та виправлене, стереотипне / за ред. В. Ф. Семенова. Херсон : Грінь Д. С., 2013. 391 с.

7. Семенов, В. Ф. Географія туризму : навчальний посібник / В. Ф. Семенов, О. В. Назаренко; За ред. В. Ф. Семенов. Одеса : "Атлант" ВОІ СОІУ, 2016.– 404 с.
8. Стафійчук В. І. Туристичне країнознавство: навч. посіб. / В.І.Стафійчук, О. Ю. Малиновська. Херсон: ОЛДІ-Плюс, 2016.– 808 с.
9. Туристичне країнознавство: країни-лідери туризму : навч. посіб. / за ред.: О. О. Любіцевої. Київ : Альтерпрес, 2008. 436 с
10. Уварова Г. Ш., Мелько Л.Ф. Туристичне країнознавство: навчальний посібник. Київ: Університет «КРОК», 2022. 410 с.

10.1 Загальна характеристика Близькосхідного туристичного регіону

Близькосхідний туристичний регіон - це територія з глибоким історичним, культурним і географічним значенням, яка протягом століть приваблювала мандрівників і науковців. Охоплюючи різноманітні країни від Аравійського півострова до Леванту і далі, Близький Схід пропонує унікальне поєднання давньої історії, релігійної спадщини та сучасного розвитку. Цей регіон характеризується особливим кліматом, різноманітними ландшафтами та багатими культурними традиціями, що в сукупності сприяє його глобальній привабливості як туристичного напрямку.

Однією з визначальних особливостей близькосхідного туристичного регіону є його надзвичайне історичне та археологічне багатство. Цей регіон часто називають колискою цивілізації, оскільки тут розташовані одні з найдавніших відомих людських поселень та імперій. Стародавня Месопотамія, Єгипетська цивілізація та Перська імперія виникли в цьому регіоні, залишивши по собі безпрецедентну спадщину руїн, артефактів та історичних записів. Такі знакові місця, як піраміди Гізи в Єгипті, стародавнє місто Петра в Йорданії, Персеполь в Ірані та руїни Вавилону в Іраку, ілюструють історичне значення регіону. Ці пам'ятки щороку приваблюють мільйони відвідувачів, які прагнуть на власні очі побачити залишки стародавніх культур, що сформували історію людства.

Релігійний туризм також відіграє центральну роль у близькосхідній туристичній індустрії. Регіон є батьківщиною трьох основних монотеїстичних релігій світу: Іудаїзму, Християнства та Ісламу. Релігійні місця, такі як Мекка і Медіна в Саудівській Аравії, Єрусалим в Ізраїлі Палестині та церкви Лалібели в Ефіопії, приваблюють мільйони паломників щороку. Мекка, зокрема, є центром

ісламського паломництва Хадж, одного з найбільших зібрань людей у світі. Аналогічно, Єрусалим має глибоке значення для євреїв, християн і мусульман, що робить його центром релігійного туризму та міжконфесійного діалогу.

Географія і клімат Близького Сходу також сприяють його привабливості як туристичного регіону. Цей регіон відомий своїми вражаючими природними ландшафтами, які варіюються від безкрайніх пустель Саудівської Аравії та Об'єднаних Арабських Еміратів до пишних річкових долин Тигру та Євфрату. Прибережні регіони уздовж Середземного моря, Червоного моря та Перської затоки пропонують незаймані пляжі і можливості для дайвінгу світового класу, а гірські хребти, такі як Загрос, Таурус і Аль-Хаджар, пропонують мальовничі піші прогулянки і пригодницький туризм. Переважно посушливий клімат регіону, що характеризується довгим спекотним літом і м'якою зимою, робить його сприятливим місцем для зимового туризму, особливо для відвідувачів з холодного клімату.

Рис. 10.1 Пустеля в Саудівській Аравії

В останні десятиліття Близький Схід також перетворився на центр сучасного розкішного туризму. Такі міста, як Дубай та Абу-Дабі в Об'єднаних Арабських Еміратах, перетворилися на глобальні центри для відпочинку та ділових поїздок. Ці міста можуть похвалитися знаковими хмарочосами, розкішними готелями, торговими центрами та розважальними комплексами, які задовольняють потреби заможних мандрівників. Бурдж-Халіфа в Дубаї, найвища будівля у світі, та Палм Джумейра, штучний архіпелаг, символізують архітектурні амбіції та економічне процвітання регіону. Ці події підкреслюють здатність Близького Сходу збалансувати свою багату культурну спадщину з передовою сучасністю, що приваблює широкий спектр туристів.

Рис. 10.2 Дубаї

Культурний туризм є ще одним важливим аспектом туристичного регіону Близького Сходу. Регіон є домом для мозаїки етнічних груп, мов і традицій, які відображають його історичну роль як перехрестя торгівлі та міграції. Від кочових

культур бедуїнів Аравійської пустелі до жвавих ринків Стамбула і Тегерана, Близький Схід пропонує багатий культурний досвід. Традиційна музика, танці, кухня та фестивалі дарують відвідувачам незабутні враження, які поглиблюють їхнє розуміння спадщини регіону. Кулінарний туризм, зокрема, набув популярності, оскільки відвідувачі прагнуть скуштувати автентичні страви, такі як хумус, фалафель, кебаби і пахлава, які є невід'ємною частиною близькосхідної ідентичності.

Рис. 10.3 Бедуїни Аравійської пустелі

Незважаючи на свій величезний туристичний потенціал, Близький Схід стикається з низкою проблем, які впливають на його туристичну галузь. Політична нестабільність, конфлікти та проблеми з безпекою в певних регіонах створюють значні перешкоди для розвитку туризму. У регіонах, що постраждали від війни чи заворушень, часто спостерігається зменшення кількості відвідувачів, що може мати довгострокові наслідки для їхньої економіки та зусиль зі збереження культурної спадщини. Крім того, сприйняття Близького Сходу як конфліктного регіону може відлякувати потенційних туристів, навіть з регіонів,

які є стабільними та безпечними для подорожей. Вирішення цих проблем вимагає узгоджених зусиль з боку урядів, міжнародних організацій та місцевих громад, спрямованих на просування миру, стабільності та практики сталого туризму.

Сталий розвиток є критично важливим для майбутнього туризму на Близькому Сході. Залежність регіону від доходів від нафти спонукала уряди багатьох країн диверсифікувати свою економіку, і туризм є одним із ключових напрямків. Однак вплив швидкої урбанізації та масового туризму на навколишнє середовище потребує ретельного контролю. Зусилля, спрямовані на збереження природних середовищ існування, зменшення вуглецевого сліду та просування екологічного туризму, мають важливе значення для забезпечення довгострокової життєздатності регіону як туристичної дестинації. Такі ініціативи, як розвиток сталих курортів, інвестиції у відновлювані джерела енергії та сприяння збереженню культурної спадщини, демонструють прихильність регіону до відповідального туризму.

Отже, туристичний регіон Близького Сходу - це багатогранний напрямок, який пропонує унікальне поєднання історії, культури та сучасності. Багата історична спадщина, релігійне значення, різноманітні ландшафти та яскраві культури роблять його привабливим для мандрівників з усього світу. Незважаючи на такі виклики, як політична нестабільність та екологічні проблеми, постійні зусилля регіону, спрямовані на просування сталого туризму та демонстрацію своїх унікальних активів, позиціонують його як ключового гравця у світовій туристичній індустрії. Балансуючи між традиціями та інноваціями, Близький Схід продовжує захоплювати уяву як туристів, так і науковців, забезпечуючи свою незмінну привабливість як туристичного регіону світового класу.

10.2 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Близькосхідного туристичного регіону світового значення

Близькосхідний туристичний регіон посідає надзвичайно важливе місце у світовій туристичній індустрії завдяки унікальному поєднанню природних, соціальних та подієвих ресурсів. Різноманітний ландшафт, багата культурна спадщина та стратегічне розташування на перехресті трьох континентів роблять його магнітом для мандрівників, які шукають різноманітних і збагачуючих вражень. У цьому тексті досліджуються багатогранні туристичні та рекреаційні ресурси, які визначають Близький Схід як першокласну дестинацію.

Природні ресурси Близького Сходу охоплюють широкий спектр географічних особливостей, які сприяють його привабливості. Регіон є домом для пустель, гір, річок і морів, кожна з яких пропонує особливі можливості для туризму. Аравійська пустеля, один з найбільш знакових природних об'єктів, приваблює шукачів пригод своїми величезними дюнами, верблюжими переходами і таборами бедуїнів. Червоне море і Перська затока мають чисті води і коралові рифи, що робить їх популярними місцями для дайвінгу, сноркелінгу та інших водних розваг. Крім того, гірські райони, такі як хребет Аль-Хаджар в Омані та гори Таурус у Туреччині, пропонують піші прогулянки, скелелазіння та можливість познайомитися з традиційними гірськими селами. Оазиси регіону, такі як оазис Аль-Айн в ОАЕ, слугують природними заповідниками, демонструючи стійке сільське господарство в пустелі та забезпечуючи спокійний відпочинок.

Соціальні ресурси Близького Сходу глибоко вкорінені в його історії, культурі та традиціях. Цей регіон є колискою цивілізацій, що зародилися на Близькому Сході. Цей регіон є колискою цивілізації, де розташовані одні з найстаріших міст світу, зокрема Дамаск, Багдад та Єрусалим. Ці міста пропонують безліч історичних та архітектурних пам'яток, від стародавніх руїн і середньовічних мечетей до жвавих базарів і сучасних хмарочосів. Культурне

розмаїття Близького Сходу відображається в його кухні, музиці та мистецтві. Кулінарний туризм процвітає завдяки багатим смакам регіону, від ароматних спецій перських страв до різноманітних мезе з Леванту. Музика і танці, часто пов'язані з традиційними святкуваннями, дають можливість зануритися в місцеву культуру. Музеї, такі як Лувр в Абу-Дабі та Археологічний музей у Стамбулі, ще більше посилюють культурний досвід, демонструючи артефакти, що охоплюють тисячоліття.

Подієвий туризм є ще одним важливим компонентом глобальної привабливості Близького Сходу. У регіоні відбуваються різноманітні події світового рівня, які приваблюють відвідувачів з усього світу. Релігійний туризм є основним рушієм, мільйони людей здійснюють паломництво до таких місць, як Мекка і Медіна в Саудівській Аравії, Стіна Плачу в Єрусалимі та святиня Карбала в Іраку. Ці духовні подорожі доповнюються світськими подіями, серед яких Фестиваль шопінгу в Дубаї, матчі Чемпіонату світу з футболу в Катарі та Гран-прі Формули-1 в Абу-Дабі. Культурні фестивалі, такі як фестиваль Джераш в Йорданії та фестиваль Маскат в Омані, відзначають мистецтво, спадщину і традиції регіону, пропонуючи відвідувачам можливість поспілкуватися з місцевими громадами.

Природне і штучне середовище Близького Сходу дедалі більше інтегрується для підтримки сталого туризму. Уряди та приватні структури інвестують в екологічно чисту інфраструктуру, щоб збалансувати розвиток зі збереженням довкілля. Такі проекти, як NEOM у Саудівській Аравії та Masdar City в ОАЕ, спрямовані на створення розумних, сталих міських центрів, які приваблюють туристів, зберігаючи при цьому природне довкілля. Так само заповідні території, такі як біосферний заповідник Дана в Йорданії та заповідник дикої природи Рас-Аль-Хор у Дубаї, пропонують можливості для екотуризму з акцентом на охорону природи та освіту.

Рис. 10.4 Заповідник дикої природи Рас-Аль-Хор у Дубаї

Стратегічне розташування Близького Сходу покращує його доступність і сполучення, роблячи його центром міжнародних подорожей. Його аеропорти, такі як Міжнародний Дубайський та Міжнародний Хамад у Досі, слугують основними транзитними пунктами для мільйонів пасажирів щороку. Таке сполучення підтримує зростання туристичного сектору, забезпечуючи безперешкодні подорожі до регіону та всередині нього. Крім того, індустрія гостинності на Близькому Сході відома своїми розкішними пропозиціями, починаючи від розкішних курортів і закінчуючи традиційними гостьовими будинками, що задовольняють широкий спектр мандрівників.

Незважаючи на численні сильні сторони, туристичний регіон Близького Сходу стикається з викликами, серед яких політична нестабільність у певних регіонах, екологічні проблеми та необхідність більшої інклюзивності у розвитку туризму. Однак ініціативи, спрямовані на регіональну співпрацю, сталий розвиток та збереження культури, прокладають шлях до більш стійкої та диверсифікованої туристичної індустрії.

Таким чином, природні, соціальні та подієві туристичні та рекреаційні ресурси Близького Сходу позиціонують його як регіон світового значення. Його ландшафти, культурна спадщина та динамічні події пропонують відвідувачам неперевершені враження, а постійні зусилля зі сталого розвитку та розбудови інфраструктури гарантують, що ці ресурси і надалі процвітатимуть для майбутніх поколінь.

10.3 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Єгипту, Об’єднаних Арабських Еміратів, Саудівської Аравії

Секторальна сегментація ринку туристичних послуг Єгипту, Об'єднаних Арабських Еміратів (ОАЕ) та Саудівської Аравії виявляє відмінні характеристики, сформовані їхніми унікальними географічними, культурними та економічними контекстами. Ці три країни, ключові гравці близькосхідної туристичної індустрії, демонструють різноманітні підходи до обслуговування різних сегментів ринку, зумовлені їхніми природними ресурсами, історичною та культурною спадщиною, інфраструктурою та державною політикою.

В Єгипті туризм глибоко вкорінений у його давню історію та культурну спадщину. На сегментацію ринку країни значною мірою впливає її археологічне багатство, а ключові пам'ятки, такі як піраміди Гізи, Сфінкс, храми Луксора і Карнака, щороку приваблюють мільйони культурних туристів. Цей сегмент доповнюється процвітаючим сектором туризму на Червоному морі, який приваблює любителів пригод і відпочинку, зацікавлених у дайвінгу, сноркелінгу і пляжних курортах. Синайський півострів і такі напрямки, як Шарм-ель-Шейх і Хургада, приваблюють іноземних туристів, які шукають доступного, але екзотичного відпочинку. Єгипет також приваблює релігійних туристів, особливо тих, хто цікавиться коптською християнською спадщиною та ісламськими пам'ятками. Однак країна стикається з проблемами у сприйнятті безпеки та розвитку інфраструктури, які впливають на її здатність до подальшої диверсифікації та підвищення рівня сегментації ринку.

ОАЕ представляють контрастну модель, що характеризується акцентом на розкіш, інновації та диверсифікацію. Сегментація туристичного ринку в ОАЕ значною мірою визначається надсучасною інфраструктурою та глобальним зв'язком. Дубай, флагманський туристичний центр країни, є синонімом елітного шопінгу, розкішного житла та найсучасніших розваг. Такі визначні пам'ятки, як Бурдж-Халіфа, Палм Джумейра і Дубай Молл, приваблюють заможних

мандрівників, а конференц- і виставкові центри світового класу позиціонують Дубай як провідний напрямок для ділового туризму. Абу-Дабі доповнює це ініціативами культурного туризму, такими як Лувр Абу-Дабі і Каср Аль-Ватан, орієнтованими на мандрівників, які цікавляться мистецтвом і спадщиною. ОАЕ також інвестують у нішеві сегменти, такі як медичний туризм, пригодницький туризм та екологічний туризм, прагнучи залучити ширші верстви населення. Крім того, такі події, як Дубайська виставка та Гран-прі Формули-1 в Абу-Дабі, відіграють значну роль у залученні подієвого туризму. Проактивна політика уряду, включаючи спрощення візового режиму та стратегічний маркетинг, зробила ОАЕ світовим центром туризму.

Сегментація туристичного ринку Саудівської Аравії переживає трансформаційний етап, оскільки країна прагне диверсифікувати свою економіку в рамках ініціативи «Бачення 2030».

Традиційно залежна від релігійного туризму, адже мільйони мусульман щороку відвідують Мекку і Медину для паломництва Хадж і Умра, Саудівська Аравія зараз активно розвиває інші сегменти туризму. Проект Червоного моря і такі дестинації, як NEOM, мають на меті привабити туристів, які шукають розкішних та екологічно чистих вражень. Культурно-історичний туризм - ще один сегмент, що розвивається, з такими місцями, як Аль-Ула та Дірія, що пропонують ознайомитися з багатою спадщиною королівства. Пригодницький туризм також набирає обертів, використовуючи величезні пустелі та унікальні ландшафти країни. Підхід Саудівської Аравії до сегментації туризму наголошує на створенні інфраструктури світового класу, лібералізації візової політики та просуванні себе як цілорічної дестинації для міжнародних туристів. Хоча консервативні соціальні норми королівства створюють проблеми для залучення деяких сегментів ринку, поточні реформи та інвестиції поступово змінюють сприйняття і розширюють його привабливість.

Порівняльний аналіз цих трьох країн підкреслює їхні різні підходи до секторальної сегментації на ринку туристичних послуг. Орієнтація Єгипту на історичні та природні пам'ятки підкреслює його традиційну модель туризму, тоді як акцент ОАЕ на розкіш, інновації та подієвий туризм відображає їхню сучасну та диверсифіковану стратегію. Еволюційний підхід Саудівської Аравії ілюструє поєднання традицій та інновацій, спрямованих на використання її культурної спадщини та природних ресурсів, а також на прийняття нових парадигм туризму. На ці відмінності впливають соціально-економічні цілі кожної країни, цільові аудиторії та конкурентне позиціонування на регіональному та світовому туристичних ринках. Незважаючи на свої індивідуальні стратегії, всі три країни визнають важливість сталого розвитку туризму та інвестують в інфраструктуру, маркетинг і політичні реформи для покращення сегментації ринку та довгострокової конкурентоспроможності.

10.4 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Близькосхідному туристичному регіоні

Туризм і рекреація на Близькому Сході мають значний потенціал завдяки багатим історичним, культурним і природним ресурсам регіону. Однак розвиток цього сектору стикається з численними викликами, водночас пропонуючи унікальні перспективи. Близький Схід охоплює різноманітні країни, кожна з яких має свої унікальні пам'ятки - від стародавніх археологічних розкопок і релігійних пам'яток до сучасних урбаністичних центрів і незайманих природних ландшафтів. Проте, розвиток туризму та рекреації в цьому регіоні стримується низкою взаємопов'язаних проблем.

Однією з головних проблем розвитку туризму на Близькому Сході є політична нестабільність та проблеми безпеки. У кількох країнах регіону тривають конфлікти, геополітична напруженість і тероризм, які відлякують міжнародних туристів і стримують інвестиції в туристичний сектор. Дестинації з

величезним культурним та історичним значенням, такі як Сирія та Ємен, зазнали значного зниження свого туристичного потенціалу через тривалу нестабільність. Навіть країни з відносною стабільністю, такі як Єгипет і Йорданія, змушені боротися з відчуттям ризику, яке часто впливає на рішення мандрівників.

Іншою важливою проблемою є відсутність належної інфраструктури в деяких частинах регіону. У той час як деякі країни, такі як Об'єднані Арабські Емірати та Саудівська Аравія, зробили значні інвестиції в сучасний транспорт, готельний бізнес та розважальні заклади, інші відстають від них. Погане сполучення, недостатня кількість варіантів розміщення та неадекватні державні послуги можуть підірвати враження туристів і обмежити можливості для залучення повторних відвідувачів. Прогалини в інфраструктурі особливо помітні в сільській місцевості та слаборозвинених регіонах, де культурна спадщина та природна краса часто залишаються невикористаними ресурсами.

Екологічна стійкість розвитку туризму також є критично важливою проблемою. Багато країн Близького Сходу стикаються з посушливим кліматом, дефіцитом води та вразливими екосистемами. Швидка урбанізація і розвиток туризму можуть посилити погіршення стану довкілля, якщо ними не керувати належним чином. Популярні туристичні напрямки, такі як Мертве море і Петра, стикаються із загрозами надмірного туризму, забруднення і виснаження ресурсів. Баланс між зростанням туризму та збереженням довкілля вимагає впровадження сталих практик і політик, які часто недостатньо розвинені в регіоні.

Культурні та соціальні фактори також відіграють певну роль у формуванні туристичного ландшафту. Близький Схід є домом для різноманітних традицій і соціальних норм, деякі з яких можуть не відповідати очікуванням міжнародних туристів. Питання, пов'язані з дрес-кодом, гендерними ролями та вживанням алкоголю, можуть створювати культурні бар'єри, які відлякують певні сегменти мандрівників. Зусилля, спрямовані на сприяння культурному взаєморозумінню

та врахуванню різноманітних туристичних уподобань, мають важливе значення для підвищення привабливості близькосхідних дестинацій.

Незважаючи на ці виклики, Близький Схід пропонує численні перспективи для розвитку туризму та рекреації. Регіон може похвалитися багатством історичних та археологічних пам'яток, включаючи об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО, такі як піраміди Гізи, стародавнє місто Пальміра та набатейське місто Петра. Релігійний туризм також представляє значні можливості, враховуючи важливість Близького Сходу для ісламу, християнства та іудаїзму. Місця паломництва, такі як Мекка, Медіна, Єрусалим і гора Синай, приваблюють мільйони відвідувачів щороку, забезпечуючи стабільну основу для зростання туризму.

Сучасні туристичні тенденції також створюють можливості для Близького Сходу урізноманітнити свої пропозиції. Такі країни, як ОАЕ та Катар, успішно позиціонують себе як центри розкішного туризму, ділових поїздок та міжнародних заходів. Такі знакові об'єкти, як Бурдж-Халіфа в Дубаї, штучні острови та торгові центри світового класу перетворили регіон на глобальну туристичну точку. Аналогічно, ініціатива Саудівської Аравії «Бачення 2030» має на меті розширити туристичний сектор, розвиваючи нові напрямки, такі як NEOM і проект Червоного моря, просуваючи культурні фестивалі та пом'якшуючи візові обмеження. Екотуризм та пригодницький туризм представляють додаткові можливості для зростання. Різноманітні ландшафти регіону, включаючи пустелі, гори і узбережжя, створюють тло для таких видів діяльності, як піші прогулянки, дайвінг і сафарі в пустелі. Заповідні зони, такі як Ваді Шаб в Омані та Ваді Рам в Йорданії, пропонують унікальні враження для екологічно свідомих мандрівників. Інвестуючи в практики сталого туризму, країни Близького Сходу можуть скористатися зростаючим світовим попитом на екологічні подорожі.

Технології та цифрова трансформація також обіцяють сприяти розвитку туристичного сектору. Цифровий маркетинг, платформи онлайн-бронювання та віртуальна реальність можуть допомогти продемонструвати привабливість регіону світовій аудиторії. Крім того, досягнення в галузі штучного інтелекту та великих даних можуть сприяти кращому таргетуванню туристів, наданню персоналізованих послуг та ефективному управлінню ресурсами. Уряди та приватні зацікавлені сторони можуть використовувати технології для покращення доступності, оптимізації процесів та покращення загального досвіду відвідувачів.

Отже, туристичний регіон Близького Сходу характеризується поєднанням значних викликів і багатообіцяючих перспектив. Політична нестабільність, дефіцит інфраструктури, екологічні проблеми та культурні бар'єри є перешкодами для розвитку туризму. Однак багата спадщина регіону, релігійне значення, природна краса та нові сучасні атракції створюють міцний фундамент для зростання. Вирішуючи ці проблеми за допомогою цілеспрямованих інвестицій, сталих практик та інноваційних стратегій, Близький Схід має потенціал стати провідним світовим напрямком туризму та відпочинку.

Питання для самоконтролю

1. Що включає в себе Близькосхідний туристичний регіон?
2. Які основні характеристики клімату Близького Сходу?
3. Чому Близький Схід називають "колискою цивілізації"?
4. Які релігії виникли на території Близького Сходу?
5. Назвіть приклади релігійних об'єктів Близького Сходу світового значення.
6. Які природні ландшафти характерні для регіону?
7. Які туристичні ресурси пропонує Червоне море?
8. Які сучасні міста Близького Сходу є центрами розкішного туризму?
9. Як Дубай і Абу-Дабі позиціонують себе на туристичному ринку?
10. Які традиційні культурні особливості приваблюють туристів на Близькому Сході?
11. Чому кулінарний туризм важливий для регіону?

12. Які фактори впливають на популярність подієвого туризму в регіоні?
13. Що таке екотуризм, і як він розвивається на Близькому Сході?
14. Які туристичні напрямки домінують у Єгипті?
15. Які стратегічні цілі має Саудівська Аравія у сфері туризму?
16. Які виклики впливають на розвиток туризму в регіоні?
17. Як політична нестабільність впливає на туристичну галузь Близького Сходу?
18. Чому сталий розвиток важливий для туризму на Близькому Сході?
19. Які країни регіону роблять акцент на розвиток інфраструктури для туризму?
20. Як сучасні технології сприяють розвитку туризму в регіоні?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Яка релігія не виникла на території Близького Сходу?
А) Іслам
Б) Християнство
В) Індуїзм
Г) Іудаїзм

2. Яке місто є центром ісламського паломництва?
А) Єрусалим
Б) Медіна
В) Мекка
Г) Багдад

3. Яка країна Близького Сходу є центром розкішного туризму завдяки своїм хмарочосам та штучним островам?
А) Саудівська Аравія
Б) Єгипет
В) Іран
Г) ОАЕ

4. Що з переліченого є природним туристичним ресурсом Близького Сходу?
А) Піраміди Гізи
Б) Червоне море
В) Бурдж-Халіфа
Г) Персеполь

5. Яке твердження найкраще описує клімат більшої частини Близького Сходу?

А) Вологий субтропічний
Б) Помірний континентальний
В) Пустельний і посушливий
Г) Тропічний мусонний

6. Яка країна відома своїми проектами сталого розвитку, такими як NEOM?

А) ОАЕ
Б) Йорданія
В) Саудівська Аравія
Г) Туреччина

7. Яке море межує з Близьким Сходом та є популярним місцем для дайвінгу?

А) Середземне
Б) Червоне
В) Каспійське
Г) Чорне

8. Який тип туризму є основним для Саудівської Аравії?

А) Медичний туризм
Б) Релігійний туризм
В) Екотуризм
Г) Кулінарний туризм

9. Що з переліченого НЕ є характерним для культурного туризму Близького Сходу?

А) Відвідування музеїв
Б) Участь у музичних фестивалях
В) Дайвінг у коралових рифах
Г) Знайомство з традиційною кухнею

10. Який об'єкт входить до Світової спадщини ЮНЕСКО?

А) Бурдж-Халіфа
Б) Оазис Аль-Айн
В) Торговий центр Дубай Молл
Г) Гора Фудзі

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які релігії виникли на території Близького Сходу?
А) Іудаїзм
Б) Християнство
В) Іслам
Г) Буддизм

2. Які природні ландшафти характерні для Близького Сходу?
А) Пустелі
Б) Гірські хребти
В) Тропічні джунглі
Г) Річкові долини

3. Які країни Близького Сходу активно інвестують у розкішний туризм?
А) ОАЕ
Б) Єгипет
В) Саудівська Аравія
Г) Іран

4. Які ресурси належать до туристичних багатств Близького Сходу?
А) Археологічні пам’ятки
Б) Природні ландшафти
В) Технологічні досягнення
Г) Релігійні об’єкти

5. Які проблеми впливають на розвиток туризму на Близькому Сході?
А) Політична нестабільність
Б) Дефіцит водних ресурсів
В) Відсутність природних пам’яток
Г) Надмірна урбанізація

6. Які туристичні об'єкти є частиною Світової спадщини ЮНЕСКО?
А) Піраміди Гізи
Б) Мертве море
В) Стародавнє місто Петра
Г) Аль-Ула

7. Які види туризму активно розвиваються в регіоні?
А) Релігійний туризм
Б) Екотуризм
В) Кулінарний туризм
Г) Полярний туризм

8. Які події приваблюють туристів до країн Близького Сходу?
А) Паломництво до Мекки
Б) Формула-1 в Абу-Дабі
В) Фестиваль у Джераші
Г) Зимові Олімпійські ігри

9. Які країни регіону відомі своїми археологічними пам’ятками?
А) Єгипет
Б) Йорданія
В) Катар
Г) Ірак

10. Які туристичні можливості пропонує Червоне море?
А) Дайвінг
Б) Водні види спорту
В) Круїзи
Г) Гірськолижні курорти

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Чому Близький Схід називають "колискою цивілізації"? Наведіть приклади археологічних пам’яток, які підтверджують це визначення.
2. Охарактеризуйте основні види туризму, які розвиваються на Близькому Сході. Як природні та соціальні ресурси сприяють цьому розвитку?
3. Розкрийте значення релігійного туризму для країн Близького Сходу. Які релігійні об’єкти є найпопулярнішими серед туристів?
4. Поясніть, як природні ландшафти Близького Сходу впливають на розвиток екотуризму та пригодницького туризму в регіоні.
5. Опишіть роль сучасної інфраструктури в розвитку туризму на прикладі ОАЕ. Які інноваційні об’єкти привертають туристів?
6. Які виклики стоять перед туристичною галуззю Близького Сходу? Запропонуйте можливі рішення для подолання цих викликів.
7. Охарактеризуйте туристичний потенціал Єгипту. Як історичні пам’ятки та природні ресурси впливають на популярність країни серед туристів?
8. Які основні фактори впливають на розвиток подієвого туризму в країнах Близького Сходу? Наведіть приклади найбільших подій регіону.
9. Розгляньте ініціативи Саудівської Аравії щодо розвитку туризму в рамках «Бачення 2030». Які сегменти туристичного ринку розвиваються найактивніше?
10. Як впливає політична нестабільність на туристичну галузь Близького Сходу? Чи є приклади країн, яким вдалося подолати ці виклики?

ТЕМА 11. ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

План

11.1 Особливості природних умов і ресурсів

11.2 Соціально-економічні передумови розвитку в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні

11.3 Характеристика розвитку туристичної індустрії в країнах Південної, Північно-Східної та Південно-Східної Азії

11.4 Туристично-краєзнавча характеристика країн: Бангладеш, Непал, Шрі-Ланка, Китай, Тайвань, Японія, Камбоджа

11.5 Туристично-рекреаційний потенціал Австралії, Нової Зеландії та островів Океанії

Література:

1. European federation of tourist guide associations [Electronic resource]. – Access mode : http://www.feg-touristguides.com.
2. Melnychenko S. G., Bohadorova L. M. Geography of Spatial-Temporal Features of the Hotel Collective Accommodation Facilities in Ukraine. Man and Environment. Issues of Neoecology. 2021. № 36. Pp. 34-42. Doi: https://doi.org/10.26565/1992-4224-2021-36-03
3. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
4. Масляк П. О. Країнознавство: підручник / 2-ге вид., випр. К. : Знання, 2008. 292 с.
5. Парфіненко А. Ю. Національна держава і міжнародний туризм у вимірах глобалізації: вступ до курсу «Туристичне країнознавство». Харків : Бурун Книга, 2009. 128 с.
6. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : навч. посіб. Харків : Бурун Книга, 2009. 288 с.
7. Природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pzf.in.ua/index.php/lmm.

8. Про туризм : Закон України із змінами, внесеними згідно із Законами № 2581-VIII від 02.10.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/repnol.
9. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму: навчальний посібник / під ред. проф. О. О. Любіцевої. К. : Альтерпрес, 2008. 436 с

11.1 Особливості природних умов і ресурсів Азіатсько-Тихоокеанського регіону

Азійсько-Тихоокеанський регіон, що охоплює величезні простори Східної Азії, Південно-Східної Азії, Океанії та Тихоокеанських островів, демонструє надзвичайну різноманітність природних умов та ресурсів. Його географічний простір, кліматичні зміни та геологічні особливості сприяють створенню складної системи екосистем і розподілу ресурсів, які глибоко впливають на економічну, соціальну та екологічну динаміку регіону.

Однією з визначальних рис Азійсько-Тихоокеанського регіону є його надзвичайна географічна різноманітність, що охоплює високі гірські хребти, обширні плато, розгалужені річкові системи, тропічні ліси та великі океанічні простори. Гімалаї, найвищий гірський хребет світу, і Тибетське нагір'я слугують важливими джерелами води, що живлять великі річкові системи, такі як Ганг, Брахмапутра, Янцзи і Меконг. Ці річки є життєво важливими для мільйонів людей, забезпечуючи водою сільське господарство, енергетику та побутові потреби. Вулканічна активність у «Вогняному кільці» формує значну частину рельєфу регіону і сприяє утворенню родючих ґрунтів, особливо в Південно-Східній Азії, що робить цей регіон одним з найбільш продуктивних у сільськогосподарському відношенні у світі.

Кліматичні умови в Азійсько-Тихоокеанському регіоні настільки ж різноманітні, що варіюються від полярного клімату Сибіру до тропічного клімату Індонезії та Папуа-Нової Гвінеї. Мусонні системи домінують на більшій частині регіону, приносячи сезонні дощі, які є життєво важливими для сільського господарства, але також можуть призводити до руйнівних повеней. На противагу

цьому, посушливі регіони, такі як пустеля Гобі та центральна Австралія, стикаються з дефіцитом води, що створює проблеми для проживання та сільського господарства. Прибережні райони, особливо в Південно-Східній Азії, часто страждають від тайфунів і циклонів, які щорічно зачіпають мільйони людей і вимагають значних зусиль з підготовки до стихійних лих і пом'якшення їх наслідків.

Біорізноманіття Азійсько-Тихоокеанського регіону є одним з найбагатших у світі. Тропічні ліси в Індонезії, Малайзії та Папуа-Новій Гвінеї є притулком для неймовірного розмаїття флори і фауни, багато з яких є ендемічними. Коралові рифи в Тихому океані, включаючи Великий Бар'єрний риф, є критично важливими морськими екосистемами, які підтримують рибальство і захищають узбережжя. Однак біорізноманіття в регіоні стикається із загрозами через вирубку лісів, втрату середовищ існування, забруднення та зміну клімату. Зусилля зі збереження та сталого управління цими природними оселищами мають вирішальне значення для підтримання екологічної рівноваги.

Рис. 11. 1 Курорти Таїланду

Регіон також багатий на мінеральні та енергетичні ресурси. Великі запаси вугілля, нафти і природного газу знаходяться в таких країнах, як Китай, Індонезія та Австралія, що живлять як регіональну, так і світову економіку. Австралія є провідним експортером залізної руди та інших корисних копалин, а Південно-Східна Азія відома своїми родовищами олова, міді та золота. Тихий океан пропонує величезний потенціал для видобутку нафти і газу на шельфі, а також можливості для видобутку рідкоземельних елементів з морського дна. Відновлювані джерела енергії, включаючи гідроенергію в Гімалаях і геотермальну енергію у вулканічних районах, обіцяють зменшити залежність регіону від викопних видів палива.

Рис. 11.2 Курорти та національні парки Малайзії

Водні ресурси в Азійсько-Тихоокеанському регіоні є як багатими, так і нерівномірно розподіленими. Басейни великих річок, таких як Меконг, Іраваді та Янцзи, мають вирішальне значення для іригації, транспортування та гідроенергетики. Однак надмірний видобуток води, забруднення і викликані кліматичними змінами зміни в характері опадів загрожують водній безпеці в багатьох частинах регіону. Виснаження підземних вод викликає особливе занепокоєння в районах, що швидко урбанізуються, де попит часто випереджає стійку пропозицію.

Сільськогосподарські ресурси є наріжним каменем економіки Азійсько-Тихоокеанського регіону. Регіон є світовим лідером у виробництві рису, чаю, каучуку та пальмової олії. Родючі дельти річок і вулканічні ґрунти в таких країнах, як В'єтнам, Таїланд та Індонезія, забезпечують ідеальні умови для інтенсивного землеробства. Рибальство є ще одним життєво важливим ресурсом, оскільки Тихий океан підтримує одні з найбільших і найпродуктивніших рибальських угідь у світі. Однак надмірний вилов риби та забруднення морського середовища створюють значні проблеми для сталості цих ресурсів.

Ліси в Азійсько-Тихоокеанському регіоні є не лише осередками біорізноманіття, але й мають вирішальне значення для забезпечення засобів до існування, регулювання клімату та поглинання вуглецю. Особливо важливими є тропічні дощові ліси Південно-Східної Азії та ліси помірного поясу Східної Азії. Вирубка лісів, сільськогосподарська експансія та незаконне землекористування загрожують цим життєво важливим екосистемам. Ініціативи з лісовідновлення та лісорозведення, а також суворіше дотримання природоохоронного законодавства є важливими для пом'якшення наслідків вирубки лісів.

Азійсько-Тихоокеанський регіон також дуже вразливий до наслідків зміни клімату. Підвищення рівня моря загрожує низько розташованим острівним державам, таким як Мальдіви та Кірібаті, а підвищення температури та зміна режиму опадів порушують традиційні методи ведення сільського господарства. Танення гімалайських льодовиків створює ризики для доступності прісної води для мільйонів людей, що живуть нижче за течією. Стратегії адаптації до зміни клімату та пом'якшення її наслідків, включаючи розвиток стійкої інфраструктури і перехід на відновлювані джерела енергії, мають вирішальне значення для вирішення цих проблем.

З огляду на все вищезгадане, природні умови і ресурси Азійсько-Тихоокеанського регіону настільки ж різноманітні, як його географія і культури. Взаємодія багатих природних багатств, екологічних викликів і соціально-

економічної динаміки вимагає виваженого і сталого підходу до управління ресурсами. Баланс між економічним розвитком і збереженням довкілля має важливе значення для забезпечення довгострокового процвітання і стабільності цього глобально важливого регіону.

11.2 Соціально-економічні передумови розвитку в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні

Азійсько-Тихоокеанський регіон, що складається з великої та різноманітної групи країн, перетворився на динамічний центр економічної активності та інновацій. Ця трансформація ґрунтується на складній взаємодії соціально-економічних передумов, які каталізували розвиток у всьому регіоні. Ці передумови охоплюють поєднання історичних, культурних, політичних та економічних чинників, які в сукупності сформували траєкторію розвитку регіону.

Однією з найважливіших соціально-економічних передумов розвитку в Азійсько-Тихоокеанському регіоні є демографічна перевага. Багато країн регіону мають велике і молоде населення, яке забезпечує значну кількість робочої сили і створює міцні внутрішні ринки. Цей демографічний дивіденд, за умови ефективного використання інвестицій в освіту та розвиток навичок, дозволив таким країнам, як Індія, Індонезія та В'єтнам, стати конкурентоспроможними гравцями у глобальних ланцюгах поставок. Численність населення цих країн також приваблює значні обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ), оскільки компанії прагнуть отримати доступ до розширеної споживчої бази та дешевих ринків праці.

Ще одним важливим фактором є історичний акцент регіону на освіті та розвитку людського капіталу. Країни Східної Азії, які часто називають «азійськими тиграми», такі як Південна Корея, Тайвань, Сінгапур і Гонконг, є прикладом трансформаційної сили пріоритизації освіти. Ці країни досягли

значного економічного зростання завдяки високому рівню грамотності, просуванню STEM-освіти та акценту на професійно-технічній підготовці. Результатом стало створення висококваліфікованої робочої сили, здатної впроваджувати інновації та підтримувати високотоварні галузі, включаючи технології, виробництво та фінанси.

Економічна лібералізація та політичні реформи також відіграли ключову роль у розвитку регіону. За останні кілька десятиліть такі країни, як Китай, Індія та В'єтнам, запровадили ринкові реформи, знизивши торговельні бар'єри, заохочуючи приватизацію та створюючи сприятливе середовище для бізнесу. Політика «Реформ і відкритості», розпочата в Китаї в 1978 році, перетворила його на другу за величиною економіку світу, тоді як економічна лібералізація Індії в 1991 році розкрила її потенціал зростання, глибше інтегрувавши її у світову економіку. Ці зміни в політиці не лише стимулювали внутрішнє зростання, а й покращили регіональні зв'язки та торгівлю.

Розвиток інфраструктури став ще одним наріжним каменем прогресу в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Масштабні інвестиції в транспорт, енергетику та цифрову інфраструктуру сприяли економічній інтеграції в регіоні та за його межами. Такі проекти, як китайська ініціатива «Один пояс, один шлях» (BRI) та японське «Партнерство заради якісної інфраструктури» (PQI), є прикладом стратегічного фокусу на покращенні сполучуваності для стимулювання торгівлі та розвитку. Покращена інфраструктура знизила логістичні витрати, підвищила доступність до віддалених районів і створила нові економічні можливості для маргіналізованих груп населення.

Впровадження технологій та інновацій ще більше прискорили розвиток регіону. Країни Азійсько-Тихоокеанського регіону впроваджують цифрову трансформацію безпрецедентними темпами завдяки високому рівню проникнення інтернету, широкому використанню смартфонів та сприятливій державній політиці. Такі країни, як Південна Корея, Японія та Китай, є світовими

лідерами в таких галузях, як штучний інтелект, робототехніка та технологія 5G. Тим часом країни з перехідною економікою, такі як Індонезія та Філіппіни, використовують цифрові платформи для розвитку підприємництва, розширення фінансової інклюзії та створення нових можливостей для участі в економіці.

Культурні та інституційні чинники також формують соціально-економічний ландшафт Азійсько-Тихоокеанського регіону. Різноманітні культури регіону наголошують на таких цінностях, як наполеглива праця, спільнота та адаптивність, які підтримують колективні зусилля, спрямовані на економічний розвиток. Крім того, стабільне управління та інституційні рамки в таких країнах, як Сінгапур і Японія, забезпечили необхідний фундамент для сталого зростання. Однак залишаються проблеми з подоланням корупції, нерівності та політичної нестабільності в деяких частинах регіону.

Інтеграція Азійсько-Тихоокеанського регіону до глобальних торговельних мереж стала ще однією важливою передумовою його розвитку. Такі торговельні угоди, як Всеосяжна і прогресивна угода про транстихоокеанське партнерство (CPTPP) та Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP), сприяли економічному співробітництву та зменшенню торговельних бар'єрів між країнами-членами. Ці угоди дозволили регіону скористатися своїми порівняльними перевагами, диверсифікувати свою експортну базу і зміцнити свої позиції в глобальних ланцюгах доданої вартості.

Природні ресурси також сприяли розвитку регіону. Такі країни, як Австралія, Індонезія та Малайзія, володіють значними запасами мінеральних, енергетичних та сільськогосподарських ресурсів, які мають вирішальне значення для задоволення внутрішнього попиту та стимулювання експорту. Ефективне управління ресурсами та диверсифікація у переробні галузі дозволили цим країнам отримати максимальну економічну вигоду від своїх природних багатств.

Незважаючи на ці сприятливі передумови, Азійсько-Тихоокеанський регіон стикається з низкою викликів, які можуть стати на заваді його розвитку.

Екологічна стійкість, нерівність доходів та геополітична напруженість є нагальними проблемами, які потребують скоординованих регіональних зусиль. Зміна клімату становить особливо серйозну загрозу, враховуючи вразливість регіону до стихійних лих та підвищення рівня моря. Вирішення цих проблем вимагатиме практики сталого розвитку, справедливої політики та посилення регіонального співробітництва.

Отже, соціально-економічні передумови розвитку в Азійсько-Тихоокеанському регіоні є багатогранними та взаємозалежними. Демографічні переваги, інвестиції в освіту, економічні реформи, розвиток інфраструктури, технологічні інновації, культурні цінності та торговельна інтеграція в сукупності сприяють зростанню регіону. Однак вирішення супутніх викликів матиме вирішальне значення для забезпечення того, щоб розвиток регіону залишався інклюзивним, сталим і стійким перед обличчям глобальної невизначеності

11.3 Характеристика розвитку туристичної індустрії в країнах Південної, Північно-Східної та Південно-Східної Азії

Розвиток туристичної індустрії в Південній, Північно-Східній та Південно-Східній Азії відзначається особливими характеристиками, сформованими культурними, історичними, економічними та екологічними факторами. Ці регіони, багаті на розмаїття та спадщину, стали важливими гравцями на світовому туристичному ринку, кожен з яких демонструє унікальні траєкторії розвитку під впливом свого географічного та соціально-політичного контексту.

Південна Азія, що охоплює такі країни, як Індія, Шрі-Ланка, Непал, Бутан і Мальдіви, може похвалитися туристичною індустрією, що базується на давній історії, духовній спадщині та природній красі. Індія, з її різноманітним культурним гобеленом, використовує свої історичні пам'ятки, такі як Тадж-Махал, і духовні центри, включаючи Варанасі і Бодх-Гаю, щоб привабити мільйони відвідувачів щороку. Пригодницький туризм у Непалі, зосереджений

навколо Гімалаїв, і розкішні пляжні курорти на Мальдівах ще більше урізноманітнили привабливість регіону. Однак інфраструктурні обмеження, політична нестабільність у певних регіонах та екологічні проблеми, такі як підвищення рівня моря на Мальдівах, створюють значні перешкоди для сталого зростання. Незважаючи на ці виклики, Південна Азія продовжує надавати пріоритет туризму як ключовому рушію економічного розвитку, збільшуючи інвестиції в інфраструктуру, маркетинг та сталі практики.

Північно-Східна Азія, що включає Китай, Японію, Південну Корею, Монголію і Тайвань, являє собою динамічний і швидко зростаючий туристичний ринок, що характеризується поєднанням традиційної культури та сучасних інновацій. Багата культурна спадщина Китаю, включаючи об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО, такі як Велика Китайська стіна і Заборонене місто, а також зростаючий внутрішній туристичний ринок, позиціонують його як глобальний туристичний центр. Привабливість Японії полягає в органічному поєднанні давніх традицій, таких як чайні церемонії та фестивалі цвітіння сакури, з передовими технологіями та урбаністичним досвідом таких міст, як Токіо та Осака. Південна Корея скористалася світовою популярністю своєї індустрії розваг, або «халлю» (корейська хвиля), щоб привабити міжнародних відвідувачів, тоді як Тайвань і Монголія пропонують нішеві враження, зокрема, екотуризм і кочову культуру відповідно. Швидкий розвиток транспортних мереж, таких як швидкісна залізниця та міжнародні аеропорти, сприяв зростанню туризму в регіоні. Однак геополітична напруженість, надмірний туризм у популярних дестинаціях та екологічні проблеми залишаються нагальними питаннями, які потребують стратегічного управління.

Південно-Східна Азія, включаючи такі країни, як Таїланд, Індонезія, В'єтнам, Філіппіни, Малайзія та Камбоджа, зарекомендувала себе як провідний світовий туристичний регіон, відомий своїми тропічними ландшафтами, яскравою культурою та доступністю. Таїланд з його галасливими містами,

безтурботними пляжами та історичними храмами продовжує лідирувати в регіоні за кількістю відвідувачів. Індонезійський острів Балі - всесвітньо відомий завдяки унікальному поєднанню індуїстської культури та мальовничих природних пейзажів. Історичні пам'ятки В'єтнаму, кулінарний туризм і мальовничі краєвиди, такі як затока Халонг, приваблюють все більше туристів, а камбоджійський Ангкор-Ват залишається символом багатої спадщини регіону. На Філіппінах, архіпелазі з понад 7000 островів, спостерігається зростання пригодницького і пляжного туризму, а багатокультурна ідентичність і розвинена інфраструктура Малайзії розширюють її туристичні пропозиції. Незважаючи на свій успіх, регіон стикається з такими викликами, як погіршення стану довкілля, залежність від доходів від туризму та потреба у сталих практиках для збереження природних і культурних цінностей. Уряди та приватні зацікавлені сторони в Південно-Східній Азії все більше зосереджуються на просуванні екологічного туризму та урізноманітненні пропозицій, щоб пом'якшити ці проблеми.

У цих регіонах вплив глобалізації, технологічного прогресу та зміни споживчих уподобань відіграли значну роль у формуванні туристичної галузі. Цифрові платформи та соціальні мережі трансформували маркетингові стратегії, дозволивши дестинаціям більш ефективно охопити глобальну аудиторію. Поява лоукостерів і поширення бюджетних варіантів розміщення зробили подорожі більш доступними, сприяючи зростанню як міжнародного, так і внутрішнього туризму. Водночас пандемія COVID-19 виявила вразливі місця в галузі, підкресливши важливість стійкості, диверсифікації та сталості в майбутніх планах розвитку.

Особливості розвитку туризму в Південній, Північно-Східній та Південно-Східній Азії підкреслюють взаємозв'язок між спадщиною, інноваціями та сталістю. Унікальні сильні сторони та виклики кожного регіону підкреслюють потребу в індивідуальних стратегіях, які збалансовують економічні вигоди зі збереженням культурної спадщини та довкілля. Розвиваючи регіональну

співпрацю, інвестуючи в інфраструктуру та впроваджуючи сталі практики, ці азійські регіони мають всі шанси продовжувати процвітати в глобальному туристичному ландшафті, що розвивається.

11.4 Туристично-краєзнавча характеристика країн: Бангладеш, Непал, Шрі-Ланка, Китай, Тайвань, Японія, Камбоджа

Бангладеш, Непал, Шрі-Ланка, Китай, Тайвань, Японія та Камбоджа пропонують багатий гобелен туристичних та місцевих історичних особливостей, кожна з яких відображає унікальні культурні, історичні та природні ландшафти. Ці країни, розташовані в Південній, Східній та Південно-Східній Азії, мають глибоко вкорінену історію та яскраві традиції, які продовжують приваблювати мандрівників з усього світу.

Бангладеш, розташована в Південній Азії, є країною, що має неабияке культурне та історичне значення. Її столиця, Дакка, відома своєю архітектурою епохи Великих Моголів, зокрема фортом Лалбаг і мечеттю у формі зірки, відомою як Зоряна мечеть. Сундарбанс, об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, є природним скарбом і найбільшим у світі мангровим лісом, де мешкає бенгальський тигр. Історія країни також переплітається з її боротьбою за незалежність у 1971 році, і такі місця, як Музей визвольної війни, вшановують пам'ять про цей вирішальний момент. У стародавньому місті Пахарпур знаходиться монастирський комплекс Сомапура Махавіхара, ще один об'єкт ЮНЕСКО, що демонструє вплив буддизму в регіоні.

Непал, гімалайська країна, що не має виходу до моря, всесвітньо визнана як місце народження Господа Будди в Лумбіні і батьківщина Евересту. Долина Катманду, об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, має сім зон пам'яток, включаючи Сваямбхунатх (Храм Мавп) і храм Пашупатінатх, що відображають поєднання індуїстських і буддійських впливів. Середньовічні міста Бхактапур, Патан і Катманду прикрашають витончені вироби з дерева та різьблення по

каменю, зберігаючи спадщину королів Малла. Походи в регіони Аннапурни та Евересту дарують не лише вражаючу природну красу, але й можливість познайомитися зі стилем життя корінних жителів, таких як шерпи та гурунги. Культурні фестивалі Непалу, такі як Дашайн і Тіхар, ще більше підкреслюють його багаті традиції.

Шрі-Ланка, яку часто називають «Перлиною Індійського океану», може похвалитися історією, що налічує понад 2 500 років. Стародавні міста Анурадхапура і Полоннарува, обидва з яких внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, мають ступи, палаци і водосховища, які відображають винахідливість ранньої сингальської цивілізації. Скельна фортеця Сігірія, відома як «Скеля Лева», є свідченням архітектурного блиску і пропонує панорамний вид на навколишній ландшафт. Колоніальне минуле Шрі-Ланки очевидне в таких містах, як Галле, з його добре збереженим Голландським фортом, що входить до списку об'єктів ЮНЕСКО. Пишні чайні плантації острова, особливо в Нувара Елія, і багаті на дику природу національні парки, такі як Яла і Удавалаве, додають йому привабливості. Традиції Шрі-Ланки, включаючи танець Кандіан і аюрведичні практики, демонструють її яскраву культурну ідентичність.

Китай, одна з найдавніших цивілізацій світу, є скарбницею історичних та культурних пам'яток. Велика Китайська стіна, протяжністю понад 13 000 миль, є прикладом стародавньої інженерної майстерності країни. Заборонене місто і Храм Неба в Пекіні - архітектурні дива, що відображають історію імперії, а Теракотова армія в Сіані дозволяє зазирнути в епоху першого імператора Цинь Шихуанді. Різноманітні ландшафти Китаю варіюються від карстових утворень Гуйліня до безкрайніх пустель Шовкового шляху. Річка Янцзи, найдовша в Азії, протікає повз такі знакові місця, як дамба «Три ущелини». Сучасні міста, такі як Шанхай і Шеньчжень, підкреслюють стрімку урбанізацію Китаю, в той час як традиційні практики, такі як каліграфія, тайцзи і чайні церемонії, продовжують існувати.

Тайвань, острівна держава біля узбережжя Китаю, поєднує в собі сучасність і глибоку культурну спадщину. У столиці Тайваню, Тайбеї, знаходиться Національний палац-музей, в якому зберігається велика колекція китайських артефактів. З висоти Тайбей 101 відкривається панорамний вид, а Національний парк ущелини Тароко демонструє приголомшливі мармурові каньйони. Корінні культури Тайваню, такі як аміси та атаял, роблять свій внесок у багате культурне розмаїття острова. Такі фестивалі, як Фестиваль ліхтарів і Фестиваль човнів-драконів, об'єднують громади і висвітлюють традиційні звичаї. Нічні ринки Тайваню, відомі своєю яскравою атмосферою та вуличною їжею, пропонують унікальний погляд на місцеве життя.

Японія, архіпелаг у Східній Азії, бездоганно поєднує традиції та інновації. Кіото, колишня імператорська столиця, славиться своїми добре збереженими храмами, такими як Кінкаку-дзі (Золотий павільйон) і святилище Фусімі Інарі з легендарними воротами Торії. Токіо, галаслива сучасна столиця, протиставляє стародавні традиції передовим технологіям. Історичне місто Хіросіма з його Меморіальним парком миру вшановує пам'ять про руйнівні наслідки атомної війни та пропагує ідею миру. Прикладом природної краси Японії є гора Фудзі, фестивалі цвітіння сакури та гарячі джерела Хаконе. Традиційні мистецтва, такі як чайні церемонії, театр кабукі та ікебана (аранжування квітів) продовжують процвітати поряд із сучасними явищами поп-культури, такими як аніме та манга.

Камбоджа, розташована в Південно-Східній Азії, є синонімом культового Ангкор-Вату, найбільшого у світі релігійного пам'ятника і символу кхмерської спадщини. Археологічний парк Ангкор, внесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, включає численні храми, такі як Байон з його загадковими кам'яними обличчями і Та Пром, переплетений корінням дерев. Столиця, Пномпень, пропонує поглянути на сучасну історію Камбоджі, відвідавши такі місця, як Музей геноциду Туол Сленг і Поля вбивств, які розповідають про трагічну епоху червоних кхмерів. Плавучі села країни на озері Тонлесап і

традиційні танцювальні вистави апсара дають змогу глибше зрозуміти камбоджійську культуру. Річка Меконг, життєво важлива лінія життя, підтримує різноманітні екосистеми та засоби до існування в сільській місцевості.

Кожна з цих країн має власний наратив, сформований їхніми історичними траєкторіями та культурною ідентичністю. Від стародавніх храмів та імператорських палаців до природних чудес і яскравих традицій, вони разом підкреслюють багатство людської спадщини та незмінну привабливість своїх ландшафтів

11.5 Туристично-рекреаційний потенціал Австралії, Нової Зеландії та островів Океанії

Австралія, Нова Зеландія та острови Океанії разом представляють один з найбільш унікальних і різноманітних регіонів на Землі з точки зору туристичного та рекреаційного потенціалу. Ці величезні простори суші та моря охоплюють дивовижний набір природних ландшафтів, культурного досвіду та біорізноманіття, що приваблює мільйони відвідувачів щороку. Туристичні та рекреаційні можливості цього регіону нерозривно пов'язані з його особливим географічним положенням, кліматом і культурною спадщиною, що робить його першочерговим напрямком для мандрівників, які шукають пригод, відпочинку та культурного збагачення.

Австралія, яку часто називають «Земля під землею», може похвалитися надзвичайним розмаїттям природних пам'яток, що приваблюють мандрівників усіх типів. Її розлогі ландшафти включають легендарний Великий Бар'єрний риф, найбільшу в світі систему коралових рифів і об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, відомий своїм яскравим морським життям і можливостями для сноркелінгу та дайвінгу. Австралійська глибинка пропонує зовсім інший досвід, що характеризується посушливими пустелями, суворими горами та культурно значущими місцями, такими як Улуру, священний моноліт для народу анангу.

Прибережні регіони, такі як Голд-Кост і сіднейський пляж Бонді-Біч, пропонують серфінг світового класу і яскраві міські пейзажі, поєднуючи міську вишуканість з незайманими пляжами. Унікальна дика природа Австралії, включаючи кенгуру, коал і качконосів, також приваблює любителів природи до її численних національних парків і заповідників.

Нова Зеландія, розташована на південному сході від Австралії, однаково захоплює своїми мальовничими ландшафтами та можливостями для активного відпочинку на свіжому повітрі. Поділена на Північний і Південний острови, країна пропонує приголомшливе розмаїття природних умов - від геотермальних джерел у Роторуа до засніжених вершин Південних Альп. Національний парк Фіордленд з його величними фіордами, такими як Мілфорд-Саунд, є прикладом захоплюючої природної краси, яка визначає Нову Зеландію. Країна також є центром пригодницького туризму, а такі види діяльності, як банджі-джампінг, стрибки з парашутом і рафтинг, популярні серед любителів гострих відчуттів. Крім того, культура корінних маорі є важливим аспектом ідентичності Нової Зеландії, пропонуючи відвідувачам можливість дізнатися про традиційні звичаї, мистецтво та глибокий духовний зв'язок із землею, відомою під назвою «Те Ао Маорі».

Острови Океанії, розкидані по безкрайньому Тихому океану, додають ще один шар різноманітності до туристичної привабливості регіону. Від тропічних райських куточків Фіджі, Самоа та Островів Кука до віддалених і культурно багатих островів Папуа-Нової Гвінеї та Вануату - Океанія пропонує щось для кожного мандрівника. Кришталево чисті води, що оточують ці острови, надають виняткові можливості для водних розваг, таких як підводне плавання, сноркелінг і вітрильний спорт. Коралові рифи, лагуни та морські заповідники рясніють біорізноманіттям, що робить цей регіон раєм для екологічного туризму. Культурний туризм не менш важливий, адже на багатьох островах зберігаються традиційні способи життя, мови та ритуали, які передаються з покоління в

покоління. Відвідувачі можуть насолодитися місцевою музикою, танцями та ремеслами, отримуючи уявлення про унікальні культури, які визначають Океанію.

Клімат цього регіону є ще одним фактором, який підвищує його туристичний та рекреаційний потенціал. У той час як клімат Австралії варіюється від тропічного на півночі до помірного на півдні, помірний морський клімат Нової Зеландії робить її придатною для активного відпочинку цілий рік. На островах Океанії переважає тропічний клімат, який характеризується теплими температурами і великою кількістю сонячного світла, що ідеально підходить для пляжного відпочинку і занять водними видами спорту. Сезонні зміни, такі як сезон спостереження за китами в Тонга і сезон цвітіння сакури в Новій Зеландії, ще більше збагачують туристичні пропозиції.

Біорізноманіття є візитною карткою регіону: багато видів тварин і рослин не зустрічаються більше ніде на Землі. Природоохоронні території та ініціативи екологічного туризму відіграють вирішальну роль у захисті цих унікальних екосистем, пропонуючи відвідувачам можливість оцінити їхню красу. Наприклад, австралійський тропічний ліс Дейнтрі та новозеландська морська зона Кайкоура є яскравими прикладами дестинацій, де гармонійно співіснують охорона довкілля та туризм. Так само зусилля із захисту коралових рифів і морського життя в Океанії призвели до розвитку практики сталого туризму, яка ставить на перше місце здоров'я довкілля.

Доступність та інфраструктура також сприяють розвитку туристичного потенціалу цього регіону. Австралія та Нова Зеландія мають добре розвинену транспортну мережу, включаючи міжнародні аеропорти, автомагістралі та внутрішні авіалінії, що полегшує подорожі для мандрівників. Такі великі міста, як Сідней, Мельбурн, Окленд і Веллінгтон, слугують воротами до природних чудес. В Океанії, хоча деякі острови є більш віддаленими і менш доступними,

транспортний прогрес і розвиток регіональних авіаліній покращили сполучення, дозволивши більшій кількості відвідувачів відчути красу цих островів.

Культурне розмаїття регіону додає глибини туристичним враженням. Мультикультурні міста Австралії пропонують поєднання кухонь, фестивалів та мистецьких виразів, що відображають багату іммігрантську історію країни поряд зі спадщиною аборигенів. У Новій Зеландії культура маорі глибоко вплетена в національну ідентичність, впливаючи на все - від географічних назв до національних символів. Острови Океанії мають відмінні культурні традиції, від церемоній кави на Фіджі до вигадливих татуювань у Полінезії, які дарують відвідувачам незабутній культурний досвід. Незважаючи на свій величезний туристичний потенціал, регіон стикається з викликами, які потребують ретельного управління. Зміна клімату становить значну загрозу, особливо для низько розташованих островів в Океанії, які вразливі до підвищення рівня моря. Надмірний туризм у таких популярних місцях, як Великий Бар'єрний риф і затока Мілфорд-Саунд, може призвести до виснаження природних ресурсів та екосистем. Баланс між економічними вигодами та збереженням довкілля і культури має важливе значення для забезпечення довгострокової стійкості туризму в регіоні.

Отже, Австралія, Нова Зеландія та острови Океанії пропонують неперевершений туристичний та рекреаційний потенціал, що характеризується різноманітними ландшафтами, багатою культурною спадщиною та багатим біорізноманіттям. Від суворої краси австралійської глибинки до незайманих пляжів Океанії та авантюрного духу Нової Зеландії - цей регіон вражає уяву і дарує досвід, який збагачує і незабутній. Оскільки глобальний попит на унікальні та екологічні подорожі продовжує зростати, цей регіон виділяється як першокласний напрямок, що поєднує в собі природні чудеса, культурну глибину та можливості для пригод.

Питання для самоконтролю

Питання для самоконтролю

1. Які природні умови сприяють розвитку економіки Азійсько-Тихоокеанського регіону?
2. Які головні річки забезпечують водні ресурси регіону?
3. Як мусонні системи впливають на природні умови регіону?
4. У чому значення біорізноманіття регіону для туризму?
5. Які загрози існують для природних ресурсів регіону?
6. Які демографічні переваги має Азійсько-Тихоокеанський регіон?
7. Як розвиток освіти вплинув на економічне зростання регіону?
8. Які реформи сприяли економічній інтеграції регіону?
9. Як технологічні інновації впливають на розвиток регіону?
10. Чому культурні та інституційні фактори є важливими для розвитку?
11. Які особливості розвитку туризму в Південній Азії?
12. Які чинники сприяють розвитку туризму в Північно-Східній Азії?
13. Які переваги має Південно-Східна Азія у сфері туризму?
14. Як цифрові технології вплинули на туристичну галузь регіону?
15. Які екологічні виклики стоять перед туристичною індустрією регіону?
16. Які основні туристичні об'єкти виділяють у Непалі?
17. У чому полягає унікальність туристичних ресурсів Китаю?
18. Як культурна спадщина Японії впливає на її туристичну привабливість?
19. Які природні пам'ятки Камбоджі є найбільш відомими?
20. Які особливості природного середовища сприяють розвитку туризму в Австралії та Новій Зеландії?

Тестові завдання

Тестові завдання з однією правильною відповіддю

1. Яка з наведених річок належить до великих водних ресурсів Азійсько-Тихоокеанського регіону?

А) Амазонка
Б) Янцзи
В) Дунай
Г) Міссісіпі

2. Який клімат домінує в більшості країн Південно-Східної Азії?

А) Арктичний
Б) Помірний

В) Тропічний
Г) Пустельний

3. Яка країна відома своїм культурним феноменом "халлю" (корейська хвиля)?
А) Японія
Б) Південна Корея
В) Китай
Г) Таїланд

4. Яка з перелічених територій відома найбільшим кораловим рифом у світі?
А) Нова Зеландія
Б) Мальдіви
В) Великий Бар'єрний риф, Австралія
Г) Фіджі

5. Яке місто є культурним і релігійним центром Непалу?
А) Катманду
Б) Токіо
В) Пекін
Г) Сінгапур

6. Який з об'єктів ЮНЕСКО розташований у Камбоджі?
А) Велика Китайська стіна
Б) Тадж-Махал
В) Ангкор-Ват
Г) Сіднейський оперний театр

7. Яка країна є світовим лідером у виробництві рису?
А) В'єтнам
Б) Таїланд
В) Китай
Г) Непал

8. Що є основним природним ресурсом Австралії, який приваблює туристів?
А) Великий Бар'єрний риф
Б) Гімалайські гори
В) Амазонський тропічний ліс
Г) Пустеля Сахара

9. Яка країна Азійсько-Тихоокеанського регіону славиться своїми чайними плантаціями?

А) Японія
Б) Індія
В) Китай
Г) Шрі-Ланка

10. Яка країна є домівкою для вулкана Фудзі?

А) Китай
Б) Японія
В) Південна Корея
Г) Філіппіни

Тестові завдання з декількома правильними відповідями

1. Які річки належать до великих водних артерій Азійсько-Тихоокеанського регіону?

А) Янцзи
Б) Ганг
В) Амазонка
Г) Меконг
Д) Дунай

2. Які природні катастрофи характерні для Азійсько-Тихоокеанського регіону?

А) Тайфуни
Б) Землетруси
В) Торнадо
Г) Повені
Д) Виверження вулканів

3. Які країни регіону славляться своїм культурним та історичним туризмом?

А) Японія
Б) Непал
В) Австралія
Г) Камбоджа
Д) Китай

4. Які кліматичні зони охоплюють Азійсько-Тихоокеанський регіон?
А) Тропічна
Б) Полярна
В) Помірна
Г) Арктична
Д) Субтропічна

5. Які об'єкти входять до списку Світової спадщини ЮНЕСКО в регіоні?
А) Великий Бар'єрний риф
Б) Велика Китайська стіна
В) Тадж-Махал
Г) Ангкор-Ват
Д) Ейфелева вежа

6. Які види туризму найбільш розвинені у Південно-Східній Азії?
А) Культурний туризм
Б) Екотуризм
В) Космічний туризм
Г) Пляжний туризм
Д) Релігійний туризм

7. Які країни є провідними у сфері технологій в регіоні?
А) Південна Корея
Б) Японія
В) Таїланд
Г) Китай
Д) Нова Зеландія

8. Які види природних ресурсів є ключовими для економіки регіону?
А) Мінеральні ресурси
Б) Вугілля
В) Підземні води
Г) Рибні запаси
Д) Золото

9. Які чинники сприяли розвитку туризму в регіоні?
А) Демографічний потенціал
Б) Економічна інтеграція
В) Висока інтернет-проникність
Г) Залежність від імпорту
Д) Розвинена транспортна інфраструктура

10. Які культурні цінності регіону приваблюють туристів?
А) Традиційні танці
Б) Національні парки
В) Історичні фестивалі
Г) Кулінарна спадщина
Д) Сучасна архітектура

Тестові завдання з розгорнутою відповіддю

1. Опишіть, які природні умови Азійсько-Тихоокеанського регіону сприяють розвитку сільського господарства та рибальства.
2. Проаналізуйте соціально-економічні передумови розвитку країн Південно-Східної Азії. Як демографічні особливості впливають на економічний розвиток регіону?
3. Охарактеризуйте основні екологічні виклики, що стоять перед туристичною індустрією Азійсько-Тихоокеанського регіону, та запропонуйте можливі шляхи їх подолання.
4. Розкажіть, як культурна спадщина країн, таких як Японія, Китай та Камбоджа, впливає на їхню туристичну привабливість.
5. Поясніть, як розвиток інфраструктури, зокрема транспортної, сприяє збільшенню туристичних потоків у регіоні. Наведіть конкретні приклади країн.
6. Оцініть значення Великих річок Азії, таких як Меконг та Янцзи, для туристичного розвитку та забезпечення економіки регіону.
7. Дайте характеристику впливу глобалізації на розвиток туристичної галузі в країнах Південної Азії.
8. Порівняйте туристичні можливості Австралії та Нової Зеландії. Як природні ресурси цих країн впливають на їхній рекреаційний потенціал?
9. Проаналізуйте значення цифрових технологій у розвитку туристичної індустрії країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. Як вони змінили поведінку туристів?
10. Обґрунтуйте, чому стійкий туризм є важливим для збереження природних і культурних ресурсів Океанії. Які заходи можуть бути вжиті для його розвитку?

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	
ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕОГРАФІЇ ТУРИЗМУ	
1.1 Об'єкт, предмет, основні завдання курсу «Географія туризму»	
1.2 Понятійно-термінологічний апарат географії туризму	
1.3 Еволюція наукових досліджень в географії туризму	
1.4 Джерела інформації географії туризму	
1.5 Методи збору географічної інформації	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	
ТЕМА 2. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ: ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ	
2.1 Туристсько-рекреаційні ресурси: сутність поняття	
2.2 Структура рекреаційно-туристських ресурсів України, їх поділ на основні групи	
2.3 Характеристика та методика оцінки рекреаційно-туристських ресурсів України	
2.4 Місце України на ринку міжнародного туризму	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	
ТЕМА 3. ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНІ РИСИ ГЕОПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	
3.1 Туристичний потенціал території та загальна характеристика його складових елементів	
3.2 Туристські атракції (туристські принади)	
3.3 Класифікація туризму з позицій географічної науки	
3.4 Форми та види туризму	

3.5 Регіони України, які користуються найбільшою популярність у туристів	
3.6 Ресурсний потенціал туристсько-рекреаційного комплексу України	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	
ТЕМА 4. РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	
4.1 Туристсько-рекреаційні ресурси України	
4.2 Поняття «туристсько-рекреаційний регіон» та «туристсько-рекреаційний район»	
4.3 Ресурсно-рекреаційний рейтинг адміністративно-територіальних одиниць України	
4.4 Ресурсно-рекреаційна паспортизація адміністративно-територіальних суб'єктів і рейтингове рекреаційне районування території України	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	
ТЕМА 5. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ	
5.1 Законодавче забезпечення розвитку туристичного ринку України	
5.2 Залежність подальшого розвитку туристичного ринку України від її природно-туристично-ресурсного потенціалу	
5.3 Соціально-економічна ефективність використання туристсько-рекреаційних ресурсів	
5.4 ЮНЕСКО як інститут захисту туристсько-рекреаційних ресурсів	
5.5 Проблеми і перспективи туристичного бізнесу в Україні	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	

ТЕМА 6. ПОЛІТИЧНА КАРТА СВІТУ. ПРОСТОРОВО-ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ КРАЇН СВІТУ	
6.1 Поняття «географічне положення держави»	
6.2 Основні ознаки географічного положення: дистанційність детермінованість, потенційність	
6.3 Політико-географічне положення держави	
6.4 Використання понять «територія» та «простір» в туристичному країнознавстві	
6.5 Простір як умова для туристичної діяльності. Уявлення про адміністративно-територіальний устрій країн	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	
ТЕМА 7. РЕГІОНАЛЬНИЙ ОГЛЯД ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МАКРОРЕГІОНІ	
7.1 Загальна характеристика Європейського туристичного макрорегіону	
7.2 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Європейського туристичного макрорегіону світового значення	
7.3 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Франції, Італії, Іспанії як лідерів туризму Європейського туристичного макрорегіону	
7.4 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Європейському туристичному макрорегіоні	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	

ТЕМА 8. ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА АМЕРИКАНСЬКОГО МАКРОРЕГІОНУ	
8.1 Загальна характеристика Американського туристичного макрорегіону	
8.2 Регіональний поділ Американського туристичного макрорегіону	
8.3 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Американського туристичного макрорегіону світового значення	
8.4 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг США, Канади, Бразилії	
8.5 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Американському туристичному макрорегіоні	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	
ТЕМА 9. ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА АФРИКАНСЬКОГО МАКРОРУГІОНУ	
9.1 Загальна характеристика Африканського туристичного макрорегіону	
9.2 Регіональний поділ Африканського туристичного макрорегіону	
9.3 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Африканського туристичного макрорегіону світового значення	
9.4 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Тунісу, Марокко, Південно-Африканської Республіки	
9.5 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Африканському туристичному макрорегіоні	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	

ТЕМА 10. БЛИЗЬКОСХІДНИЙ РЕГІОН: КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
10.1 Загальна характеристика Близькосхідного туристичного регіону	
10.2 Природні, суспільні, подієві туристсько-рекреаційні ресурси Близькосхідного туристичного регіону світового значення	
10.3 Характеристика галузевої сегментації ринку туристичних послуг Єгипту, Об'єднаних Арабських Еміратів, Саудівської Аравії	
10.4 Проблеми та перспективи розвитку туризму та рекреації в Близькосхідному туристичному регіоні	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	
ТЕМА 11. ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ	
11.1 Особливості природних умов і ресурсів	
11.2 Соціально-економічні передумови розвитку в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні	
11.3 Характеристика розвитку туристичної індустрії в країнах Південної, Північно-Східної та Південно-Східної Азії	
11.4 Туристично-краєзнавча характеристика країн: Бангладеш, Непал, Шрі-Ланка, Китай, Тайвань, Японія, Камбоджа	
11.5 Туристично-рекреаційний потенціал Австралії, Нової Зеландії та островів Океанії	
Питання для самоконтролю	
Тестові завдання	

Навчальне електронне видання

Лариса Михайлівна Богадьорова
Софія Геннадіївна Мельниченко

ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ (КРАЄЗНАВСТВО ТА КРАЇНОЗНАВСТВО)

Навчальний посібник

ISBN 978-617-8187-45-3 (електронне видання)

Підписано до друку 13.05.2025 р.
Формат 60×84/8.
Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 27,07. Обл.-вид. арк. 29,11.
Замовлення №3128.

Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб′єктів видавничої справи:
Серія ХС №48 від 14.04.2005 р.
Видано Управлінням у справах преси та інформації
73000, Україна, м. Херсон, вул. Соборна, 2.
Тел. +38(050)133-10-13
e-mail: printvvs@gmail.com